

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI
YATIRIMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİDE FİNANSAL
GELİŞMİŞLİK DÜZEYİNİN ROLÜ: BRICS-T
ÜLKELERİ ÖRNEĞİ**

Helin KAVAN

205011012

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Celil AYDIN

Bandırma 2023

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI
YATIRIMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİDE FİNANSAL
GELİŞMİŞLİK DÜZEYİNİN ROLÜ: BRICS-T
ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

Helin KAVAN
205011012

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Celil AYDIN

Bandırma 2023

ETİK BEYAN SAYFASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (09/06/2023)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Helin KAVAN

İmzası

ÖZET

LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI YATIRIMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİDE FİNANSAL GELİŞMİŞLİK DÜZEYİNİN ROLÜ: BRICS-T ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

Helin KAVAN

Yabancı yatırımların ülke ekonomilerine büyüme, istihdam ve finansal kaynak olarak birçok yönden katkısı bulunmaktadır. Bu bağlamda bir ülkenin yabancı yatırım çekebilmesi için altyapı ve lojistik destek, pazara erişim, istikrarlı ekonomi ve gelişmiş finansal yapı gibi birtakım koşulların varlığı aranmaktadır. Söz konusu koşullar, ülkelerin lojistik performans ve finansal gelişmişlik düzeyi ile doğrudan etkileşim içerisinde. Yüksek lojistik performans, tedarik süreçlerin hızlanmasına ve maliyetlerin düşmesine neden olmaktadır. Bu durum ise pazara erişimi kolaylaştırdığından yabancı yatırımların ülkeye girişini hızlandırmaktadır. Fakat ülkedeki yabancı yatırım düzeyini artırmak için sadece yüksek lojistik performans değil, aynı zamanda güçlü bir finansal sisteme de gereksinim duyulmaktadır. Çünkü gelişmiş bir finansal yapı, yatırımcıya güven ve istikrar sağlarken lojistik faaliyetlerin de etkin bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmaktadır.

Bu çalışmada BRICS-T ülkelerinde, lojistik performans ve yabancı yatırımlar arasındaki ilişkisinde finansal gelişmenin rolü Yumuşak Geçişli Panel Regresyon Modeli ile incelenmiştir. Analizde finansal gelişmeyi temsilen baz alınan özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payına dair hesaplanan eşik düzey %37,83 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, finansal gelişmişlik düzeyi eşik seviyesinin üzerinde olduğunda lojistik performans doğrudan yabancı yatırımları artırmaktadır. Bu bağlamda karar alıcıların finansal gelişmeye dair yürütecekleri politikalar yabancı yatırımları artması adına çözüm niteliği taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Yabancı Yatırım, Lojistik Performans, Finansal Gelişme, Özel Krediler, Yumuşak Geçişli Panel Regresyon.

ABSTRACT

THE ROLE OF FINANCIAL DEVELOPMENT LEVEL IN THE RELATIONSHIP OF LOGISTICS PERFORMANCE AND FOREIGN INVESTMENT: THE CASE OF BRICS-T COUNTRIES

Helin KAVAN

Foreign investments have a substantial impact on national economies, influencing critical areas such as economic growth, employment, and financial resources. Therefore, a country must provide favorable conditions, including robust infrastructure, logistical support, market access, a stable economy, and a well-developed financial structure, to attract and encourage foreign investors. These conditions are contingent upon the logistical performance and level of financial development within a country. High logistical performance leads to faster supply processes and lower costs. Thus, foreign investments in the country are accelerated due to facilitating market access. However, it is not enough to solely increase the level of foreign investment in the country; a robust financial system is also necessary. This is because a financial structure that instills confidence and stability in investors also facilitates the effective execution of logistics activities.

This study's purpose is to investigate the impact of financial development on the relationship between logistics performance and foreign investments in the BRICS-T countries, utilizing the Smooth Transition Panel Regression Model. The analysis reveals that the calculated threshold level for the share of domestic loans allocated to the private sector in Gross Domestic Product (GDP), which represents the measure of financial development, is 37.83%. Based on this finding, when the level of financial development exceeds the threshold, logistics performance directly boosts foreign investments. Consequently, policymakers should focus on implementing strategies to foster financial development as a means of boosting foreign investment.

Key Words: Foreign Investment, Logistics Performance, Financial Development, Private Credits, Panel Smooth Transition Regression Model.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında lojistik performans ve yabancı yatırımlar arasındaki ilişkisinde finansal gelişmişlik düzeyinin rolü 2007-2018 dönemi verileriyle incelenmiştir. Çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve kıymetli zamanını esirgemeyen, en ümitsiz anlarımda beni cesaretlendiren ve her fırsatta yardımcı olan saygıdeğer danışman hocam, Doç. Dr. Celil AYDIN'a şükranlarımı sunarım.

Bana her zaman güvenen ve desteklerini esirgemeyen, akademik hayata adım atmamı sağlayan sevgili hocam Dr. Okan YILMAZ'a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca teze son halini vermemde yardımını esirgemeyen Yağmur ÇETİNTAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecinde bana fikirleriyle yol gösteren, ilgisi ve sabrıyla beni cesaretlendiren çok kıymetli yol arkadaşım Aslıhan AKÇA'ya teşekkürlerimi sunarım. Bu günlere gelmemde büyük pay sahibi olan kıymetli anneme, sevgili babama ve canım kardeşime teşekkür ederim.

Helin KAVAN

Bandırma/BALIKESİR

09/06/2023

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK BEYAN SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR.....	xi
GRAFİKLER	xii
ŞEKİLLER.....	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL GELİŞMİŞLİK, YABANCI YATIRIMLAR VE LOJİSTİK PERFORMANS: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.FİNANSAL SİSTEM VE FİNANSAL GELİŞME	3
1.1.Finansal Sistemin Tanımı ve Önemi	3
1.2.Finansal Sistemin Özellikleri	4
1.3.Finansal Sistemin Unsurları	4
1.4.Finansal Gelişme Kavramı ve Finansal Gelişmişliğin Önemi	5
1.5.Finansal Gelişmenin Ölçülmesi	6
1.5.1. Miktar Ölçütleri.....	6
1.5.2. Yapısal Ölçütler	7
1.5.3. Finansal Fiyatlar.....	7
1.5.4. Ürün Çeşitliliği	7

1.5.5. Değişim Maliyeti.....	8
1.6.Finansal Gelişmişliğin Göstergeleri	8
2. YABANCI YATIRIMLAR	11
2.1.Yatırım ve Yabancı Yatırım Kavramı	11
2.2.Yabancı Yatırım Türleri	13
2.2.1. Dolaylı Yabancı Yatırımlar	13
2.2.2. Doğrudan Yabancı Yatırım Kavramı ve Önemi	13
2.2.2.1.Doğrudan Yaban Yatırım Türleri	14
2.2.2.2.Doğrudan Yabancı Yatırımın Belirleyicileri	15
2.2.2.3.Doğrudan Yabancı Yatırımı Etkileyen Faktörler	17
3. LOJİSTİK VE LOJİSTİK PERFORMANS	18
3.1.Lojistik Kavramının Tanımı ve Kapsamı	18
3.2.Lojistiğin Önemi	19
3.3.Lojistiğin Tarihi.....	19
3.4.Lojistik Faaliyetler	20
3.4.1. Talep Tahmini	20
3.4.2. Ulaştırma (Taşıma).....	21
3.4.3. Depolama ve Elleçleme.....	21
3.4.4. Envanter Yönetimi	22
3.4.5. Sipariş Yönetimi ve Müşteri Hizmetleri	22
3.4.6. Gümrükleme.....	23
3.5. Lojistik Performans Kavramı ve Önemi	23
3.6. Lojistik Performans Endeksi	24
3.7. Lojistik Performans Göstergeleri	25
3.7.1. Kalite	25
3.7.2. Maliyet	26
3.7.3. Esneklik ve Hız	26
3.7.4. Verimlilik	27
3.7.5. Finansal Göstergeler.....	27

3.7.6. Güvenilirlik	28
---------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL GELİŞMİŞLİK, LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI YATIRIMLAR İLİŞKİSİ

1. LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI YATIRIM İLİŞKİSİ.....	29
2. LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI YATIRIM İLİŞKİSİNDE FİNANSAL GELİŞMİŞLİĞİN ROLÜ	31
3. BRICS-T ÜLKELERİNDE LOJİSTİK PERFORMANS, YABANCI YATIRIM VE FİNANSAL GELİŞME İLİŞKİSİNDEKİ GÖSTERGELER.....	32
3.1.Finansal Gelişme	32
3.2.Doğrudan Yabancı Yatırım	36
3.3.Lojistik Performans	40
4. LİTERATÜR TARAMASI.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BRICS-T ÜLKELERİNDE FİNANSAL GELİŞMİŞLİK DÜZEYİNİN LOJİSTİK PERFORMANSIN YABANCI YATIRIM İLİŞKİSİNDEKİ ROLÜ

1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	53
2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE AMACI.....	54
3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ SETİ	55
4. ARAŞTIRMANIN KISITLARI.....	55
5. ARAŞMANIN MODELİ VE HİPOTEZLERİ	56
6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	58
6.1.Yatay Kesit Bağımlılığı Testi	58
6.2.Panel Birim Kök Testleri.....	60
6.3.Yumuşak Geçişli Panel Regresyon Modelleri.....	60
7. ANALİZ SONUÇLARI	63
7.1.Tanımlayıcı İstatistikler.....	63
7.2.Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları.....	64

7.3.Birim Kök Testi Sonuçları.....	65
7.4.Yumuşak Geçişli Panel Regresyon Tahmin Sonuçları.....	65
SONUÇ	69
KAYNAKÇA	73
EKLER	85
ÖZGEÇMİŞ	86

TABLÖLAR

Tablo 3.1: Veri Setine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	64
Tablo 3.2: Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları	64
Tablo 3.3: Peseran (2007) CADF Birim Kök Test Sonuçları	65
Tablo 3.4: Doğrusallık Testi Sonuçları	66
Tablo 3.5: YGPR Modelinde Rejim Sayısının Belirlenmesi	66
Tablo 3.6: YGPR Modelinin Tahmin Sonuçları	67

GRAFİKLER

Grafik 2.1: Brezilya, Finansal Gelişme Endeksi.....	33
Grafik 2.2: Rusya, Finansal Gelişme Endeksi	33
Grafik 2.3: Hindistan, Finansal Gelişme Endeksi	34
Grafik 2.4: Çin, Finansal Gelişme Endeksi	34
Grafik 2.5: Güney Afrika, Finansal Gelişme Endeksi	35
Grafik 2.6: Türkiye, Finansal Gelişme Endeksi	35
Grafik 2.7: Brezilya, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)	36
Grafik 2.8: Rusya, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)	37
Grafik 2.9: Hindistan, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)	37
Grafik 2.10: Çin, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH).....	38
Grafik 2.11: Güney Afrika, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH).....	39
Grafik 2.12: Türkiye, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)	39
Grafik 2.13: Brezilya, Lojistik Performans Endeks Genel Puanları.....	41
Grafik 2.14: Rusya, Lojistik Performans Endeks Genel Puanları	41
Grafik 2.15: Hindistan, Lojistik Performans Endeks Genel Puanları.....	42
Grafik 2.16: Çin, Lojistik Performans Endeks Genel Puanları.....	42
Grafik 2.17: Güney Afrika, Lojistik Performans Endeks Genel Puanları	43
Grafik 2.18: Türkiye, Lojistik Performans Endeks Genel Puanları.....	43

ŞEKİLLER

Şekil 3.1: BRICS-T Ülkeleri için Özel Sektöre Verilen Yurt İçi Kredilerin GSYİH İçerisindeki Payına İlişkin YGPR Modeli ile Elde Edilen Tahmini Geçiş Fonksiyonu.....67

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ARDL	: Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Model
BRICS-T	: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika, Türkiye
CADF	: Coss-Sectional Augmented Dickey Fuller
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırım
EKK	: En Küçük Kareler
FDI	: Finansal Gelişme Endeksi
GMM	: Genelleştirilmiş Momentler Metodu
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
LPE	: Lojistik Performans Endeksi
NBSC	: Ulusal Banka Personel Koleji
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OSKH	: Özel Sektöre Verilen Toplam Kredilerin Hacmi
PER	: Panel Eşik Regresyon
PLS-SEM	: Kısmı En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNGA	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
YGPR	: Yumuşak Geçişli Panel Regresyon
YİKH	: Yurt İçi Toplam Kredilerin Hacmi
WDI	: Dünya Bankası

GİRİŞ

Ülkelerin büyümesinde ve kalkınmasında rol oynayan doğrudan yabancı yatırımlar, teknoloji transferi gerçekleştirerek hem dış ticarete hem de finans sektöründe avantaj sağlamaktadır. Bu yatırımlar, bir ülkenin ekonomik büyümesini teşvik ederken aynı zamanda uluslararası rekabette daha güçlü bir konuma geçmesine neden olmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar, yerli işletmelere yeni teknolojilerin ve iş modellerinin transferini sağlayarak yerel kapasite ve bilgi birikimini artırmaktadır. Ayrıca yabancı yatırımlar sermaye akışı ve finansman imkânları sunar, böylece yeni işletmelerin kurulmasını ve mevcut işletmelerin büyümesini desteklemektedir. Bu da istihdam yaratma ve ekonomik büyümeyi tetiklemektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar aynı zamanda endüstriyel büyümeyi desteklemekte ve yerel işletmelerin rekabet gücünü artırmaktadır. Bu nedenle doğrudan yabancı yatırımların çekilmesi, bir ülkenin ekonomik kalkınması ve uluslararası rekabette güçlenmesi için kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca bir ülkenin yabancı yatırım çekebilmesi için altyapı ve lojistik destek, pazar erişimi, istikrarlı ekonomi ve gelişmiş finansal yapı gibi birtakım koşulların varlığı aranmaktadır. Bu bağlamda söz konusu faktörlerden biri olan lojistik performans düzeyi, ülkeler için oldukça önem arz etmektedir.

Yüksek lojistik performans, yabancı yatırımcıların ülkeye yatırım yapmaları için çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Lojistik, üretim faaliyetlerinin daha verimli ve ucuz bir şekilde yürütülmesini sağlayarak maliyetleri azaltabilmektedir. Ayrıca iyi bir lojistik performans, mal ve hizmetlerin daha hızlı ve güvenilir bir şekilde taşınmasını ve müşterilere daha kısa sürede teslim edilmesini sağlamaktadır. Bu durum müşteri memnuniyetini ve işletmelerin rekabetçiliğini artırabilmektedir. Dolayısıyla bir ülkede lojistik performansın yüksek olması, söz konusu ev sahibi ülkenin doğrudan yabancı yatırım çekebilmesi için aranan koşullardan biridir. Fakat bir ülkenin doğrudan yabancı yatırım çekebilmesi için tek başına lojistik performans işlevsel olmamakta aynı zamanda finansal sistemin de güçlü olması gerekmektedir.

Finansal gelişme, lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar ilişkisinde kilit rol oynamaktadır. İyi bir finansal altyapı, lojistik faaliyetlerin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamakta ve tedarik zinciri süreçlerinin verimliliği artırmaktadır.

Lojistik faaliyetler için gereken sermaye, depolama, taşıma ve dağıtım gibi unsurların finansmanı finansal kaynaklara dayanmaktadır. Dolayısıyla finansal gelişme, sermaye hareketlerini kolaylaştırarak lojistik sektörünün finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Bu da lojistik performansı artırmaktadır. Ayrıca finansal gelişme daha iyi risk yönetimi ve finansal istikrar sağlayabilmektedir. Bu durum yabancı yatırımcılar için güven ortamı oluşturarak yatırım yapma kararlarını etkilemektedir.

Bu çalışmanın amacı, lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisinde finansal gelişmişliğin rolünün tespit etmektir. Bu bağlamda çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Kavramsal ve kuramsal çerçevenin çizildiği ilk bölümde, öncelikle finansal sistemin tanımı, önemi, özellikleri ve unsurları açıklanmıştır. Ayrıca çalışmada finansal gelişmenin önemi, ölçülmesi ve finansal gelişmişliğin göstergeleri incelenmiştir. İkinci olarak yabancı yatırım kavramı detaylı bir şekilde açıklanmış, özellikle doğrudan yabancı yatırım kavramının belirleyicileri ve faktörleri üzerinde durulmuştur. Son olarak lojistik ve lojistik performans kavramları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bunun yanında lojistik performans endeksinin ülkeler ve şirketler için önemi vurgulanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise lojistik performans, doğrudan yabancı yatırımlar ve finansal gelişme değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. İlk kısımda öncelikle, lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisi ele alınmış ve bu ilişkide finansal gelişmişliğin rolü üzerinde durulmuştur. Ayrıca lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar ilişkisinde, finansal gelişmenin rolüne dair yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra BRICS-T ülkelerinde lojistik performans, doğrudan yabancı yatırım ve finansal gelişme ilişkisine dair göstergeler sunulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan son bölümde, BRICS-T ülkelerinde 2007-2018 dönemine ilişkin lojistik performans ve yabancı yatırımlar ilişkisinde finansal gelişmenin rolü analiz edilmiştir. Sonuç bölümünde ise lojistik performans ve yabancı yatırım ilişkisinde finansal gelişmişliğin rolüne ilişkin ekonometrik tahminlerden elde edilen bulgular yorumlanmakta ve politika önerileri sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL GELİŞMİŞLİK, YABANCI YATIRIMLAR VE LOJİSTİK PERFORMANS: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. FİNANSAL SİSTEM VE FİNANSAL GELİŞME

1.1. Finansal Sistemin Tanımı ve Önemi

Birçok kurum ve piyasayı içeren finansal sistem, karmaşık bir yapıdan oluşmaktadır. Bu sistem, bütçe fazlası veren ekonomik birimlerden bütçe açığı olan ekonomik birimlere doğru fon akışını sağlayan bir bütündür. Başka bir ifadeyle finansal sistem, fon arz edenler (tasarruf sahipleri) ile fon talep edenler (yatırımcılar) arasındaki nakit akışını (fon akışını) çeşitli finansal kurum ve araçlarla sağlayan organik bir dokudur (Ustaoğlu, 2020).

Tasarrufların yatırıma transfer işlevi, finansal sistem aracılığıyla gerçekleşmektedir. Böylece sektörlerin ihtiyaç duyduğu fonlar bu sistem ile sağlanmaktadır. Bu fonların kaynağını birincil olarak hanehalkı ve firmalar oluşturmaktadır. Fon fazlası olanlar, bütçe fazlası veren ekonomik birimler içerisinde yer almaktadır. Bunlar; hanehalkı, işletmeler, devlet, yabancılar gibi birimlerdir. Bütçe açığı olan ekonomik birimler ise yatırımcılar, işletmeler, devlet, hanehalkı, yabancılar ve fon açığı olan birimleri kapsamaktadır (Demirtaş, 2014).

Finansal sistemdeki mali kurumlar, fon arz edenler ile yatırımcılar arasında aracılık yapmaktadır. Bu aracılık görevi bankalar tarafından gerçekleşmektedir. Bankalar, hanehalkı, firmalar ve diğer fon arz edenlerden tasarrufları talep edenlere ulaştırmaktadır. Bunun yanı sıra bankalar, işletmelerin ve hanehalkının işlerinin aksamaması için kolay ödeme hizmetleri sağlamaktadır. Bu nedenle bir ekonomideki tüm finansal ve finansal olmayan kuruluşlar için iyi işleyen bankacılık sistemi çok önemlidir (Uluslararası Para Fonu, 2006). Bankacılık sistemi verimli işlediği takdirde fon talep edenler ile fon arz edenler arasında bir aksama söz konusu olmamaktadır.

Bunun yanı sıra bankacılık sistemi, finansal sistemin de etkili bir şekilde işlevini sürdürmesine yardımcı olmaktadır.

Finansal sistemin geliştiği bir ekonomide, gelişen teknoloji karşısında oluşan yeterli bilgiye sahip olamama durumunu ifade eden asimetrik bilgi sorunu en aza inmektedir. Bu nedenle ticaret kolaylaşmakta ve dolaylı finansman faaliyetleri gerçekleşmektedir. Ayrıca sermaye artırımları ve denetimleri ile yatırımlar doğru kaynaklara yönlendirilmektedir. Böylece finansal sistem, asimetrik bilginin yoğun olduğu pazarlardaki risklerin azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Tüm bunlar doğrultusunda finansal sistemde yaşanan gelişmeler, ekonomilerin kalkınmasında ve gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Bulutay, 2004).

1.2.Finansal Sistemin Özellikleri

Finansal sistem; yapı, işleyiş ve kamu politikaları açısından farklılık gösterse de reel sektör ile yakın ilişki içerisinde. Bu bağlamda politika yapıcılar, tekelci (oligopolistik) yapıyı iktisadi istikrar için daha uygun görmektedirler. Dolayısıyla finans piyasalar, reel piyasalara göre daha az serbest ve rekabetçi olma özelliğine sahiptir (Emek, 2000; Dumrul, 2010).

Finansal sistem diğer ekonomik sistemlere göre daha fazla risk taşıdığı için piyasa başarısızlıklarına ve kötüye kullanmaya (suiistimal) elverişlidir. Bu nedenle finansal sektör, kamu politikalarıyla daha fazla düzenleme ve denetleme gerektirmektedir (Dumrul, 2010). Dolayısıyla daha canlı ve etkili olan finansal sistemde daha fazla kırılganlık ve kriz yaşanmaktadır (Baykuş, 2020).

Finansal sektör, artan bilgi ve iletişim teknolojilerinden reel sektöre göre daha fazla yararlanmaktadır. Bu teknolojilerde meydana gelen yeniliklerin kullanımı, finansal sistemde risk ölçme ve riski kontrol etme gibi yeni araçların geliştirilip kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle finansal sistemin yapısı ve bu sistemde kullanılan araçların kalitesi, bilgi hacmini ve bilginin yayılma hızını olumlu yönde etkilenmektedir (Levine 1997). Ek olarak bilgi hacminin ve yayılma hızının artması sonucunda piyasalarda asimetrik bilgi meydana gelmektedir. Bunun sonucunda finansal sistem reel sektöre göre asimetrik bilgiden daha fazla etkilenmektedir (Dumrul, 2010).

1.3.Finansal Sistemin Unsurları

Fon talep edenler ile fon arz edenleri bir araya getiren finansal sistem, birbiriyle ilişki içerisinde olan birçok unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar; fon talep edenler, fon arz edenler, yatırım ve finansman araçları, hukuki ve idari düzen, para ve sermaye piyasaları, faiz oranları ve yardım kuruluşlarını içermektedir. Bir ekonomideki finansal piyasalarda fon talep edenler birincil olarak devlet ve yatırımcılardır. Bunlara hanehalkı ve yabancı yatırımcılar da eklenebilmektedir. Fon arz edenler ise tasarruf sahipleridir. Bunlar; hükümetler, hanehalkı ve firmalar şeklinde sıralanabilmektedir (Demirtaş, 2014).

1.4. Finansal Gelişme Kavramı ve Finansal Gelişmişliğin Önemi

Bir ekonomideki tasarrufların verimli yatırımlara dönüştürülmesi finansal sistem yoluyla gerçekleşmektedir. Bu sistemde yer alan çeşitli finansal araç ve kurumlar yardımıyla da tasarruflar, fon talep edenlere ulaştırılmaktadır. Finansal araç ve aracı kurumların etkin bir şekilde çalışması ise finansal sistemin gelişmesine bağlanmaktadır. Finansal sistemin gelişmesiyle birlikte ülke ekonomilerin yapısında, sistemde yer alan araç ve aracı kurumlarda gelişme meydana gelmektedir ve bu da finansal gelişmişlik kavramının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Baykuş, 2020).

Finansal gelişme kavramı ile ilgili literatürde çeşitli tanımlar yer almaktadır. En basit haliyle finansal gelişme, piyasadaki finansal araçların gelişmesi olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımda ise finansal gelişme, ülke ekonomisindeki finansal piyasalarda kullanılan araçların çeşitliliğinin ve etkinliğinin artması olarak açıklanmaktadır. Finansal gelişme, finansal piyasalardaki gelişmişliği de ifade etmektedir (Erim ve Türk, 2005).

Finansal gelişme kavramı finansal sistemin büyüklük ve yapısında meydana gelen değişim olarak tanımlanmaktadır. E. Shaw (1973) bu değişmeyi "finansal derinleşme" kavramı ile açıklamaktadır. Shaw'a (1973) göre finansal derinleşme, finansal sistemin ne ölçüde büyüdüğünü ve finans sisteminde yer alan araçların ne kadar çeşitlendiğini göstermektedir. Ek olarak finansal derinleşme, Shaw (1973) tarafından finansal varlıkların, finansal olmayan varlıklara göre daha hızlı bir şekilde artması olarak da tanımlanmaktadır (Namlı, 2013). Erim ve Türk (2005) ise finansal derinleşmeyi, finansal sistemde oluşan tasarrufların (fon) reel kesime aktarılma oranı şeklinde ifade etmektedirler (Erim ve Türk, 2005).

Bazı araştırmacı ve ekonomistler finansal gelişmeyi, ülke ekonomilerinde yüksek büyüme oranı elde etmek için ön ayak olduğunu öne sürmektedir. Finansal sistemin gelişmesi, küçük tasarruf sahiplerinin fonlarını daha verimli yatırım alanlarına dönüştürülmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca finansal gelişme, üretim alanlarında uzlaşmayı, girişimcilik alanında gelişmeyi ve yeni teknolojilere ayak uydurmayı teşvik etmektedir (Ahmed & Ansarı, 1998). Ek olarak Goldsmith (1969) finansal gelişmenin, finansal varlıklar ve benzeri tasarrufları doğrudan arttırdığı görüşündedir (Ahmed & Ansarı, 1998).

Finansal gelişmeden temel olarak ekonomideki finans sisteminin sorunsuz işlemesi ve ülkedeki fonların etkin ve verimli alanlara aktarılması beklenmektedir. Ayrıca finansal gelişme, bir ülkenin makroekonomik istikrarını sağlamaya yardımcı olması, kaynakların etkin dağılımını sağlaması ve finansal sistemdeki faiz oranlarının iktisadi büyümeye katkı sağlayacak bir şekilde istikrar kazanmasından dolayı önemli teşkil etmektedir. Bunun yanında finansal gelişme, iktisadi büyümeyi teşvik etme ve büyüme hızını artırma potansiyeline sahip olmaktadır (Dumrul, 2010).

1.5. Finansal Gelişmenin Ölçülmesi

Finansal gelişme verileri hazır bir şekilde bulunmamasından dolayı ölçülmesi zor bir kavramdır. Bu nedenle finansal gelişmenin ölçülebilmesi için alternatif göstergeler geliştirilmiştir. Geliştirilen bu göstergeler, finansal gelişmeyi belirtecek nitel ve nicel değişkenlerden oluşmaktadır. Bundan dolayı finansal gelişmenin ölçülmesinde farklı ölçütler kullanılmaktadır (Ağır, 2009).

1.5.1. Miktar Ölçütleri

Finansal gelişme göstergelerinde en çok kullanılan miktar ölçütleri, parasal ve krediye dayalı büyüklükler olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda sermaye piyasası büyüklükler de miktar ölçütleri arasında sayılmaktadır (Akdemir, 2010).

Finansal gelişme amacıyla kullanılan en etkin ve kapsamlı göstergelerden biri olan parasal büyüklükler, dar anlamda M1 para arzı olarak tanımlanmaktadır. Parasal büyüklükler geniş anlamda ise M2, M2Y, M3 değişkenleri ile ifade edilmektedir (Adlı, 2020). Finansal gelişme göstergelerden bir diğeri ise kredilere ilişkin büyüklüklerdir. Krediye dayalı büyüklükler, özel sektöre verilen toplam kredilerin hacmi (ÖSKH) ile

yurt içi toplam kredilerin hacmi (YİKH)'in gayri safi yurtiçi hâsılaya oranı (GSYİH/ÖSKH, GSYİH/YİKH) kullanılarak ölçülmektedir (Mammadov, 2016). Finansal gelişmişliğin ölçülmesinde diğer bir gösterge olan sermaye piyasası büyüklükleri ise, piyasada yer alan hisse senetlerinin değerini gayri safi milli hâsılaya oranı aracılığıyla elde edilmektedir (Adlı, 2020).

1.5.2. Yapısal Ölçütleri

Finansal gelişmişliğin ölçülmesinde gerekli olan diğer bir unsur da yapısal ölçütler olduğu görülmektedir. Bu ölçütler ile finansal sistemin ve finansal açıdan gelişmişliğin önemi belirlenmektedir. Buna binaen yapısal ölçütler, geniş para arzı (M2) dar para arzı (M1) arasındaki oran olarak ifade edilmektedir (Baykuş, 2020). Bu ölçütlerde meydana gelen artışlar ile finansal sistemdeki gelişmişlik seviyesindeki artışlar doğru orantılıdır (Lynch, 1996).

Tasarrufların nasıl değerlendirildiği bilgisini yansıtan M2/M1'deki artış, yapısal bir gösterge niteliğindedir. Bu sebeple, tasarruf sahipleri-finansal gelişmişlik ile doğru orantılı olarak- ellerindeki parayı işlem amaçlı bile olsa atıl tutmak istememektedirler. Dolayısıyla bu tasarruf sahipleri ellerindeki parayı vadeli mevduat olarak değerlendirmeleri sonucunda finansal sistemde yer alan M2/M1 oranında artış meydana gelmektedir (Kar ve Ağır, 2005).

1.5.3. Finansal Fiyatlar

Finansal açıdan gelişmiş bir ekonomide finansal fiyatların makul seviyelerde olması önem arz etmektedir. Bu neticede reel faiz oranları finansal fiyatların belirlenmesinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra reel faiz oranları, finansal gelişmişliğe etki edebilmesi için pozitif olması gerekmektedir (Ağır, 2009). Ayrıca finansal sistemde yer alan mevduatların devamlı olması, finansal araçların etkin bir şekilde çalışması reel faiz oranlarının ve kredi faizlerinin pozitif olmasına bağlanılabilmektedir (Karaağaç, 2020).

1.5.4. Ürün Çeşitliliği

Finansal gelişmişliğin göstergesi olarak kabul edilen diğer bir unsur da finansal piyasalardaki araçların çeşitliliğidir. Bu çeşitlilik, piyasadaki tasarrufların farklı yatırım alanlarına doğru akmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca sistemde yer alan araçların

çeşitli olması yatırımcıların ihtiyacı olan fonları karşılayabilmek için sisteme daha fazla fon çekilebilmesine etki etmektedir (Ağır, 2009).

Finansal sistemde yer alan araçlar ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi para piyasası araçlarıdır. Para piyasası araçları, vadeleri bir yılın altında, likit ve daha az maliyetli finansal araçlardan oluşmaktadır. Bunlara hazine bonoları, mevduat sertifikaları, finansman bonoları, teminat mektupları örnek verilebilmektedir. İkincisi ise sermaye piyasası araçlarıdır. Sermaye piyasaları araçları para piyasası araçları ile karşılaştırıldığında daha çok değişkendir ve aynı zamanda riskleri fazladır. Bunlara ek olarak bu araçların vadeleri bir yılın üzerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca sermaye piyasaları araçları gelişmiş organize piyasalar olarak nitelendirilmektedir (Ağır, 2009).

1.5.5. Değişim Maliyeti

Finansal sistem, fon arz edenler ile fon talep edenlerin bir araya gelmesine aracılık yapmaktadır. Ayrıca bu aracılık görevi, fon değişiminden kaynaklanan maliyetlerin düşürülmesine yardım olmaktadır. Aracılık maliyeti, kredi faizi ile mevduat faizi arasındaki farkı göstermektedir. Finansal sistemde bu aracılık maliyetinin düşük olması tasarrufların büyük bir kısmının yüksek gelirli yatırımlara dönüşmesine imkan sağlamaktadır ve bu da finansal sistemin verimliliğini arttırmaktadır (Alpdündar, 2021). Bundan ötürü iyi işleyen bir finansal sistemin amacı işlem maliyetini düşürmek olmaktadır (Baykuş, 2020).

1.6. Finansal Gelişmişliğin Göstergeleri

Bir ülke ekonomisinde finansal gelişmişlik düzeyini belirlemek için birçok gösterge bulunmaktadır. Bu göstergeleri, borsada etkili olan finansal gelişmişlik göstergeleri ile banka ve bankacılıkta etkili olan finansal gelişmişlik göstergeleri oluşturmaktadır (Çoban ve Topçu, 2013).

Borsada etkili olan finansal gelişmişlik göstergeler: Borsa devir hızı, borsa kapitalizasyonun GSYİH'ye oranı ve borsa işlem hacminin GSYİH'ye oranı olarak gösterilmektedir. Borsa devir hızı, finansal piyasalardaki likiditenin fazla olması şeklinde ifade edilmektedir. Bu devir hızının yüksek olması ticaretin daha etkin bir şekilde yapılmasına olanak sağlamaktadır. Borsa kapitalizasyonun GSYİH' ye oranı; bir ekonomideki yerel sermaye piyasasının toplam hacminin bir göstergesi olarak kabul

edilmektedir. Borsa kapitalizasyonu, borsada yer alan hisse senetlerinin piyasadaki toplam değeri şeklinde de tanımlanmaktadır. Bir ülke ekonomisinde güvenilir bir yatırım ortamının oluşması borsa kapitalizasyonun yüksek olmasına bağlanılabilmektedir. Borsa kapitalizasyonun yüksek olması aynı zamanda toplam borsa değerini de arttırmaktadır. Borsa işlem hacminin GSYİH'ye oranı; yalnızca borsada işlem gören hisselerin değerini esas almaktadır. Borsa işlem hacmi ülkedeki yatırım ortamının güvenli ve şeffaf olduğunun ayrıca yatırımcılara kolaylık sağladığının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Borsa işlem hacmi oranının yüksek olması piyasadaki likiditenin yüksek olduğu anlamına da gelmektedir (Koç, 2014).

Banka ve bankacılıkta etkili olan finansal göstergeler: Konsantrasyon oranı, likit yükümlülükler, banka genel maliyetleri, net faiz oranı marjı, aktiflerin karlılığı, öz sermaye karlılığı, maliyet gelir oranı, banka mevduat varlıkları üzerindeki özel kredilerin GSYİH'ye oranı, banka mevduat varlıklarının GSYİH'ye oranı, finansal sistem mevduatlarının GSYİH'ye oranı olarak görülmektedir. Bu göstergeler (Koç, 2014);

Konsantrasyon Oranı: Kişilerin kredi talepleri karşısında bankaların vermiş olduğu kredi miktarına göre alınmış çek ve benzeri ürünlerin verilen toplam kredi miktarına oranını göstermektedir. Bu oran aynı zamanda bankaların çek teminatı karşılığında uyguladığı oranı da ifade etmektedir. Bu oranın düşük olması bankalar tarafından güvenilirlik ve garanti anlamına gelirken yüksek olması kredi talep edenler için daha iyi olmaktadır. Konsantrasyon oranının yüksek olması durumunda çekin karşılıksız çıkması ise bankaların aleyhine olmaktadır. Ek olarak konsantrasyon oranı, finansal gelişmişliğin bir göstergesi olmasının yanı sıra bu oranın miktarı finansal sistemin güvenilirlik ve riski ile doğrudan ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

Likit Yükümlülükler: Bankaların kullandıkları kredilere karşılık olarak risklere, krizlere ya da bankanın batmasına karşı bünyesinde zorunlu olarak bulundurduğu likit oranı olarak ifade edilmektedir. Bu oran, yasal düzenlemelerle belirlenen bir oranda olmaktadır ve bankayı güvence altına alma görevi üstlenmektedir. Ayrıca bu oranın düşük olması bir banka için önem arz etmektedir. Düşük oranda belirlenen likit yükümlülüğünü, banka veya bankalar bu mevduatı kredi kullandırması

açısından değerlendirebilirken aynı zamanda likiditesinin yükselmesine, kredi ihtiyacı olan daha fazla kişi veya kişilere ulaşmasına imkan sağlamaktadır.

Banka Genel Maliyetleri: Finansal açıdan verimlilik ve etkinlikten bahsedilebilmesi için banka genel maliyetlerin düşük olması gerekmektedir. Banka genel maliyetlerinin yüksek olması durumunda ise finansal gelişmişlikten bahsetmek mümkün olmamaktadır.

Net Faiz Oranı Marjı: Finansal gelişmişlik göstergelerinden biridir. Nominal faiz oranından enflasyon oranının arındırılması sonucunda reel faiz oranı elde edilmektedir. Edilen reel faiz oranıyla da süresi sınırlı olan mevduatlara uygulanan reel getiri oranı elde edildiği görülmektedir. Bu faiz oranının yüksek olması, tasarruf sahiplerinin verimli yatırım araçlarına yönelmesinin yanı sıra para piyasasında kullanılmayan paraların miktar olarak azaltılmasına, piyasalarda likiditenin yükselmesine ve aynı zamanda finansal gelişmişliğin artmasına da yardımcı olmaktadır. Bankaların uyguladığı kredi faiz oranının düşük olması da finansal piyasaların etkin bir şekilde çalıştığını ve istikrarlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Aktiflerin Kârlılığı: Finansal gelişmişlik göstergelerinden bir diğeridir. Bankaların mevduatlarından elde ettikleri karlılığın yüksek olması bankanın verimli ve etkin bir şekilde işlediğinin bir göstergesi olarak ifade edilmektedir. Bankaların mevduatlarının karının yükselmesi finansal piyasaların gelişmesine, piyasalardaki risklerin azalmasına, piyasalara güvenilirliğin artmasına neden olmaktadır.

Öz Sermaye Kârlılığı: Banka ortaklarının karlarının artması bankanın öz sermaye karlılığının artmasına bağlanmaktadır. Kaynaklarını borsa aracılığıyla gerçekleştiren bankalar ise hissedarlarına yüksek oranlarda prim dağıtımına gidebilmektedir. Yatırım karlılığının arttırması da bu durumla ilişkilendirilebilmektedir. Öz sermaye karlılığında gerçekleşen bir artış, finansal gelişmişlik ve yatırım etkinliğini de arttırmaktadır. Bu yüzden, öz sermaye karlılığı da finansal gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Maliyet Gelir Oranı: Bankaların etkinlik verimliliğinden bahsedilebilmesi için katlanılan maliyete karşılık elde edilen gelirin yüksek olması gerekmektedir. Bu oranın düşük olması da finansal sürdürülebilirliğin ve istikrarın olmadığını göstermektedir.

Bundan ötürü, maliyet gelir oranı finansal gelişmişlik göstergelerinden biri olarak sayılabilmektedir.

Banka Mevduat Varlıkları Üzerindeki Özel Kredilerin GSYİH'ye Oranı: Banka mevduat varlıklarının bütün bir şekilde yükselmesi, bu mevduat varlıkları içinde yer alan ve varlık içerisinde kullandırılan özel kredilerin payı finansal gelişmişlik göstergeleri olarak sayılmaktadır. Fona ihtiyacı olan bireyler için ayrılan mevduatların yüksek olması, ülke genelinde riskin düşük olduğunu, finansal alana yapılan yatırım olasılığının da yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kullandırılan özel kredilerin payının yüksek olması firmaların genişlemesine, kişilerin ise yatırım yapabilir olduğu anlamına gelmektedir. Bu payın düşük olması ülkede riskin ve fiyatların yüksek, döviz kuru ve finansal etkinliğin de düşük olduğunu göstermektedir.

Banka Mevduat Varlıklarının GSYİH'ye Oranı: Bankaların fon ihtiyacı olan firmalara kredi kullandırma açısından daha fazla risk almalarına neden olması bankaların kasalarında bulundurdıkları mevduatların fazla olmasına bağlanmaktadır. Kullandırılan bu krediler ile firmaların gelişme ve genişlemesine imkân sağlanmaktadır. Bu durumda finansal gelişmişlikten bahsedilebilmektedir. Banka mevduat varlıklarının GSYİH'ye oranı alınmasıyla kişi başı gelir seviyesinin GSYİH'ye oranı üzerindeki etkisi ortadan kaldırılmaktadır. Bu etki ortadan kaldırılmasıyla bankaların etkinliğinin en iyi ve en verimli şekilde ölçülmesine yardımcı olmaktadır. Finansal açıdan gelişmiş bir ülkede banka mevduat varlıklarının GSYİH'ye oranı yüksek olduğu görülmektedir.

Finansal Sistem Mevduatlarının GSYİH'ye Oranı: Finansal sistemde işlem gören kaynakların toplam miktarı finansal sistem mevduatları olarak adlandırılmaktadır. Bu mevduatların yüksek olması ülke riskinin azaldığının, yatırımcılara kolaylık sağlandığının, fon ihtiyacı olan firma ya da kişilere kolaylıkla kaynak sağlandığının bir göstergesi olmaktadır ve ülke genelinde finansal gelişmişlikten bahsedilebilmektedir. Bu yüzden, finansal sistem mevduatlarının GSYİH'ye oranı finansal gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, ülke genelindeki kişilerin toplam gelirlerinin GSYİH'ye oranına olan etkisi finansal sistem mevduatlarının toplamının GSYİH'ye oranı alınarak ortadan kaldırılmaktadır.

2. YABANCI YATIRIMLAR

2.1. Yatırım ve Yabancı Yatırım Kavramı

Ülkelerin gelişmesinde ve kalkınmasında kilit bir rol oynayan yatırımların literatürde kesin bir tanımı yer almamaktadır. Sözlük anlamı; “yatırım yapma, yatırma işi; bir ülke ekonomisinin veya bir ticaret kuruluşunun üretim ve hizmet gücünü artırıcı nitelikte olan aktif değerlerine yapılan yeni eklentiler, envestisman; parayı, gelir elde edilen, taşınır ya da taşınmaz mallara yatırma, mevduat, plasman” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). İktisat bilimi açısından yatırım; işletmelerin, kişilerin, ülkelerin gelirlerinden yapmış oldukları tasarruflarla uzun veya kısa dönemlerde kazanç, kar ve gelir sağlamak amacıyla yaptıkları harcama şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca yatırım, ülkelerin gelecek dönemlerde kar sağlaması için ülke ekonomisindeki üretim hacmini arttırması olarak da açıklanmaktadır. Ekonomide bulunan sermaye mallarına belli bir dönem içerisinde yapılan eklemeler de yatırımın tanımlanmasında kullanılmaktadır. Yatırıma örnek olarak, ülkelerin kalkınması ve üretiminin artması için kurulan fabrikalar, hastaneler, yapılan yollar, makine ve teçhizatların alınması veya yenilenmesi verilmektedir. Ülkeye yapılan bu yatırımlar ile ülke ekonomisinin üretim kapasitesi artmaktadır. Bu da kaynakların daha verimli alanlara aktarılmasına yardımcı olmaktadır (Sevinç, 2022).

Ülkeler, ekonomik kalkınma için fiziki ve beşerî sermayeye gereksinim duymaktadır. Söz konusu gereksinimler iç veya dış kaynaklardan elde edilmektedir. Dış kaynaklardan elde edilen sermayeye ‘yabancı sermaye’ adı verilmektedir. Yabancı yatırım kavramı genel olarak, ev sahibi ülkede istihdam sağlayarak sermayenin aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle yabancı yatırım, kaynakların veya sermayenin kurum ya da kişiler aracılığıyla başka bir ülkede değerlendirilmesidir. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ‘na göre yabancı yatırım:

- Yabancı yatırımcının, şirketin dağıtılmayan ve yatırım için tekrardan kullanılan kazançlarındaki payını,
- Yabancı yatırımcının kısa, orta ve uzun vadede maddi veya nakit sermaye aracılığıyla ana şirketten hisse ve borç senetleri alımını,
- Yabancı yatırımcının şirket için sağladığı krediler ile yabancı yatırımcının şirketten nakit ihtiyacı olmayan makine ve üretim hakları alımını,
- Yabancı yatırımcının elde ettiği ticari ve diğer kredileri kapsamaktadır (Bayraktar, 2003).

Sermayenin başka bir ülkeye aktarılıp değerlendirilmesiyle oluşan yabancı yatırımlar ülke içerisinde sermaye stokunun artmasına, piyasanın çeşitlenmesine, Ar-Ge ve teknoloji faaliyetlerinin ilerlemesine, yatırımı yapan kurum ya da firmaların temel yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca gerçekleştirilen yabancı yatırımlar, yatırım yapan ile ev sahibi ülkedeki finansal yapının geliştirilmesine yardımcı olmaktadır.

2.2. Yabancı Yatırım Türleri

Var olan sermayelerin/kaynakların kişi ve kuruluşlar tarafından ana ülkeden ev sahibi ülkeye taşınması olan yabancı yatırımlar, dolaylı yabancı (portföy) yatırımlar ile doğrudan yabancı yatırımlar olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.2.1. Dolaylı Yabancı Yatırımlar

Dolaylı yabancı yatırımlar elinde sermayesi olan kişi ya da kuruluşlarınca misafir ülkedeki hisse senedi, tahvil (borç senetleri) satın almaları aracılığıyla gerçekleştirdikleri portföy yatırımlarını kapsamaktadır (Özkan, 2021). Bu yatırımlarla sınırlı olmayan portföy yatırımları, diğer finansal ortamlarda işlem gören menkul kıymetleri de içermektedir (Ustaoglu, 2020). Dolaylı yabancı yatırımlar genel olarak uluslararası piyasalarda yer alan yatırımcıların, piyasada gerçekleşen kur, politik ve bilgi risklerini göze alarak ev sahibi ülkedeki hisse senetlerine, borç senetlerine ve diğer menkul kıymetlere yatırım yapması şeklinde tanımlanabilmektedir (Gümüş, 2021). Kısa vadeli olan dolaylı yabancı yatırımlar sıcak para olarak da adlandırılmaktadır. Kısa vadede yatırım yapan yatırımcıların amacı ise faiz veya gelir artışı farkı elde edebilmektir. Başka bir deyişle, ev sahibi ülkeye yapılan bu yatırımlarla ülkede kalıcı olmak değil; yapılan yatırımlardan yüksek getiri elde etmektir. Ülkedeki koşullar yatırımcının beklentilerini karşılamadığı takdirde yatırım yapan kişi ya da kuruluşlar daha yüksek getiri getiren ülkelere gitmek için bulunduğu ülkeden geri çıkmaktadırlar (Seyidoğlu, 2017).

2.2.2. Doğrudan Yabancı Yatırım Kavramı ve Önemi

Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY), yatırımcıların kendi ülkesinden farklı bir ülkede istihdam sağlamak için bir işletme kurması veya var olan bir işletmeyi satın alması ya da bu işletmeye ortak olması şeklinde tanımlanabilmektedir (Yavan ve Kara,

2003). Bunun yanında DYY, yatırımcının, ev sahibi ülkede bulunan firmalara lisans, bilgi ya da ticari sırrı, teknoloji ve yönetim bilgisi gibi tecrübeleri getiren yatırımlar olarak da ifade edilmektedir. OECD ve Uluslararası Para Fonu (IMF) DYY'yi, yatırımcının uzun vadede istikrarlı ve kalıcı bir şekilde kar elde edebileceği bir hedef olarak tanımlamaktadır. Yatırımcı ev sahibi ülkedeki bir firmaya ortak olduğunda istediği verimi alabilmesi için firmanın sermayesinin en az %10'nuna veya daha fazlasına sahip olması gerekmektedir (OECD, 2008; IMF, 2004). Dolayısıyla bu yatırımlar genellikle çok uluslu şirketler tarafından yapılmaktadır.

Doğrudan yabancı yatırım, ülke ekonomileri için önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Yatırım yapılacak ülke ekonomisinin sermaye ihtiyacının karşılanması, ekonomik büyüme ve kalkınma sürecinde önemli bir rol oynaması ve aynı zamanda üretimin artmasına katkı sağlaması nedeniyle, doğrudan yabancı yatırımlar en çok tercih edilen yatırım türü olmaktadır (Gümüş, 2021). Ayrıca gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere teknoloji transferi sırasında doğrudan yabancı yatırımlar önemli bir araç olarak görülmektedir. DYY, yatırım yapılan ülkedeki beşeri sermaye ve kurumlardaki iyileştirmeleri kolaylaştırmasının yanı sıra yerel yatırımları da teşvik etmektedir (Makki ve Somwaru, 2004). DYY, hem yatırımcılar hem de yatırım yapılan ülkeler için büyük önem taşıyan bir sermaye akışını temsil etmektedir. Doğrudan yabancı yatırım, yatırım yapılan ülkede yeni iş fırsatları oluşturarak işsizlik sorununu azaltmaktadır (Aytekin, 2019). Ayrıca DYY, portföy yatırımlarından daha uzun vadeli ve daha yüksek getirili olması nedeniyle, gelişmekte olan ülkeler için önemli bir yatırım şekli olarak kabul edilmektedir.

2.2.2.1. Doğrudan Yabancı Yatırım Türleri

Bir ülkedeki yatırımcının yeni bir işletme açma, var olan işletmeyi satın alma, yönetimde etkin bir rol oynama veya bilgi birikimini ve yeni teknolojileri hedef ülkeye aktarma şeklinde gerçekleşen doğrudan yabancı yatırım, farklı yollarla gerçekleşmektedir. Bunlardan bazıları;

Şirket evlilikleri (birleşmesi) ve şirketin satın alınması; Yatırımcı firma, yatırım yapacağı ülkede var olan firmalarla birleşme veya satın alma yoluna gidebilmektedir. Şirket evlilikleri olarak da adlandırılan şirket birleşmeleri, iki ya da daha fazla şirketlerin var olan kaynaklarını bir araya getirmeleriyle gerçekleşmektedir. Bu birleşme

ile firmalar, düşük maliyet ve daha iyi teknoloji ile üretimlerini arttırmayı amaçlamaktadırlar. Satın alma ise yatırımcının yatırım yapacağı ülkede yeni baştan bir şirket kurmak yerine var olan şirketin hisselerinin belli bir kısmını veya tamamını alması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu şekilde gerçekleşen yatırımlar, yatırımcıya pazara rahat girebilme, var olan pazar alanını genişletebilme, teknolojilerini birleştirme veya teknolojiye daha az maliyet ile ulaşabilme gibi imkânlar sunmaktadır (Sevinç, 2022).

Yeşil alan (Greenfield) yatırımları; Greenfield olarak adlandırılan yeşil alan yatırımları, doğrudan yabancı yatırım türlerinden biridir. Bu yatırımlar, yatırım yapacak kişi ya da kurumların kendi ülkeleri dışında ev sahibi ülkelerde yeni fabrika ya da sermaye tesisleri kurmasıyla gerçekleşmektedir. Yeşil alan yatırımların temel özelliği her şeyin sıfırdan başlaması ve işletmelerin yeniden inşa edilmesi olarak belirlenmesidir. Bu tür yatırımlar yatırım yapılacak ülkelerin sermaye stoklarını, üretimini, istihdamı, verimliliğini direkt artırıcı özelliğe sahip olduklarından gelişmekte olan ülkelerin en çok tercih ettiği yatırımlar olmaktadır (Sevinç, 2022).

Stratejik Birleşmeler; Bu yatırım türü iki ya da daha fazla yatırımcının ortak bir amaç için bir araya gelmeleri sonucunda gerçekleşmektedir. Yatırımcılar, bu amaç için bir sözleşme ile şirket oluşturarak şirketlerinin karlılığını arttırabilmekte, maliyetlerini azaltabilmekte, hizmet kalitelerini yükseltebilmekte, üretmiş oldukları ürünlere yeni pazarlar bulabilmekte veyahut yeni bir ürün geliştirerek ortak hareket edebilmektedirler (Işık, 2021).

Ortak girişimler; İki ya da daha fazla firma veya kişinin belirli bir üretim alanında iş birliği yapmak amacıyla bir araya gelmeleri sonucunda oluşan bir doğrudan yabancı yatırım türü olduğu görülmektedir. Ortak girişimle kişi ya da kurumlar, yeni bir iş kurmanın yüksek riskini azaltma, büyük şirketler karşısında küçük şirketlerin rekabet gücünü artırma ve yeni teknoloji ya da yeniliklere kolayca erişebilme imkânı sağlamaktadırlar (Süleymanlı, 2015).

2.2.2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımın Belirleyicileri

Doğrudan yabancı yatırımcı, yatırım yapacağı ülkeyi birçok unsuru göz önüne alarak belirlemektedir. Bu belirleyici unsurları üç başlık altında açıklamak mümkündür.

Yatırım ortamına ait belirleyiciler: Doğrudan yabancı yatırımcının yatırım kararında coğrafi yakınlık önemli bir rol oynamaktadır. Yatırım yapılacak ülkenin kaynak ülkeye daha yakın olması, yatırımcıya, firmalara ulaşmanın yanında zaman maliyeti açısından da yarar sağlamaktadır (Sağdıç, 2022) Yatırım ortamına ait belirleyicilerden diğeri de ülke imajı ve yapısıdır. Ülkelerin maliyet yapıları, yatırım teşvikleri, işgücü piyasası, sosyal etkenler, yatırım sonrası hizmetler ülke imajı ve yapısını kapsayan konuları oluşturmaktadır. Yatırım yapılacak ülkede siyasi istikrarın bulunması, hukukun iyi bir şekilde işlemesi, yolsuzluğun olmaması, suç oranlarının azlığı, altyapı imkânlarının olması gibi etkenler de yabancı yatırımları çekmektedir. En basit anlamıyla bir ülkede risk değerleri düşük veya kaygı yaratacak düzeyde değilse ve ekonomik ortamda belirsizlik yoksa yatırımcı, yatırım tercihlerini o ülke üzerinde değerlendirmektedir (Dökmen ve Kaygusuz, 2019).

Emek yoğun içeren doğrudan yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkelerde değerlendirilmesinin sebebi o ülkelerde bulunan düşük işgücü potansiyelinin var olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple yatırımcı, sahip olduğu teknolojik üstünlüklerini, sermaye sağlama olanaklarını üstün pazarlama teknikleri ile etkin fiyatlandırma politikalarını yatırım yapılacak ülkenin düşük işgücüyle birleştirerek avantaj kazanmaktadır (Sağdıç, 2022).

Politik belirleyiciler: Politik istikrar, bir ülke ekonomisinde siyasi istikrarın olması şeklinde tanımlanabilmektedir. Başka bir deyişle politik istikrar, belirsizliklerin ortadan kaldırılmasıyla oluşmaktadır. Dolayısıyla doğrudan yabancı yatırımcı, politik istikrarın olduğu ülkelere yatırım yapmayı tercih etmektedir. Bu nedenle yatırımcılar için güvenilirlik önem arz etmektedir. Ayrıca DYY, ülke ekonomisindeki sosyal yapı ve ekonomik istikrardan, rekabet yapısından, piyasaların yapı ve işleyişlerinden ve ilgili politikalarından; rüşvet, yolsuzluk, terörizm gibi etkenlerden de etkilenmektedir (Işık, 2021).

Ekonomik belirleyiciler: Doğrudan yabancı yatırımcılar, yatırımlarının amacına göre misafir ülkeyi seçmektedirler. Bu nedenle yatırımcılar yatırım yapacakları ülkenin ya pazarına ya kaynak/stratejik varlığına ya da etkinliğine yönelmektedirler.

Yatırımcı, yatırım yapacağı ülkenin pazarına yönelirken o ülkenin pazar büyüklüğüne, kişi başına düşen gelirine, pazarının büyümesine, küresel ve bölgesel

pazarlara erişimine, tüketici tercihleri ve yapısına bakarak karar vermektedir. Kaynak/stratejik varlığa yönelik yatırımcı ise ülkenin hammaddelerini, vasıflı ve düşük maliyetli vasıfsız işgücünü, teknolojisini, yeniliklerini ve diğer yaratılmış varlıklarını (markalar vb.), fiziki altyapılarını (limanlar, yollar, telekomünikasyon vb.) göz önüne alarak değerlendirme yapmaktadır. Son olarak etkinliğe yönelik yatırımcı için de yatırım yapacağı ülkenin kaynaklarının veya varlıklarının maliyeti ve işgücü verimliliği, ülkeye giren diğer girdilerin maliyetleri (iletişim, ara mallar), bölgesel entegrasyon önem arz etmektedir (Ustaoglu, 2020).

2.2.2.3. Doğrudan Yabancı Yatırımı Etkileyen Faktörler

Doğrudan yabancı yatırım, tek tip faktörlerden etkilenmemektedir. Yapılan çalışmalarda DYY'yi etkileyen faktörler 3 temel başlık altında toplanmaktadır. Bu faktörler ekonomik durum, ev sahibi ülkede uygulanan politikalar ve firma stratejileridir.

Ekonomik durum: Doğrudan yabancı yatırımları çeken en önemli unsur ekonomik faktörler olmaktadır. Bu ekonomik faktörler piyasalar, kaynaklar ve rekabet unsurlarından oluşmaktadır. Piyasaları ölçek, gelir seviyesi, kentleşme, istikrar ve büyüme beklentisi, bölgesel piyasalara erişim, talep ve dağıtım durumu; kaynakları, doğal kaynaklar, yerleşim; rekabeti ise emek varlığı, maliyet, yetenek, eğitilebilirlik, yönetim alanındaki teknik yetenek, girdilere erişim, fiziksel altyapı, üretici tabanı ve teknolojik destek kapsamaktadır.

Ev sahibi ülkede uygulanan politikalar: Bir ülkede istikrarlı bir şekilde uygulanan politikalar yabancı yatırımcıyı cezbetmektedir. Bu yüzden doğrudan yabancı yatırımcının dikkate aldığı ikinci faktör de ev sahibi ülkede uygulanan politikalar ve politikaların istikrarı olmaktadır. Dolayısıyla doğrudan yabancı yatırımcı, yatırım yapacağı ülkedeki makro politikalarına, özel sektör, ticaret ve sanayi ve DYY politikalarına bakmaktadır. Makro politikaları kritik makro değişkenlerin yönetimi, havale kolaylığı, döviz erişim şeklinde oluşmaktadır. Özel sektör politikaları özel mülkiyetin teşvik edilmesi, net ve istikrarlı politikalar, kolay giriş/çıkış politikaları, etkin finansal piyasalar ve diğer destek çeşitleri olarak ifade edilmektedir. Ticaret ve sanayi politikaları ise ticaret stratejisi, bölgesel entegrasyon, piyasalara erişim, mülkiyet kontrolleri, rekabet politikaları ve KOBİ'lere destek politikalarını içermektedir. Son

olarak DYY politikaları giriş kolaylığı, mülkiyet, teşvikler, girdilere erişim, saydam ve istikrarlı politikalardan oluşmaktadır.

Firma stratejileri: Doğrudan yabancı yatırımı etkileyen üçüncü faktör ise firma stratejileri olduğu görülmektedir. Bu faktör risk algısı, yerleşim, uluslararası transfer, firmalar arası arz unsurlarından meydana gelmektedir. Risk algısı; ülke riski algısı, politik faktörlere dayalı makro yönetim, emek piyasaları ve politika istikrarı şeklinde olmaktadır. Yerleşim, uluslararası transfer ve firmalar arası arz ise lokasyon için firma stratejisi, ürün girdi için firmalar arası arz, ortaklıkların uyumu, stratejik işbirliği, eğitim ve teknoloji unsurlarını kapsamaktadır (Demirel, 2006).

3. LOJİSTİK VE LOJİSTİK PERFORMANS

3.1. Lojistik Kavramının Tanımı ve Kapsamı

Lojistiğin (Logistics), köken olarak Fransızcadan geldiği ve ayrıca Latince dilinden Logic (mantık) ve statics (istatistik) kelimelerinden türetildiği bilinmektedir (Oda, 2008). Bunun yanında lojistik ilk kez 1905 yılında askeri işlev olarak ordulara ait malzeme ve personelin taşınma, malzeme tedariki, bakım ve yenileme faaliyetleri şeklinde tanımlanmıştır (Öztürk, 2020). Lojistik yönetim konseyi (The Council of Logistics Management) lojistiği “müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamak için mal, hizmet ve bunlara ilişkin bilgilerin başlangıç noktasından tüketim noktasına kadar olan tedarik sürecinin etkili ve verimli bir şekilde planlanması, uygulanması, depolanması ve kontrol edilmesi” olarak ifade etmektedir (Oda, 2008). Bu tanımlara ek olarak lojistik, müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamak için en etkili bir şekilde planlama, yürütme ve kontrol etme süreci ile mal veya hizmetin istenilen yer ve zamanda olması olarak da tanımlanmaktadır (Coşkun, 2020).

Lojistik, günümüzde taşımacılık ve depolama süreci olarak görülmektedir. Bu süreçler lojistiği kapsayan unsurlardan birkaçı olmaktadır. Lojistik, sadece taşıma-depolama unsurlarından oluşmamaktadır. Daha kapsamlı bir sistem olan lojistik, bütünsel olarak incelenip uygulanmaktadır (Coşkun, 2020). Aynı zamanda lojistik, uluslararası ticaretin bir işlevi olarak da görülmektedir. Bunun yanı sıra lojistik, kamu ve özel sektör şirketlerini ulaşımdan, depolama ve kargolamaya, yurt içi ve yurt dışı dağıtıma ve ödeme sistemlerine kadar uzun süreci kapsayan temel faaliyetleri içermektedir (İmamoğlu, 2018).

Lojistik kavramının kapsamı sadece ürün teslimatını içermemektedir. Lojistik ayrıca ürünün üretilme öncesi veya sonrası sürecindeki tüm birbiriyle bağlantılı hareketlerin de içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla lojistik pazar stratejisi, üretim planlaması, satın alma, envanter yönetimi, depolama, dağıtım, malzeme elleçlenmesi, müşteri hizmetleri ve sigorta gibi alanları kapsamaktadır. Pazar stratejisi, belirlenen hedef pazarına ne zaman ve nasıl girileceği sorularının cevabıdır; üretim planlaması, üretilen ürünün kapasitesinin planı yapılarak üretim programının düzenlenmesini, desteklenmesini ve kontrolünü göstermektedir; satın alma, üretim için gerekli olan hammadde ya da ürün ve araçların tedarik edilmesini kapsamaktadır; envanter yönetimi, envanterin denetlenmesi ile kullanıma uygun stokların devamlılığının olması, kayıp ve zarar yönetimini ifade etmektedir; depolama, üretilen ürünlerin paketlenerek alıcıya gönderilmek için belli bir alanda ve belli bir süreliğine tutulmasıdır; dağıtım, nihai malların paketlenmesinden sonra alıcıya teslim edilmesini içermektedir; malzeme elleçlenmesi, ürünün niteliklerinin değiştirilmeden bakımının/tamirinin yapılması, ürünün yer değiştirmesi gibi süreçlerdir; müşteri hizmetleri, ürünün sipariş sürecinin yönetimi ve satış sonrası müşteri memnuniyeti için destek faaliyetlerini kapsamaktadır; son olarak sigorta dağıtıma çıkan ürünün, taşıma aracının ve sürücünün korunmasını ifade etmektedir (Göze, 2014).

3.2. Lojistiğin Önemi

Lojistik ulaşım maliyetlerini düşürme, ürünü talep edilen ve arz edilen noktalar arasındaki süreçleri hızlandırma, sistemin etkin ve verimli bir şekilde işlemesine olanak sağlama gibi etkileriyle değer katan bir faaliyet olmaktadır (Erdemir, 2021). Bunun yanı sıra lojistik, küreselleşen dünyada hızla ilerleyip ekonominin her alanında yerini alarak üretilen ürünlerin alıcılarına ulaştırılması ve hazırda bulundurulması işlemini gerçekleştiren bir araç olarak görülmektedir. Bu araç uluslararası alanlarda rekabet edebilme, pazarlama faaliyetlerinde ön plana çıkarak üretimi devam ettirebilmede önemli bir rol oynamaktadır. Verimli lojistik hizmetler, üreticiye/firmaya üretiminde verimlilik sağlamasına ve üretilen malın tam zamanında müşteriye ulaşmasını sağlayarak müşteri memnuniyetinin artmasına ve niteliğinin yükseltmesine yardımcı olmaktadır (Polat, 2021). Bunlara ek olarak lojistik faaliyetleri adı altında olan tüm işlemler, firmalar için ek hizmet kolu oluşturmasına fırsat sunmaktadır.

3.3. Lojistiğin Tarihi

Lojistik, Yunanca ‘logistikos’ kelimesinden gelmekte ve hesap yapma yeteneği anlamını taşımaktadır. 1950 yılından önce askeri ihtiyaçların karşılanması olarak kullanılan lojistik, 2. Dünya savaşıyla birlikte önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Günümüz dünyasında ise ekonominin her alanında kendine yer edinen lojistik üretilen ürünlerin depolanması, stoklanması, paketlenmesi, planlanması ve kontrol altında tutulması ile talep edenlere zamanında ulaştırma işlemi şeklinde ifade edilmektedir.

İlk çağlardaki toplumlarda (avcı/toplayıcı, göçebe, tarım toplumları) bile insanlar ihtiyaçlarını karşılayabilmek için topladıkları ürünleri göç ettikleri yerlere insan gücü ile taşıdıkları bilinmektedir. Çok eski zamanlara dayanan lojistiğin tam olarak tarihsel gelişiminin sanayi devrimine dayandığını savunan birçok çalışma olduğu görülmektedir. Coğrafi keşifler ile İngiltere’de sanayi toplumuna geçilmesi ve buharlı makinelerin keşfedilmesiyle demiryolları ve buharlı gemiler geliştirilmiştir. Bu keşifler ile taşımacılıkta makine kullanımına geçilmeye başlanmıştır. Sanayileşme, ticaret hacmini ve çeşitliliği arttırarak daha fazla ürün ve hammaddenin taşınmasına ve depolanmasına olanak sağlamıştır.

Lojistiğin yıllara göre gelişimi incelendiğinde lojistik; 1960’lı yıllarda pazarlama ve satış, depolama, stok kontrolü ve ulaşım verimliliği olarak görülürken 1980’li yıllarda daha çok süreç optimizasyonu, toplam maliyet ile lojistiğin merkezileştirilmesi gibi konular üzerinde gelişme göstermiştir. 1990’lı yıllarda ise entegre lojistik yönetimi ortaya çıkmıştır ve lojistik planlaması, tedarik zinciri stratejileri gibi lojistik yönetim faaliyetleri üzerinde gelişme meydana gelmiştir. 2000’li yıllara gelindiğinde tedarik zinciri yönetimi önem kazanmıştır, 2000’li yıllar ve sonrasında da internetin yaygınlaşmasıyla E-Ticaret gelişmiş bu da E-Tedarik zincirinin gelişmesine etki etmiştir (Coşkun, 2020).

3.4. Lojistik Faaliyetler

Temel lojistik faaliyetleri 6 başlık altından toplamak mümkündür. Bunlar;

3.4.1. Talep Tahmini

Talep tahmini, bilgi merkezli ve müşteri memnuniyeti neticesinde geri dönüşler ile üretilecek, sipariş edilecek, depolanacak ürün miktarının önceden tahmin edilmesi olarak ifade edilmektedir (İşbilir, 2020). Firmalar talep tahmini ile giderlerinin ve maliyetlerinin azalmasını, talep edilen ürünü zamanında yerine ulaştırılmasını amaçlamaktadırlar. Bunun yanında talep tahmini üretilecek, sevk edilecek veyahut depolanacak ürünlerin planlama ve koordinasyon süreçlerinin oluşmasına da etki etmektedir. Son olarak, talep edilecek ürünlerin doğru bir şekilde tahmin edilmesi ve esnek üretim yeteneği talep tahmininin en temel noktaları oluşturmaktadır.

3.4.2. Ulaştırma (Taşıma)

Ulaştırma ya da taşımacılık, üretilen ürün ya da hizmetin fiziksel olarak hareket ettirilerek talep edenlere zamanında ulaştırılma işlemi olarak ifade edilmektedir. Ayrıca taşımacılık, sipariş edilen ürünleri evrak işlerinden müşteriye teslim işlemine kadar gerçekleşen süreci kapsamaktadır (Türkmen; 2019). Bunun yanında üretim, depolama, tüketim arasındaki bağlantıyı gerçekleştiren taşımacılık, lojistik faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır.

Taşıma faaliyetleri şekilleri ve biçimleri bakımından türlere ayrılmaktadır. Bunlar;

- Kara taşımacılığı
- Denizyolu taşımacılığı
- Demiryolu taşımacılığı
- Havayolu taşımacılığı
- Boru hattı taşımacılığı

3.4.3. Depolama ve Elleçleme

Depolama, lojistik faaliyetlerin temelini oluşturan diğer unsurlardan biri olmaktadır. Depo hammadde, mamul veya yarı mamul, malzeme, gibi talep edilen ürünlerin belirli bir yerde bekletilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu ürünlerin müşterilere yakın yerlerde depolanması zaman ve mekân faydası sağlamaktadır ve müşteriye daha iyi hizmet sunabilme fırsatı yaratmaktadır (Şen, 2021). Ayrıca depolama faaliyeti üretim maliyetlerinin düşmesine yardımcı olmaktadır.

Depolama faaliyetlerindeki iş süreçleri, ürünlerin depoya taşınma işlemi, fiziksel depolama, ürünlerin depodan çıkışı, paketleme, ürün siparişinin alınması ve depolanması ve son olarak da ürünlerin talep edilen yere taşınması şeklinde oluşmaktadır (Üre, 2020).

Elleçleme işlemi depolama işlemi ile bir ilişki içerisinde. Ürünlerin depolara getirilmesi, ürün kabulü, ürünlerin ayrıştırılması, stok oluşturulması, boşaltılması gibi işlemlere elleçleme denilmektedir. Elleçleme en kısa tabiriyle malların hareketi ve boşaltma-yükleme işlemleri şeklinde ifade edilmektedir. Elleçleme işlemi, ürünün katma değerini, kalitesini veya niteliğini değiştirmeyen bir işlem olarak kabul edilmektedir. Fakat elleçleme işlemi daha dikkatli ve özenle yapılmadığı takdirde ürünün katma değerinde bir değer kaybına sebep olmaktadır.

3.4.4. Envanter Yönetimi

Envanter, işletmelerin müşteri talebini karşılamak amacıyla ellerinde bulundurdıkları mal ya da ürünleri ifade etmektedir. Envanter yönetim ise stoklanan ürünlerin sayılması ve yeteri kadar bulundurulması bunun yanında azalan ürünlerin tekrardan sipariş verilmesi işlemlerini kapsamaktadır. Envanter yönetimi stokların planlanması, sipariş miktarının belirlenmesi, ürünlerin depolanma süresi ile bekleme süresinin ayarlanması, izlenmesi gibi süreçleri içeren lojistik faaliyetlerden biri olmaktadır (Erdemir, 2021).

İşletmeler envanter maliyetlerini azaltıp ürün satışlarını arttırarak karlılık elde etmektedir bu da iyi bir envanter yönetimi ile gerçekleştirilmektedir (Üre, 2020). Ek olarak envanter yönetimi ürün maliyeti üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip olmasından kaynaklı lojistik faaliyetler için önemli bir unsur olmaktadır (İşbilir, 2020).

3.4.5. Sipariş Yönetimi ve Müşteri Hizmetleri

Müşteri talebi doğrultusunda alınan siparişler ile lojistik süreç başlamaktadır. Bu nedenle sipariş yönetimi lojistik süreç için önemli bir faaliyet olmaktadır. Sipariş yönetimi, işletme tarafından alınan siparişleri talep edilen şekilde paketlenip müşteriye teslim edilene kadarki süreçleri kapsamaktadır (Şahin, 2010). Bu süreçte müşteri memnuniyetinin sağlanması işletme için önem arz etmektedir. İyi işleyen sipariş yönetimi ile işletme içerisinde sağlıklı bilgi akışının kurulması sağlanmaktadır (İşbilir,

2020). Dolayısıyla lojistik faaliyetlerin ilerleyebilmesi için siparişlerin doğru bir şekilde alınıp sevk edilmesi gerekmektedir.

Müşteri hizmetleri, lojistik faaliyetler içerisindeki unsurların temelini oluşturmaktadır. Müşteri hizmetlerin birincil hedefleri arasında talep edilen ürünlerin eksiksiz ve sorunsuz bir şekilde müşterilere ulaştırılması yer almaktadır. Bunun yanında üreticilerin müşterilere vermiş oldukları güven de önemli olmaktadır. İşletme, satış sonrası müşteri memnuniyetini ölçerek eksiklerini tamamlamaktadır. Müşteri hizmetleri, ürün siparişi ile sipariş sonrası tüm işlemleri kapsamanın yanı sıra satıcı ile müşteri arasında oluşan karşılıklı yarar süreçlerini de içermektedir (Dönmez, 2021).

3.4.6. Gümrükleme

Gümrükleme, dış pazarlardan talep edilen veya ülkeye giriş yapılan ürünlerin kontrolü için devlet ile yapılan işlemlerin yürütülmesi olarak ifade edilmektedir. Gümrükleme ihracat-ithalat ve lojistik faaliyetlerinin bir parçası olmaktadır. Gümrükleme işlemleri, diğer lojistik faaliyetlerini tamamlayıcı nitelikte olduğu görülmektedir. Ayrıca gümrükleme sırasında yapılan hatalar veya eksikler işletmelerin zarara uğramasına neden olmaktadır (Coşkun, 2020).

3.5. Lojistik Performans Kavramı ve Önemi

Lojistik, birçok firma için katı bir maliyet merkezinden karlılığı artırabilecek ve firmayı farklılaştırabilecek bir fonksiyona dönüşmektedir (Bobbitt, 2004). Bunun yanında uluslararası ticareti geliştirmenin önemli yollarından biri olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, lojistik performans lojistik faaliyetler ile ilişki içerisinde olmaktadır.

Lojistik performans kavramı hakkında literatürde birçok tanım yer almaktadır. Chow vd. (1994) lojistik performansı firmanın maliyet etkinliği, karlılık, satışların artması, müşteri memnuniyeti ve esneklik gibi hedeflere ne ölçüde ulaşıldığını gösteren bir etken olarak ifade etmektedirler (Bobbitt, 2004). Ayrıca lojistik performans, kaynakların ne kadar verimli kullanıldığının ve sonuçların istenen hedeflere ne kadar iyi ulaşıldığının bir fonksiyonu olarak da görülmektedir. Mentzer ve Konrad (1991) lojistik performansı lojistik faaliyetlerin gerçekleştirilmesindeki etkililik ve etkinlik düzeyi olarak tanımlamaktadırlar (Mentzer ve Konrad, 1991). Bobbitt (2004), lojistik

faaliyetlerde başarılı olunmasını verimlilik ve etkililik derecesine bağlı olduğunu ifade ederek lojistik performansı tanımlamaktadır. Ek olarak lojistik performans, lojistik sektörde yer alan birçok tedarikçiyi, taşıyıcıyı, perakendeciyi ve tüketiciyi ilgilendirmektedir. Bunun yanında maliyetlerin düşürülmesi, müşterilerin memnuniyetinin yükseltilmesi, çevresel sorunların azaltılması, iş güvenliğinin sağlanması gibi konular da lojistik performans kavramının içerisinde yer almaktadır (Aktaş, 2019).

Lojistik performans ülkelerin hem ekonomik hem de sosyal kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Bunun yanında lojistik ve firma performanslarını arttıran firmalar, iç ve dış piyasalarda hem pazar paylarını hem de satış hacimlerini arttırabilmektedirler. Ayrıca küreselleşme ile ticaretin serbestleşmesi lojistik performansın önemini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla gelişmiş lojistik performans, ülkelere iktisadi büyüme ve rekabet edebilme imkânı sunmaktadır. Bu bağlamda ticaretin serbestleşmesi ve gelişmiş bir altyapı sayesinde taşımacılığın kolaylaşması, lojistik performansın artmasına ve rekabet edilebilirliğin yükselmesine katkı sağlamaktadır (Elaldı, 2021). Bu durum yabancı yatırımları çekilmesine ve güçlü bir lojistik büyüme sağlanmasına olanak tanımaktadır.

Lojistik performansı ölçmek için çeşitli endeksler oluşturulmuştur. Bu oluşturulan endeksler ile ülkelerin lojistik yeteneklerinin karşılaştırılmasında kolaylık sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca lojistik performans ölçüm ile ülkeler ve firmalar uzun dönem planlamalarını ölçüm sonuçlarına göre eksikliklerini tamamlayarak, rekabet edebilme avantajı elde etmektedirler (Şirin ve Emanet, 2017). Lojistik performans genel olarak ‘Lojistik Performans Endeksi, Yeni Gelişen Pazarlar Endeksi, Küresel Lojistik Rehberi’ ile ölçülmektedir (Öztürk, 2020). Lojistik performans endeksi geniş çaplı bir anket sonucu olduğu için en yaygın ölçüm endeksi olarak kullanılmaktadır.

3.6. Lojistik Performans Endeksi

Lojistik performans endeksi (LPE), ülkeleri yurt içi ve yurt dışında ne kadar verimli oldukları konusunda puanlamaktadır. LPE’nin oluşturulması Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca bu endeks, ülkelerin ticaret lojistiği

konusundaki performanslarında karşılaştıkları zorlukları ve fırsatları belirleme ve performanslarını iyileştirme konusunda neler yapabileceklerine yardımcı olmaktadır.

LPE, Dünya Bankası tarafından ilk olarak 2007 yılında 150 ülke, 2010 ve 2012 yılında ise 155 ülke ve son olarak 2014, 2016, 2018 yıllarında da 160 ülke ile oluşturulmuştur. Ülkelerin lojistik performansı iki şekilde ölçülmektedir. Bunlardan birincisini uluslararası lojistik performans endeksi; ikincisini ise yurtiçi lojistik performans endeksi oluşturmaktadır (Coşkun, 2020).

Ülkelerin lojistik performans endeksleri 6 kriter baz alınarak ölçülmektedir (Yalçın, 2020):

- Gümrük ile ilgili süreçlerin etkinliği
- Altyapı kalitesi
- Sevkiyat fiyatlarının ayarlanmasının kolaylığı
- Lojistik hizmetlerin kalitesi
- Sevkiyatların izlenme takip edilebilirliği
- Sevkiyatların zamanında alıcıya ulaşılması

3.7. Lojistik Performans Göstergeleri

Lojistik performans göstergeleri firmalar için önem teşkil etmektedir. Bu göstergeler, firmalar tarafından lojistik alanlarındaki performansı ölçmek amacıyla kullandıkları nicel bir araç haline gelmiştir. Lojistik performans göstergeleri ile firmalar tüm lojistik süreçleri verimli bir şekilde izleme, görselleştirme ve optimize etme avantajı sağlamaktadırlar.

3.7.1. Kalite

Bir firma için kalitenin ön planda olması, firmanın ürettiği ürün ya da hizmetin kalitesi açısından rekabet avantajı sağlamaktadır. Kalite, çeşitli tanımlarla ifade edilebilmektedir fakat kalitenin kavramsallaştırılması iki anlamda ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi bir ürünün performansını ve özelliklerini gösteren performans kalitesi; ikincisi de ürünün belirtilen özelliklere uygunluğu ya da kusurlarının olmamasını gösteren uygunluk kalitesi olarak ifade edilmektedir. Var olan rekabet ortamında müşteriler talep ettikleri ürünlerde genellikle uygunluk kalitesini dikkate

almaktadırlar. Bu nedenle bir firmayı uygunluk kalitesi anlamında rakiplerinden farklılaştırmanın yolu olmamaktadır (Stock vd., 1998).

Yüksek kalite, müşterilerin sadece ihtiyaçlarını gidermek değil aynı zamanda müşterileri memnun etmek anlamına gelmektedir. Garvin (1996) tarafından önerilen stratejik kalite analizi; performans, özellikler, güvenilirlik, uygunluk, dayanıklılık, hizmet verilebilirlik, estetik ve algılanan kalite olmak üzere sekiz önemli boyut veya kalite kategorisini içermektedir. Bu sekiz kategoriden bazıları karşılıklı olarak birbirini güçlendirirken bazıları için bunu söylemek mümkün olmamaktadır. Üretilen bir ürün veya hizmet, kalitenin bir boyutunda düşük etki yaratırken başka bir boyutunda yüksek etki yaratabilmektedir. Bunun yanında sekiz kritik boyuttaki kategorilerinin birindeki iyileştirme ancak bir diğerinin karşılığında elde edilebilmektedir (Garvin, 1987).

3.7.2. Maliyet

Lojistik faaliyetler birçok farklı süreci içerdiği için karmaşık bir yapıda olmaktadır. Bu nedenle lojistik faaliyetler sonucunda ortaya çıkan maliyetlerin hesaplanması da karmaşık hale gelmektedir. Fakat bu maliyetlerin basit bir şekilde hesaplanabilmesi için istatistikî yöntemler, anketler veya vaka çalışmaları kullanılmaktadır (Rantasila ve Ojala, 2012).

Temel lojistik faaliyetlerdeki sınıflandırılmalara binaen lojistik maliyetlerin bileşimleri taşıma maliyeti, depolama maliyeti, envanter maliyeti, sipariş işleme maliyeti, tedarik, elleçleme, dağıtım ve elden çıkarma giderleri, müşteri hizmetleri giderlerinden oluşmaktadır (Bayraktutan ve Özbilgin, 2015). Ayrıca lojistik maliyetler makro düzeyde ölçüldüğünde farklı göstergeler dikkate alınmaktadır. Bunlar (Rantasila ve Ojala; 2012);

- Satış veya ciro yüzdesi;
- Gayri safi yurtiçi hasıla içindeki pay;
- Mutlak maliyetler

Bir ürün ya da hizmetin başlangıç noktasından (üretim) bitiş noktasına (tüketim) kadar olan süreçte, toplam maliyetler içinde lojistik maliyetlerin oranı lojistik maliyetlerin mutlak değerini yansıtmaktadır (Bayraktutan ve Özbilgin, 2015).

3.7.3. Esneklik ve Hız

Lojistik sektörlerindeki esneklik, iyileştirilmiş verimliliğin potansiyel bir kaynağını temsil etmektedir. Esneklik genel olarak “çevresel ihtiyaçların çeşitliliği ile başa çıkmak için bir sistem teknolojisinin özelliği” şeklinde ifade edilmektedir (Barad ve Sapir, 2003). Esneklik, işletmelerin değişen üretim ihtiyaçlarına ve gereksinimlerine etkin bir maliyet ile hızlı bir şekilde yanıt verebilme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır (Benjaafar ve Ramakrishnan, 1996). Performans açısından değerlendirildiğinde esneklik, sürekli değişim gösteren koşullar altında istikrarlı bir şekilde performans sağlayan güçlü bir sistem unsuru olmaktadır. Lojistik sistemlerde esnekliğin artırılması, sistemde meydana gelen değişikliklere karşı yanıt verebilme yeteneğini geliştirme stratejisi olarak kabul edilmektedir (Barad ve Sapir, 2003).

Talep edilen bir ürün ya da hizmetin istenilen şekilde doğru zamanda, doğru miktarda müşteriye teslim edilmesi lojistik performans göstergelerinden biri olmaktadır. Lojistik faaliyetlerin daha etkin ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi için talep edilen ürün ya da hizmetin hiçbir sorun olmadan teslim edilmesine bağlanmaktadır (Şen, 2021).

3.7.4. Verimlilik

Lojistik verimlilik, lojistik girdilerin optimal bir şekilde ne kadar kullanıldığı veya işlerin ne kadar doğru yapıldığı ile ilgilenmektedir. Verimlilik, makro ekonomik göstergelerinden olan ekonomik büyümenin ve aynı zamanda rekabetçiliğin bir anahtarı olarak görülmektedir. Ayrıca verimlilik artışı, ülkelerin üretim kapasitelerini modellemeleri konusuna yardımcı olmaktadır. Verimliliğin ölçütleri farklı şekillerde olmaktadır. Bu ölçütler arasında seçim yapmak verimlilik ölçümü veya veri kullanabilirliği amacına bağlanmaktadır (Erdemir, 2021).

3.7.5. Finansal Göstergeler

Lojistik performans göstergelerinden en önemlisini finansal göstergeler oluşturmaktadır. Finansal performans göstergeleri, işletmelerin finansal hedeflerini ne ölçüde gerçekleştirdiğini göstermektedir. Ayrıca finansal ölçütler çoğunlukla muhasebe bilgilerini içermektedir (Göçer, 2019). Bunun yanında finansal analizler firmaların uzun dönem başarılarını, planlarını ve ekonomik performanslarını gözlemleyebilmelerine yardımcı olmaktadır.

Finansal gösterge ölçütleri; toplam varlıklar, net gelir, toplam varlıkların yüzdesi olarak karlılık, satışların yüzdesi olarak karlılık, toplam varlıkların geri dönüş oranı, çalışan başına gelir, toplam maliyet, kar mârjı, gelir, kredi oranı, nakit akışı, karlılık/toplam varlıklar, pazar payı, hissedarların payları, yatırımın geri dönüş oranı, stok devir oranı, çalışan başına düşen toplam varlık, çalışan başına karlılık, borç oranı gibi göstergelerden oluşmaktadır (Bozdurgut Tunç, 2006).

3.7.6. Güvenilirlik

Güvenilirlik talep edilen ürün ya da hizmetin alıcıya belirlenen zamanda, eksiksiz ve doğru bir şekilde gerçekleştirilme yeteneğini ifade etmektedir. Bir işletmenin iç faaliyet planlamaları güvenilirlik ile bağlantılı olmaktadır. Etkin bir üretim planlama sistemi, mevsimsel dalgalanmalara karşı önlemler ve gelecek dönemlerdeki talep eğilimlerini doğru tahmin edebilecek sisteme sahip olmak bir işletmenin yüksek güvenilirlik elde etmesini sağlamaktadır. Lojistik faaliyetlerin performansını ölçmek için en çok kullanılan kriter dağıtım ve teslimatın güvenilirliğidir (Şen, 2021). Bunun yanında planlama önlemleri ile güvenilirlik performans belirlenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

FINANSAL GELİŞMİŞLİK, LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI YATIRIM İLİŞKİSİ

1. LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI YATIRIM İLİŞKİSİ

Uluslararası ticaret, ülkeler arasında mal ve hizmetlerin alım, satım ve taşınmasını ifade eden ekonomik bir faaliyettir (Grozdanovska vd., 2017). Bu faaliyetler sayesinde ülkeler ithalat ve ihracat yaparak gelir elde etmektedirler. Bu süreçte lojistik, üretim ve dağıtım zincirini optimize etmeye yardımcı olmaktadır. Böylelikle mal ve hizmetler daha hızlı, güvenli ve düşük maliyetle taşınmaktadır. Ayrıca lojistik sektöründeki ilerlemeler ve sürekli iyileştirmeler, verimlilik ve üretkenliğe katkıda bulunarak ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Verimlilik ve üretkenlik ise kalite, zaman ve fiyatlarda iyileştirmelere yol açarak lojistik performansı arttırmaktadır. Lojistik performansın artması rekabet edilebilirliğe, yoksulluğun azaltılmasına, doğrudan yabancı yatırımların teşvik edilmesine, sürdürülebilir kalkınmanın ve ekonomik büyümenin sağlanmasına etki etmektedir (Mariona, 2016).

Lojistik sektörü, sadece uluslararası ticaret için önemli olmamakla birlikte doğrudan yabancı yatırımlar açısından da kilit bir rol oynamaktadır. DYY ev sahibi ülkeye sermaye, teknoloji, bilgi ve kaynak aktarımı sağlayan yatırımlar olarak ifade edilmektedir (Yavan ve Kara, 2003). Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler için doğrudan yabancı yatırım, dış finansman kaynağı olarak gerekli olmaktadır. Dolayısıyla ülkeler, ekonomik büyüme ve kalkınma hedeflerine ulaşmak, yeni teknoloji ve bilgi edinmek, sanayi altyapılarını güçlendirme ve rekabet edebilirliklerini artırmak amacıyla doğrudan yabancı yatırımları ülkelerine çekmeyi hedeflemektedirler. Bunun yanında yabancı yatırımcılar, daha düşük maliyet ile uluslararası üretimi ve ticareti daha kolay, hızlı ve güvenilir bir şekilde gerçekleştirebileceği ortam arayışında olmaktadır. Bu noktada lojistik sektörü, yabancı yatırımcılar için önemli bir rol oynamaktadır. İyi bir lojistik altyapı; ulaşım sistemleri, müşteri hizmetleri ve depolama tesisleri gibi avantajlar sunarak yabancı yatırımcılar için çekici bir ortam yaratmaktadır. Sonuç olarak ülkelerin

yüksek lojistik performansa sahip olması doğrudan yabancı yatırımların artmasına katkı sağlamaktadır (Balasubramanyam, 2001; Nunes de Faria vd., 2014; Kariş vd., 2022).

Doğrudan yabancı yatırımların bir ülkeye gelebilmesi için o ülkenin ulaştırma ve altyapısı gelişmiş olması gerekmektedir. Ulaştırma ve altyapıların geliştirilmesi lojistik performansı da etkilendiğinden dolayı lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar arasında bir ilişki söz konusu olmaktadır. Ulaşım ve altyapıları gelişmiş ülkelerde teknolojik yenilik artmakta ve toplam maliyetler azalmaktadır. Toplam maliyetlerin azalması yabancı yatırımcıların kararlarını olumlu yönde etkilemektedir. Ülkeye gelen doğrudan yabancı yatırımlar da ulaştırma ve altyapıdaki eksiklerin giderilmesine yardımcı olmaktadır. Bu da lojistik performans üzerinde pozitif bir etki yaratmaktadır (Şimşek ve Yiğit, 2019). Lojistik performansın gelişmesi ise işletmeler arasındaki rekabeti arttırmakta ve işletmelerin birçok farklı piyasalara hızlı, verimli ve güvenilir bir şekilde girebilmesine olanak sağlamaktadır (Çelebi, 2018).

Lojistik performansın niceliği ve kalitesindeki iyileştirme, belirli bir çıktı düzeyi için ihtiyaç duyulan özel girdilerin miktarını veya maliyetini azaltabilmektedir. Ayrıca lojistik performans güvenilirlik, dakiklık ve güvenlik açısından yabancı yatırımcıya daha iyi koşullar sağlamaktadır. Ek olarak lojistik performansın önemli bir unsuru olan ulaştırma ve altyapı, ev sahibi ülkeye yeni pazarlara erişim ve bu pazarlardan yararlanma olanağı sağlamaktadır. Dunning, iyi bir altyapıya sahip ülkelerin yabancı yatırımcılar için konum avantajı sağladığını savunmaktadır. Ayrıca Dunning, iyi bir altyapının yanı sıra ulaşım olanakları ve iletişim ağının da yabancı yatırımcıların yatırım kararlarını etkilediğini belirtmektedir (Khadaroo ve Seetanah, 2010). Bu yüzden bu tür lojistik performans iyileştirmeler, doğrudan yabancı yatırımlar için yatırım ortamının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Wheeler ve Mody (1992), Loree ve Guisinger (1995), Richaudet al. (1999), Asiedu (2002), Morrisset (2000), Sekkat ve Veganzones-Varoudakis (2004) ve Quazi (2005) gibi akademisyenler iyi bir lojistik performans ve altyapının yabancı yatırımları başarılı bir şekilde etkilediğini öne sürmüşlerdir. Yüksek lojistik performans ve iyi altyapı, yabancı yatırımcıların toplam yatırım maliyetini azaltmaktadır ve böylece getiri oranını yükseltmektedir. Sonuç olarak lojistik performans, doğrudan yabancı yatırımlar açısından elverişli olmaktadır. (Khadaroo ve Seetanah, 2010).

2. LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI YATIRIM İLİŞKİSİNDE FİNANSAL GELİŞMİŞLİĞİN ROLÜ

Lojistik performans ile doğrudan yabancı yatırımlar arasında bir ilişki olduğu göz önüne alındığında, finansal gelişmişlik düzeyi büyük bir öneme sahip olmaktadır. İyi işleyen bir finansal sistem, yabancı yatırımcının sermayesini ev sahibi ülkeye güvenli bir şekilde getirmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda finansal gelişme, yabancı yatırımcılar için çeşitli finansal araçlara ve kaynaklara erişimi kolaylaştırmakta, finansman imkânları sunmaktadır (Alfaro vd., 2004) Bunun yanında finansal gelişme, lojistik performans üzerinde de kritik bir öneme sahip olmaktadır. Gelişmiş bir finansal sistem; lojistik faaliyetlerin finansmanında, sigortalanmasında ve risk yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca finansal gelişme sayesinde lojistik faaliyetlerde bulunan işletmeler finansal araçlara daha kolay erişim sağlamaktadırlar (Özdemir, 2017).

Doğrudan yabancı yatırımların bir ülkeye gelmesinde, lojistik performans ve finansal gelişmişlik düzeyi gibi faktörler etkili olmaktadır. Bu nedenle yeterli finansal gelişmişlik seviyesine sahip olmayan ülkeler, birtakım zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu zorluklar yeni teknolojilere ulaşamama, ekonomik göstergelerin düşük olması, yabancı yatırımcıları çekememe sorunu, düşük lojistik performans, yüksek finansal kriz riski, piyasaya güvensizlik, usulsüzlük, yolsuzluk ve asimetrik bilgi gibi unsurları içermektedir (Tekin ve Ural, 2019; Özdemir, 2017).

Finansal gelişme; ekonomik kaynakların verimli bir şekilde ayrılmasını sağlamakta, uluslararası sermaye akımlarını uyarmakta, mal ve hizmet alışverişinde önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanında iyi işleyen bir finansal sistem, mali yapının iyileşmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca finansal gelişme, hem yerli hem de yabancı yatırımcılar için güvenilir ve şeffaf muhasebe bilgileri üreten sağlam finans raporlama sisteminin oluşmasına yardımcı olmaktadır (Akisik, 2020). Kısaca finansal gelişme, herhangi bir ülkeye yabancı yatırım çekmek için önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir (Haque ve diğerleri, 2022). Bunların sonucunda yabancı yatırımı çeken ülkelerin verimliliği ve üretkenliği artmaktadır. Verimlilik ve üretkenlik arttığında, daha çok mal ve hizmet alışverişi gerçekleşmektedir. Bu da lojistik sektörünün gelişmesine

katkıda bulunmaktadır. Lojistik sektörün gelişmesi ise lojistik performansı yükseltmektedir.

Bazı akademik çalışmalar finansal gelişmişliğin yabancı yatırımları artırmanın yanında lojistik performansı da olumlu yönde etkilediğini savunmaktadır. Bu çalışmalarda finansal aracı ve piyasaların gelişmesi, müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamak için üretim noktası ile pazar arasında, malların ya da hizmetlerin etkin bir şekilde yerine ulaştırılması için lojistik sektörü açısından önem taşıdığı gösterilmektedir. Ayrıca, gelişmiş bir finansal sistem, lojistik faaliyetler üzerinde önemli bir etki bırakarak hem firmaların hem de ülkelerin lojistik performansının artmasına yardımcı olmaktadır (Özdemir, 2017).

Finansal gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkelerde sermaye birikimi yetersizliği ortaya çıkmaktadır. Bu yetersizlik finansal açıdan gelişmemiş ülkeleri dış finansman arayışına yöneltmektedir. Dış finansman elde edilebilmesi finansal piyasaların küreselleşmesine bağlı olmaktadır. Finansal piyasaların serbestleşmesi tasarrufların ve yatırımların etkin bir şekilde dünya geneline açılmasına olanak sağlamaktadır. Çeşitli ülke ekonomilerine giren sermaye hareketlerindeki artışlar yabancı yatırımları artırma eğiliminde olmaktadır (Afşar, 2004). Bu sebeple yabancı yatırımları çekebilmek için özellikle gelişmekte olan ülkelerin hem lojistik performansı hem de finansal gelişmişlik düzeyi yüksek olması önem teşkil etmektedir. Yüksek finansal gelişmişlik, yatırımcılar için güvenli bir iş ortamı sunarken, etkin lojistik altyapı da mal ve hizmetlerin verimli bir şekilde taşınmasını sağlamaktadır. Bu sayede ülkeler, doğrudan yabancı yatırımları teşvik edebilir, ekonomik büyümeyi destekleyebilir ve rekabet avantajı elde edebilirler (Özdemir, 2017).

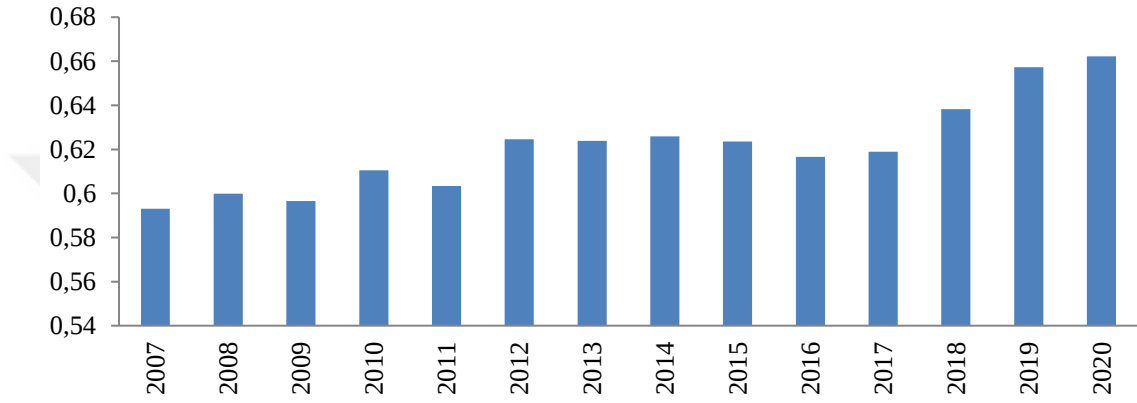
3. BRICS-T ÜLKELERİNDE LOJİSTİK PERFORMANS, YABANCI YATIRIM VE FİNANSAL GELİŞME İLİŞKİSİNDEKİ GÖSTERGELER

3.1. Finansal Gelişme

Finansal sistem, bir ekonomide fon arz eden birimlerden fon talep eden birimlere fon transferi sağlamaya aracılık eden bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Demirtaş, 2014). Finansal gelişme ise finansal araçların, piyasaların veya araçların geliştirilmesi şeklinde ifade edilmektedir. Finansal sistemin gelişmesi bilgi üretmeye ve işlemeye,

kaynak tahsisini iyileştirmeye yardımcı olmaktadır. Ayrıca gelişmiş bir finansal sistem teknolojiyi artırmakta; riskten korunmayı, risk havuzunu ve ticareti kolaylaştırmakta; işlem maliyetlerini düşürmekte ve daha fazla uzmanlaşmayı, yeniliği ve büyümeyi teşvik etmektedir (Sanvicente ve Guglielmetti, 2021).

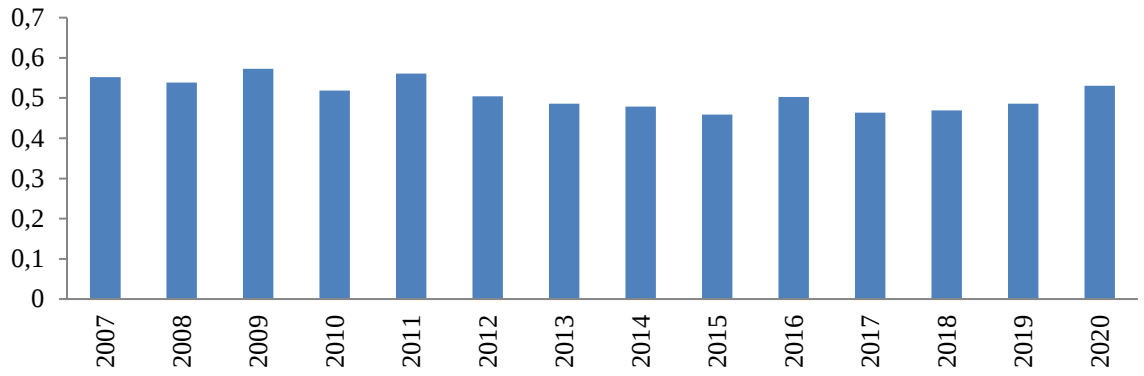
BRICS-T ülkeleri için IMF’den elde edilen finansal gelişme endeks verileri aşağıdaki grafiklerde verilmektedir. Bu veriler söz konusu ülkelerin finansal alanda gelişmişlik oranlarını göstermektedir.

Grafik 2.1: Brezilya, Finansal Gelişme Endeksi

Kaynak: Uluslararası Para Fonu (IMF)

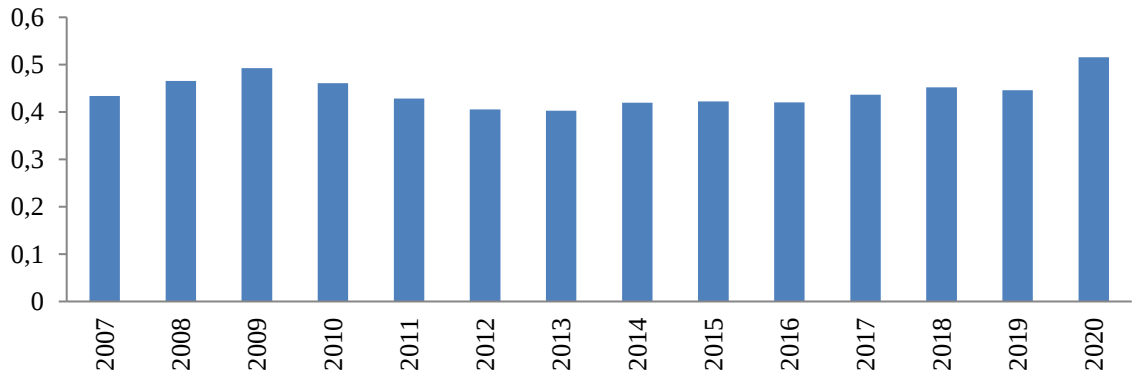
“Grafik 2.1” Brezilya ekonomisi için finansal gelişme endeks (FDE) verilerini göstermektedir. Grafik incelendiğinde IMF’den alınan verilere göre, 2007-2009 yılları arasında Brezilya’da finansal gelişme endeksi 0,59 seviyelerinde olduğu görülmüştür. 2010 yılından 2020 yılına kadar ise finansal gelişme endeksi 0,60 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

Grafik 2.2: Rusya, Finansal Gelişme Endeksi

Kaynak: Uluslararası Para Fonu (IMF)

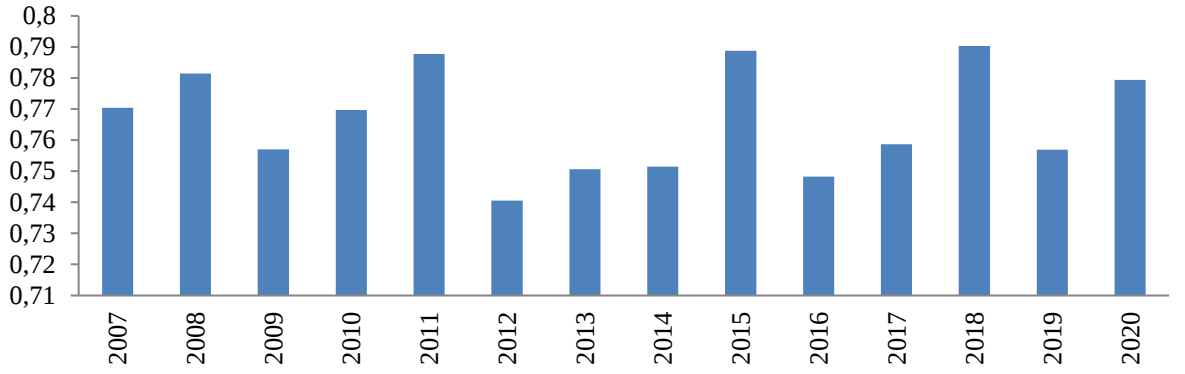
Rusya ekonomisi için finansal gelişme endeks verileri “Grafik 2.2”de verilmiştir. Rusya’daki finansal piyasaların gelişimi 2007-2012 yıllarında 0,50 seviyelerinde gerçekleşmiştir. 2013 yılından itibaren bu gelişme düşüşe geçmiştir. 2016 yılında 0,50 seviyelerinde artış gözlenmiştir. 2017 yılından itibaren tekrar düşüşe geçmiş 2020 yılını 0,50 seviyelerinde kapatmıştır.

Grafik 2.3: Hindistan, Finansal Gelişme Endeksi

Kaynak: Uluslararası Para Fonu (IMF)

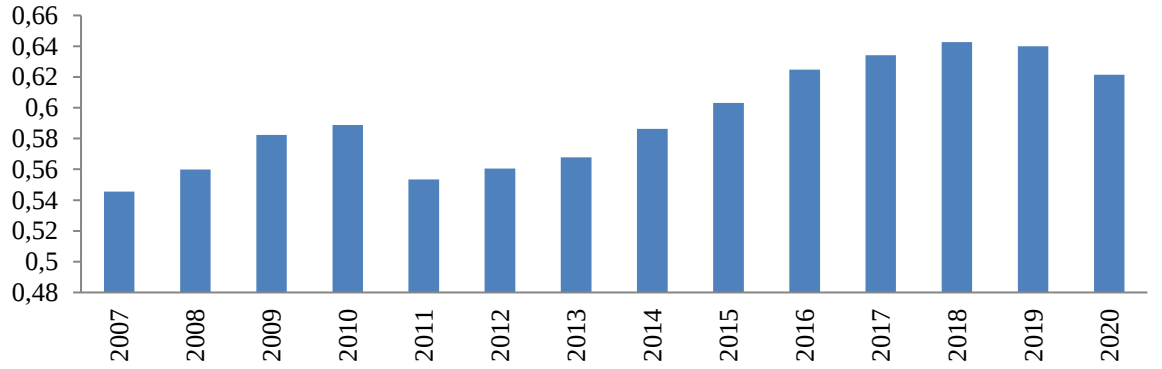
“Grafik 2.3” 2007’den 2020’e kadar Hindistan ekonomisinin finansal gelişme endeksini göstermektedir. Grafikte görüldüğü gibi, finansal gelişme endeksi 2007 yılından 2019 yılına kadar 0,40 seviyelerinde gerçekleşmiştir. 2020 yılına gelindiğinde söz konusu endeks diğer yıllara göre artış göstererek 0,51 seviyesinde olduğu görülmüştür.

Grafik 2.4: Çin, Finansal Gelişme Endeksi

Kaynak: Uluslararası Para Fonu (IMF)

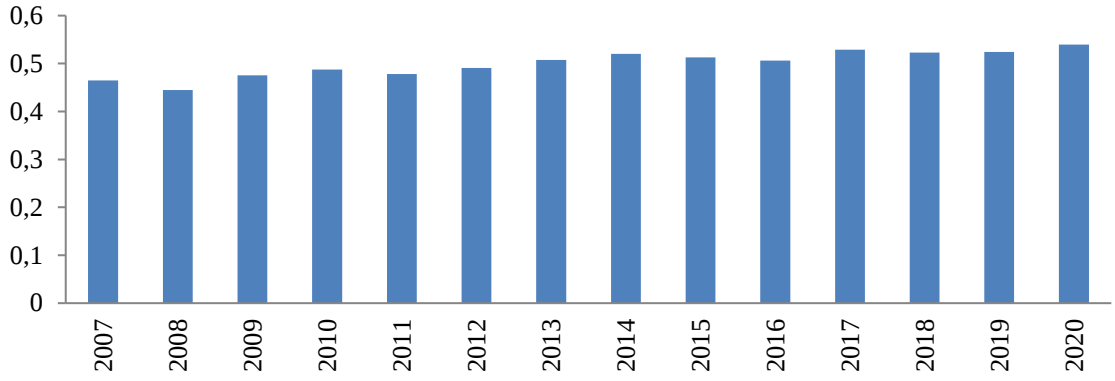
Çin ekonomisine ait finansal gelişme endeks verileri “Grafik 2.4”de verilmiştir. Grafikte finansal gelişme endeksinde sürekli artış ve azalışlar meydana geldiği görülmektedir. Buna istinaden, Çin’de finansal gelişme 2007 ve 2008 yılında 0,77 seviyelerinde gerçekleşirken 2009 yılında 0,75 seviyesine gerilemiştir. Finansal gelişme endeksi 2011-2015 ve 2018 yıllarında Çin ekonomisinde en yüksek seviyelere çıkmıştır. 2019 yılında düşüşe geçmiş 2020 yılını da 0,77 seviyesinde kapatmıştır.

Grafik 2.5: Güney Afrika, Finansal Gelişme Endeksi

Kaynak: Uluslararası Para Fonu (IMF)

“Grafik 2.5” Güney Afrika için finansal gelişme endeksini göstermektedir. Grafikte görüldüğü gibi, finansal gelişme endeksinde yıllar içerisinde artışlar meydana gelmiştir. 2007 yılında 0,54 seviyelerinde olan finansal gelişme endeksi, 2010 yılına kadar yükselmiş, 2011-2013 yıllarında da azalışa geçmiştir. 2013 yılından sonra bu endeks yükselmeye başlamış ve 2018 yılında 0,64 seviyesinde gerçekleşerek en yüksek seviyesini yaşamıştır. Son iki yılı ise 0,64 ve 0,62 seviyelerinde kapatmıştır.

Grafik 2.6: Türkiye, Finansal Gelişme Endeksi

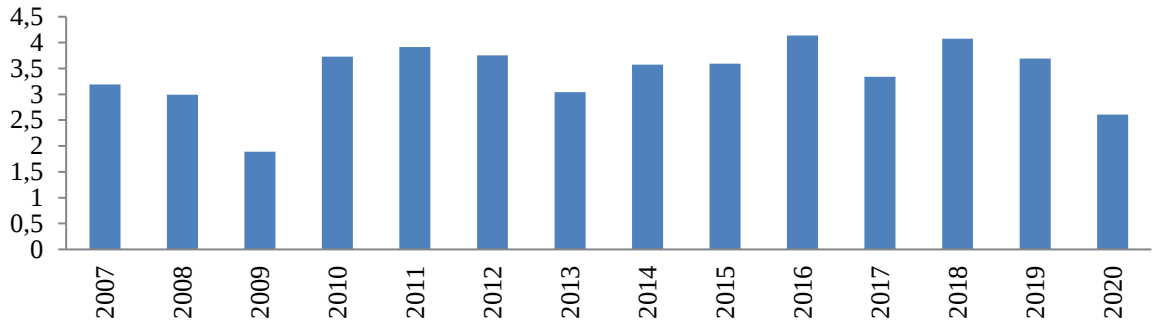
Kaynak: Uluslararası Para Fonu (IMF)

Türkiye'nin finansal gelişme endeks verileri "Grafik 2.6" da verilmektedir. IMF'e göre, 2007-2012 yıllarında Türkiye'de finansal gelişme endeksi 0,4 seviyelerinde gerçekleşmiştir. 2013 yılı itibariyle, finansal gelişme oranı artmaya başlamış ve 2020 yılını 0,53 seviyelerinde kapatmıştır.

BRICS-T ülkeleri için verilen finansal gelişme endeks grafikleri incelendiğinde, Brezilya ve Güney Afrika ekonomilerinde yıllara göre bir artış söz konusu iken, Rusya, Hindistan ve Türkiye ekonomilerinde durgunluk söz konusu olmuştur. Çin ekonomisinde ise yıllara göre iniş ve çıkışlar meydana gelmiştir.

3.2. Doğrudan Yabancı Yatırım

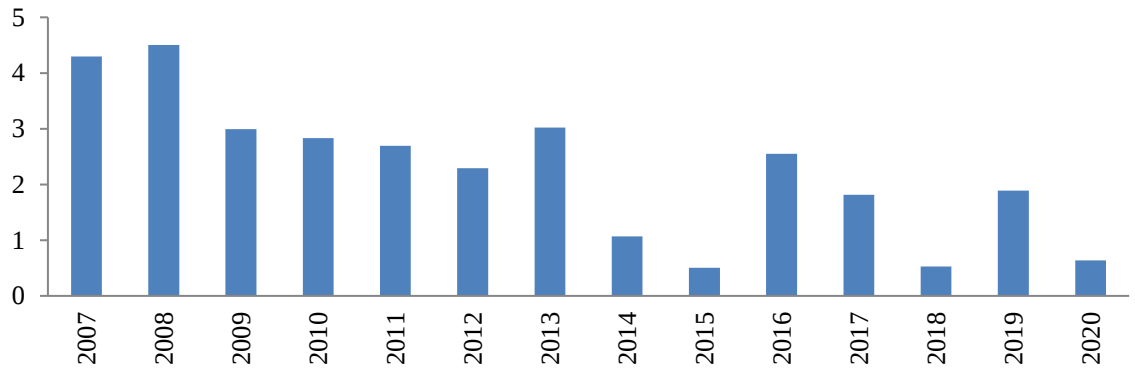
Yabancı yatırım, ev sahibi ülkedeki yerli şirketlere ya da varlıklara yabancı yatırımcı tarafından yapılan yatırımlar şeklinde ifade edilmektedir. Yabancı yatırımların türlerinden biri olan doğrudan yabancı yatırım ise yabancı yatırımcının seçtiği bir ülkede hazır olan üretim yerini satın alması, yeni bir üretim tesisi kurması veya üretimde olan bir firmanın sermayesini arttırmak amacıyla teknoloji, yatırım gibi bilgilerini paylaşarak ortak olması olarak tanımlanmaktadır (Gök, 2020). Doğrudan yabancı yatırımlar, özellikle gelişmekte olan ülkeler için güçlü bir kalkınma aracı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca DYY, ekonomik büyüme adına bir gösterge olarak da önem taşımaktadır. Bu durum ekonomik kalkınmayı sağlama amacıyla doğrudan yabancı yatırımlara olan ihtiyacı artırmaktadır. BRICS-T ülkeleri için Dünya Bankası'ndan alınan 2007-2020 verilerine göre yıllar itibariyle net doğrudan yabancı yatırımların GSYİH'deki yüzdeleri aşağıdaki grafiklerde verilmiştir:

Grafik 2.7: Brezilya, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

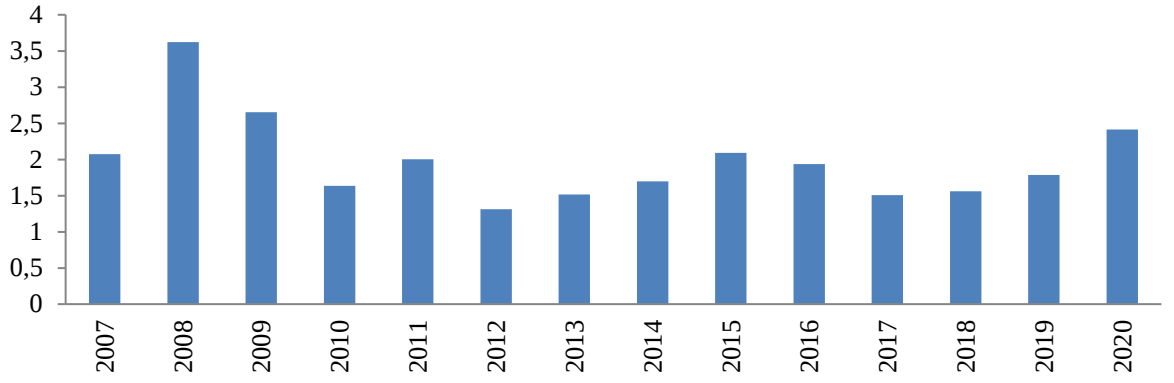
“Grafikte 2.7.”de, Brezilya için yapılan net doğrudan yabancı yatırım girişlerinin yıllara göre GSYİH üzerindeki yüzdeleri gösterilmektedir. Dünya Bankası (WDI)’nın verilerine göre, Brezilya’ya yapılan net doğrudan yabancı yatırım girişlerinin GSYİH’ye oranı 2007 yılında %3,19 iken, 2008 ve 2009 yıllarında sırasıyla %2,99 ve %1,88 oranlarına gerilemiştir. Yine DYY girişlerinin GSYİH üzerinde 2010 yılından 2018 yılına kadar (%3 ile %4 oranları arasında) artışı gözlenmiştir. Brezilya ekonomisinde son iki yılda ise %3,69 ve %2,60 oranlarında azalma meydana gelmiştir.

Grafik 2.8: Rusya, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

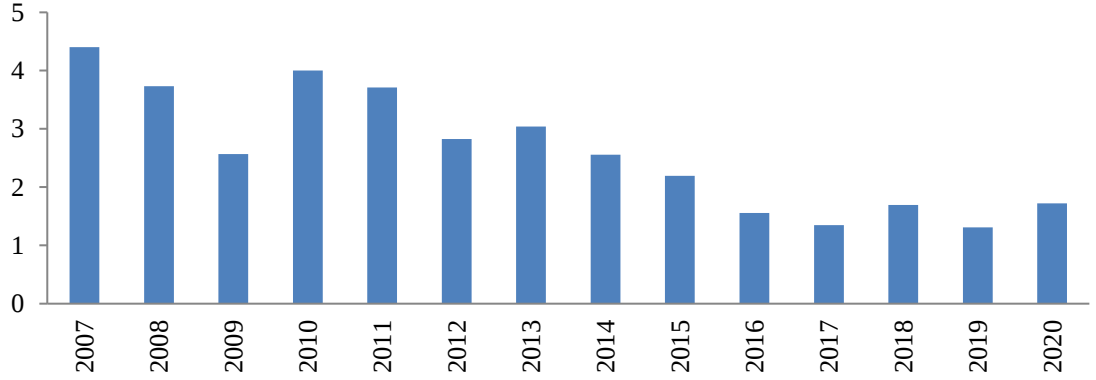
“Grafik 2.8” Rusya’ya ait verileri göstermektedir. Bu verilere bakıldığında 2007 ve 2008 yıllarında DYY’nin GSYİH üzerinde %4 oranında etkisi olmuştur. Rusya ekonomisinde 2009 yılından itibaren bu oranlarda düşüş meydana gelmiştir. Ayrıca 2015, 2018 ve 2020 yıllarında net doğrudan yabancı yatırım girişlerinin GSYİH’nin yüzdesi % 0,6 oranlarında gerçekleşmiştir.

Grafik 2.9: Hindistan, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

Hindistan’a ait istatistiksel veriler, DYY’nin GSYİH’ye oranının 2007 yılında düşük seviyelerde (% 2,07) gerçekleştiğini göstermektedir. Diğer yıllara bakıldığında doğrudan yabancı yatırımların gayri safi yurtiçi hâsılanın yüzdesinde 2008 ve 2009 yıllarında artışlar olurken, 2010 yılından 2020 yılına kadar da azalışlar meydana gelmiştir.

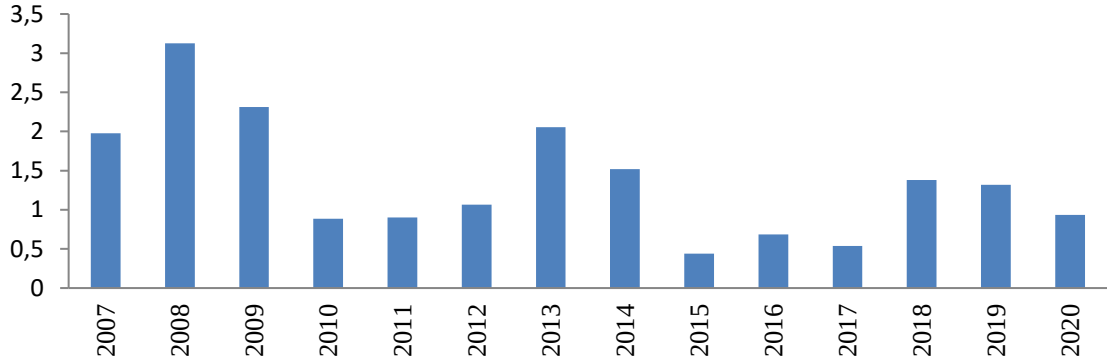

Grafik 2.10: Çin, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

“Grafik 2.10” da Dünya Bankasına ait verilerde Çin ekonomisi için net doğrudan yabancı yatırım girişlerinin GSYİH üzerindeki yüzdesi değerlendirildiğinde, 2007 yılındaki oran (% 4,40) diğer yıllara göre en yüksek seviyelerde olmuştur. 2008 yılına gelindiğinde DYY girişlerinin GSYİH üzerinde % 4,40 oranından % 3,73 oranına düşüşü gözlenmiştir ve bu düşüş 2009 yılında da devam etmiştir. Çin’e ait istatistiksel verilere göre, 2010-2011 yılları içerisinde gerçekleşen yüzdesel oranlar birbirine yakın çıkmıştır (% 4 ve % 3,70). Grafikte, 2012 yılından itibaren Çin

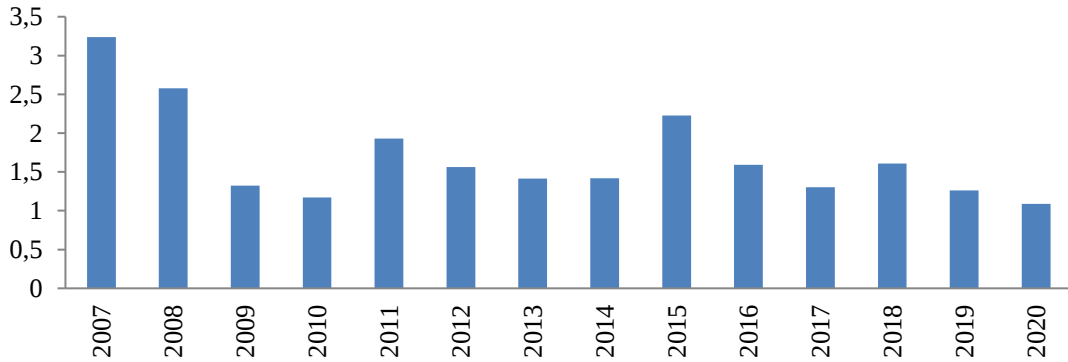
ekonomisinde doğrudan yabancı yatırımların GSYİH üzerindeki yüzdesel oranının azaldığı görülmektedir.

Grafik 2.11: Güney Afrika, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

“Grafik 2.11” Güney Afrika’ya ait net doğrudan yabancı yatırımların GSYİH üzerindeki oranlarını göstermektedir. Dünya Bankasından alınan verilere göre Afrika’nın net DYY girişlerinin 2007 yılında GSYİH üzerinde % 1,97 oranında etki ettiği gözlenmiştir. Bu oran 2008 yılında % 3,12, 2009 yılında % 2,31 oranında gerçekleşmiştir. Güney Afrika’da 2010 yılından itibaren DYY girişlerinin GSYİH üzerinde yüzdesel oranında azalmalar meydana gelmiş, bazı yıllarda bu yüzdesel oranlar % 0’larda gerçekleşmiştir (2010, 2011, 2015-2017). DYY girişlerinin GSYİH üzerinde 2018-2019 yıllarında % 1 oranlarında olduğu görülürken, 2020 yılını % 0.93 oranında kapatmıştır.

Grafik 2.12: Türkiye, Net Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri (%GSYİH)

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

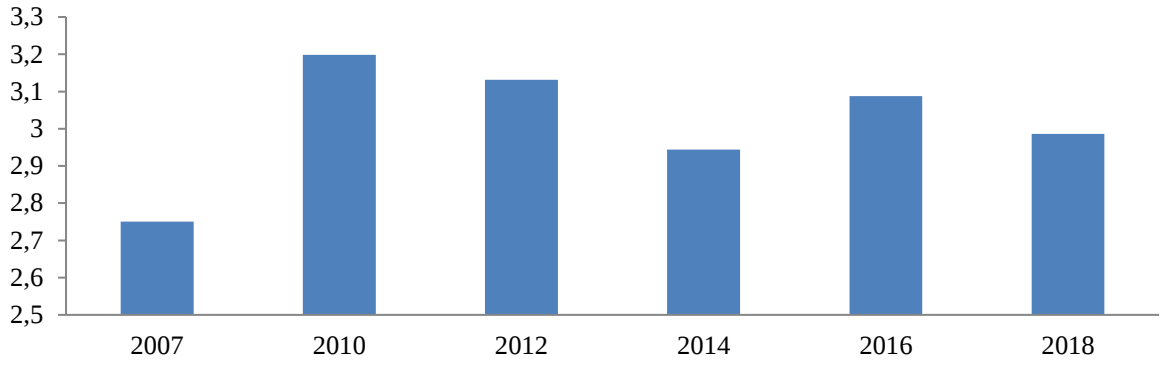
Dünya Bankasından elde edilen verilerin (grafik 2.12) ilk iki yılında Türkiye’de DYY’nin gayri safi yurtiçi hâsıla üzerindeki yüzdesi % 3 ve % 2 oranlarından oluşmuştur. 2009 yılından itibaren bu oran % 1 seviyelerinde devam etmiş, 2015 yılında % 2,22 seviyesine çıkmıştır. 2015 yılından sonra bu oranda tekrardan düşüşler meydana gelerek 2020 yılını % 1,08 oranında kapanmıştır.

BRICS-T ülkeleri için net doğrudan yabancı yatırım girişlerinin yüzdeleri yukarıdaki grafiklerde verilmektedir. 2007-2020 yıllarını içeren yüzdelerde, diğer ülkelere göre, Brezilya’ya daha fazla DYY girişleri gerçekleşmiştir. Bunun yanında, grafikte net DYY girişlerinin GSYİH yüzdeleri 2008 yılında Hindistan, Güney Afrika ve Çin’de aynı oranlarda gerçekleştiği görülmektedir. Ek olarak, 2009 yılında BRICS-T ülkelerinde net DYY girişlerinin GSYİH yüzdesinde azalmalar meydana gelmiştir. Bu azalmaların nedeni, 2008 yılında yaşanan Mortgage Krizinden kaynaklı olduğu tahmin edilmektedir.

3.3. Lojistik Performans

Lojistik, talep edilen ürünlerin taşınma, tedarik ve depolanma faaliyetlerini maliyet ve karlılık açısından fayda sağlayarak alıcılara ya da nihai tüketicilere ulaştırılma işlemi olarak tanımlanmaktadır. Lojistik faaliyetleri, satıcıdan alıcıya verimli ve makul maliyetli bir alışveriş sağlarken beraberinde müşteriye uygun bir hizmet sunmayı amaçlamaktadır. Lojistik performans da lojistik alanında sunulan hizmetlerin kalitesi, talep edilen ürünlerin alıcıya zamanında teslim edilmesi ve yetkinliği olarak tanımlanmaktadır. Dünya Bankası tarafından geliştirilen Lojistik Performans Endeksi ile ülkelerin lojistik faaliyetleri kıyaslanmakta ve lojistik faaliyetlerdeki üretkenlikleri ölçülmektedir (Cengiz ve Çetinceli, 2020).

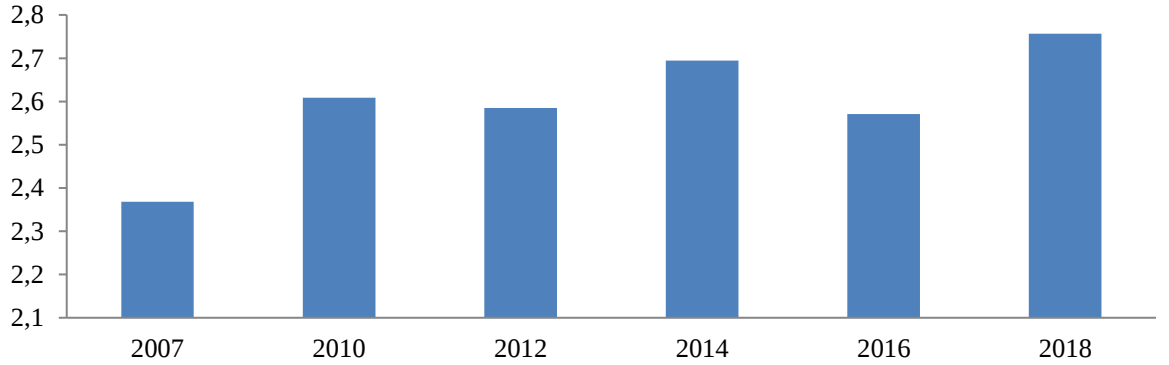
BRICS-T ülkeleri için Dünya Bankasından elde edilen lojistik performans endeksi verileri aşağıdaki grafiklerde verilmektedir. Bu veriler söz konusu ülkelerin lojistik performans endeksinin genel puanlarını vermektedir. Genel puanlar 1 (düşük) ile 5 (yüksek) arasında değerlendirilmektedir. Ayrıca Dünya Bankası, ülkelerin Lojistik Performans Endeksini 2007 yılından itibaren iki yılda bir kez olmak üzere araştırmasını yapmaktadır. Son incelemesini ise 2018 yılında gerçekleştirmiştir.

Grafik 2.13: Brezilya, Lojistik Performans Endeksi: Genel Puanları

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

“Grafik 2.13”de yer alan genel puanlara bakıldığında 2007 yılında Brezilya’nın lojistik performansı 2,75 olarak kaydedilmiştir. 2010 yılında LPE 3,19’a yükselmiştir. Bu yükseliş lojistik sektöründe bazı iyileştirmelerin gerçekleştirildiğini ve ülkenin lojistik yeteneklerinin artırdığını göstermektedir. Devam eden yıllarda düşüş ve artışlar söz konusu olmuştur. Bu verilere dayanarak Brezilya’nın lojistik performansının zaman içinde değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu noktada Brezilya’nın lojistik performansının sürekli izlenmesi, zayıf noktaların tespit edilmesi ve iyileştirme stratejilerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

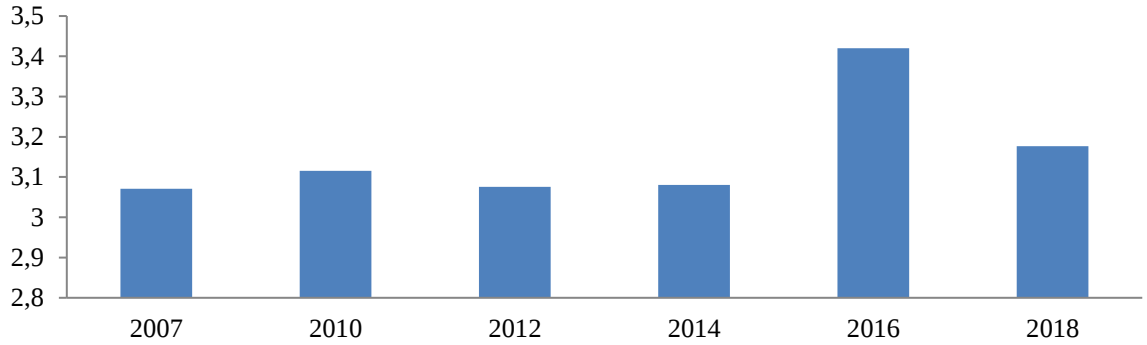

Grafik 2.14: Rusya, Lojistik Performans Endeksi: Genel Puanları

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

Rusya’ya ait Lojistik Performans Endeksi genel puanları “Grafik 2.14”de gösterilmektedir. Rusya’nın lojistik performansı belirli bir zaman diliminde değişkenlik gösterdiği grafikte görülmektedir. 2007 yılında en düşük performansa sahip olan Rusya,

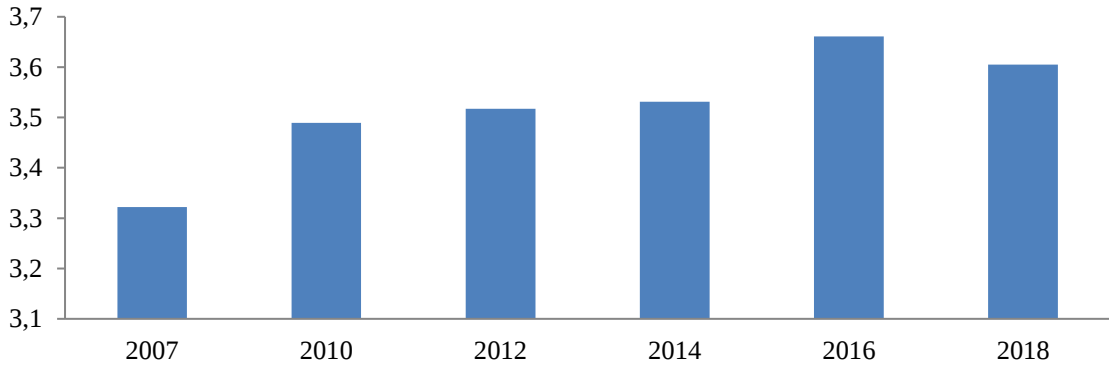
2010 ve 2018 yıllarında daha yüksek performans gerçekleştirmiştir. Bu durum Rusya'nın lojistik sektöründe iyileştirmeler yaptığı anlamını taşımaktadır.

Grafik 2.15: Hindistan, Lojistik Performans Endeksi: Genel Puanları

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

“Grafik 2.15”de Hindistan ekonomisi için LPE puanı gösterilmektedir. Grafikteki veriler Hindistan’ın lojistik sektöründeki performansının genel olarak istikrarlı bir seyir izlediğini göstermektedir. 2007 yılından itibaren lojistik performans düzeyi 3,07 seviyesinden başlayarak 2018 yılında 3,18 seviyesine yükselmiştir. Hindistan’da diğer yıllara kıyasla 2016 yılında daha yüksek bir lojistik performans gözlenmiştir. Bu durumda Hindistan’ın lojistik altyapısının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yaptığı söylenebilir.

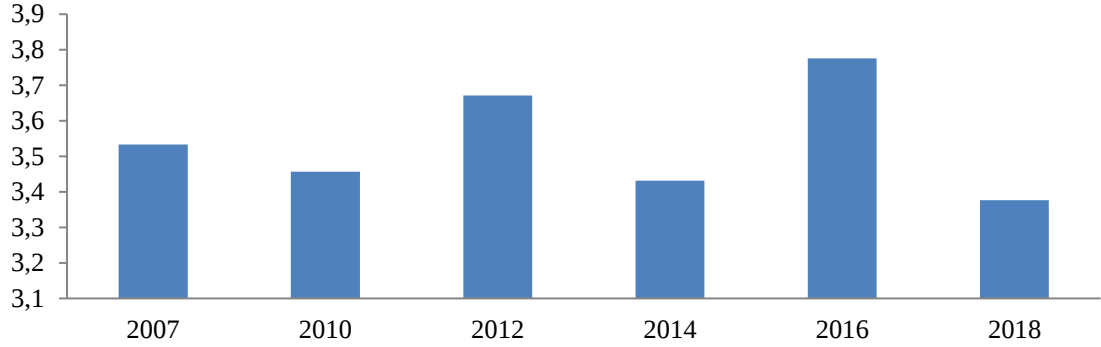

Grafik 2.16: Çin, Lojistik Performans Endeksi: Genel Puanları

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

Çin ekonomisi için LPE puanları “Grafik 2.16”de verilmektedir. Grafikte Çin’in 2007-2018 yılları arasındaki lojistik performans puanları, istikrarlı bir yükseliş trendi gösterdiği görülmektedir. Veriler Çin’in lojistik performansının 2007 yılında 3,32

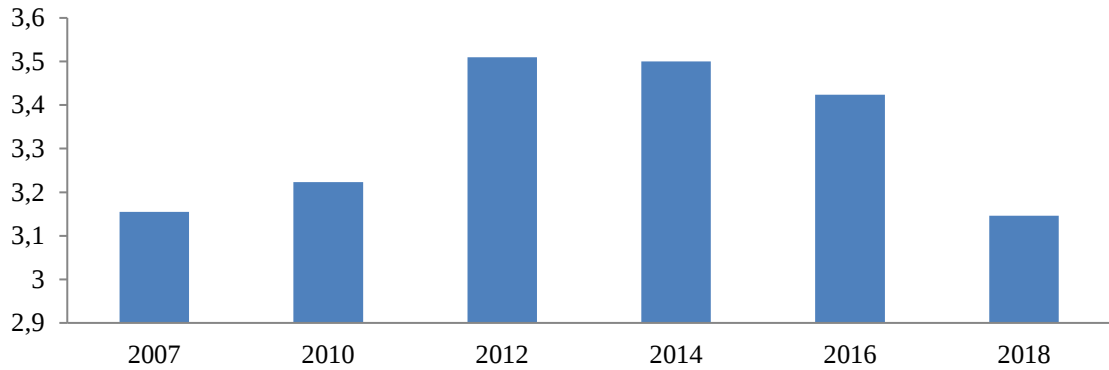
seviyesinde başladığını ve 2018 yılında 3,60 seviyesine ulaştığını göstermektedir. Bu göstergeler Çin'in lojistik sektöründe önemli gelişmeler kaydettiğini ve rekabetçi bir lojistik performansa sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 2.17: Güney Afrika, Lojistik Performans Endeksi: Genel Puanları

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

“Grafik 2.17” üzerinde Güney Afrika’nın yıllara göre LPE puanları yer almaktadır. Grafikte Güney Afrika’nın lojistik performans puanlarında dalgalanmalar gözlemlendiği ancak genel bir artış eğilimi olduğu görülmektedir. Güney Afrika ekonomisi 2007 yılında lojistik performans puanı 3,53 olarak gerçekleşmiştir. 2010-2012 ve 2014 yıllarında azalış ve artışlar gözlenmiştir. Fakat Güney Afrika, lojistik alanında kendini geliştirerek 2016 yılında yükseliş yaşamış ve 3,77 puan ile en iyi lojistik performansını gerçekleştirmiştir. 2018 yılını da en düşük lojistik performansla (3,37) kapatmıştır. Güney Afrika’nın lojistik sektöründe zaman içinde önemli gelişmeler kaydettiği ve lojistik performansını iyileştirdiği söylenebilir.

Grafik 2.18: Türkiye, Lojistik Performans Endeksi: Genel Puanları

Kaynak: Dünya Bankası (WDI)

Dünya Bankasından Türkiye ekonomisi için elde edilen Lojistik Performans Endeks puanları “Grafik 2.18” da gösterilmektedir. Grafiğe göre Türkiye’nin lojistik performans puanı 2007 yılında 3,15 seviyesinde; 2012-2014 yıllarında ise 3,50 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye ekonomisinde Lojistik Performans Endeks puanlaması 2016 yılında 3,42, 2018 yılında ise 3,14 seviyelerinde olmuştur. Türkiye’nin lojistik performansı zaman içinde artış göstermiş olsa da bazı dönemlerde dalgalanmalar yaşanmış ve nispeten düşük seviyelerde gerçekleşmiştir. Bu da Türkiye ekonomisinin altyapı ve tedarik zinciri süreçlerini güçlendirecek yatırımlar yapması gerektiği anlamına gelmektedir.

BRICS-T ülkelerindeki lojistik performans endeks puanları yukarıdaki grafiklerde gösterilmektedir. Grafiklere göre, baz alınan yıllar içerisinde en yüksek lojistik performans endeks puanları Çin ve Güney Afrika ekonomilerinde, en düşük endeks puanı ise Rusya ekonomisinde gerçekleşmektedir. Bunun yanında, 2016 yılında BRICS-T ülkeleri içerisinde Hindistan, Çin ve Güney Afrika yüksek LPE puanına sahip olduğu grafiklerde görülmektedir. Türkiye’de ise diğer ülkelere göre daha düşük seviyelerde lojistik performans gerçekleşmiştir.

4. LİTERATÜR TARAMASI

Literatüre bakıldığında finansal gelişmişlik düzeyinin lojistik performans ve yabancı yatırımlar ilişkisindeki rolüne dair sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Çalışmalarda daha çok lojistik performans ile yabancı yatırım ve lojistik performans ile finansal gelişme ilişkisi incelenmiştir. İncelenen çalışmalarda, değişkenler arasında herhangi bir eşik değer analizine rastlanmamış, değişkenler arasında nedensellik ilişkileri araştırılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın literatür kısmı üç şekilde sınıflandırılmıştır. İlk olarak lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisini araştıran çalışmalar dikkate alınmıştır. İkinci olarak lojistik performans ile finansal gelişme ilişkisini ortaya koyan; son olarak finansal gelişme ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

Lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisini araştıran çalışmalar, bu iki değişken arasındaki negatif ve pozitif ilişkinin incelenmesinin yanı sıra uzun veya kısa dönem ilişkilerine de odaklanmıştır. Literatürde lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisi farklı analiz yöntemlerle araştırılmıştır. Ayrıca bazı çalışmalarda

lojistik performans göstergelerinden olan ulaştırma ve altyapı değişkeni de kullanılmıştır. Analizlerde iki değişken arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Khan ve Qlanli (2017), ulusal ölçekli ekonomik ve çevresel göstergelerin lojistik performans üzerindeki uzun ve kısa vadeli ilişkisini İngiltere için araştırdıkları çalışmalarında, 1981-2016 yılları arasını otoregresif dağıtılmış gecikme yöntemi ile incelemişlerdir. Araştırmada, ulusal ölçekli ekonomik göstergeler için doğrudan yabancı yatırım girişleri ile kişi başına geliri, çevresel göstergeler için de sera gazları, fosil yakıt ve yenilebilir enerji değişkenleri kullanılmıştır. Bulgular sonucunda kısa vadede yeşil lojistik ile yenilebilir enerjinin pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu, fosil yakıtın ise yeşil lojistik operasyonları ile negatif bir korelasyona sahip olduğu gösterilmiştir. Uzun vadede ki sonuçlar ise doğrudan yabancı yatırım girişlerinin yenilebilir enerji kaynaklarının ve kişi başına gelirin yeşil lojistik faaliyetlerde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Deniz (2019), 96 ülke için doğrudan yabancı yatırımların, lojistik performans ile dış ticaret hacmi arasındaki ilişkide aracılık rolünü 2007-2010-2012-2014-2016 yılları verilerini kullanarak Baron Kenny yöntemi ile ampirik olarak incelemiştir. Bu çalışma, doğrudan yabancı yatırımın ara değişkeninin lojistik performans ile dış ticaret hacmi arasındaki ilişkisinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu durum bir ülke için yabancı yatırımcı tarafından yatırım kararı alınırken o ülkenin lojistik performanslarının belirleyici bir kriter olduğunu ortaya koymaktadır.

Lutterman ve diğerleri (2020), 20 Asya ülkesini 2006-2017 dönemi verileri kullanarak Panel Veri Analizi yardımıyla lojistik performansın ticaret (ihracat ve ithalat) ve doğrudan yabancı yatırım üzerinde nasıl bir etki bıraktığını incelemişlerdir. Analizde lojistik performans ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki bıraktığı sonucuna varılmıştır.

Çelebi (2021), gayri safı yurt içi hasıla 'nın yüksek olduğu ülkeler için 2007, 2010 ve 2012 yıllarını incelemiş ve yapısal eşitlik modellemesi, aracılık analizleri, basit, çoklu regresyon ve Sobel testi yardımıyla lojistik performans endeksinin doğrudan yabancı yatırımlar, patentler ve küresel rekabet endeksi aracılığıyla gayri safı yurtiçi hasıla üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Yapılan analizler sonucunda lojistik

performans endeksinin doğrudan yabancı yatırımlar, patentler, küresel rekabet ve gayri safi yurt içi hasıla üzerinde yüksek düzeyde bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Soh ve diğerleri (2021), 31 Asya ülkesinde 2007-2017 dönemi için Statik Panel Regresyon yöntemi kullanarak lojistik performansın doğrudan yabancı yatırım üzerindeki etkini araştırmışlardır. Araştırmada lojistik performansın doğrudan yabancı yatırımı önemli ölçüde etkilediği sonucunun yanı sıra bu iki değişken arasındaki ilişkide kurumsal kalitenin bir eşik etkisi olduğu da gösterilmiştir. Başka bir ifadeyle bu bulgu, lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisinin kurumsal kalitenin algılanan düzeyine bağlı olduğu anlamına gelmektedir.

Castro ve diğerleri (2007), 1981-2014 dönemi için Nijerya'ya doğrudan yabancı yatırımı çekmede altyapının oynadığı rolü ARDL Sınır Testi ile incelemişlerdir. Çalışmada altyapıyı temsilen traktör, telefon hatları ve elektrik değişkenleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda kullanılan değişkenler Nijerya'ya kısa vadede doğrudan yabancı yatırımı çekmede önemli bir rol oynamazken uzun vadede doğrudan yabancı yatırımları etkilediği tespit edilmiştir.

Khadaroo ve Seetanah (2010), Mauritius eyaleti üzerine yaptıkları çalışmada, 1960-2004 dönemi için ARDL yöntemi ile yatırım ortamının iyileştirilmesinde ve doğrudan yabancı yatırım girişlerinin çekiciliğinin belirlenmesinde, altyapı mevcudiyetinin rolünü analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda altyapı mevcudiyetinin, ülkeye DYY çekme konusunda katkıda bulunduğu görülmektedir.

Rehman ve arkadaşları (2010), Pakistan için doğrudan yabancı yatırımları çekmede altyapının rolünü 1975-2008 yılları için zaman serisi verilerini kullanan ARDL yaklaşımına dayalı hata düzeltme modeli ile araştırmışlardır. Araştırmada hem kısa vadede hem de uzun vadede doğrudan yabancı yatırımı çekmede altyapının güçlü bir pozitif etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Mike ve Oransay (2015), 1975-2013 yılları için Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırım belirleyicilerinden olan altyapı ve inovasyon değişimlerinin, uzun dönem ilişkisini zaman serisi yöntemleri ile analiz etmişlerdir. Çalışmada, doğrudan yabancı yatırımı etkileyen unsurlardan pazar büyüklüğünün etkisini incelemek için gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH), döviz kuru değişimlerinin etkisini incelemek için reel döviz kuru, alt yapı sistemlerinin göstergesi olarak telefon hattı son olarak inovasyon

değişimlerinin göstergesi olarak patent sayısı ekonomik değişken olarak kullanılmıştır. Tahmin sonuçlarına göre, GSYİH, döviz kuru, alt yapı ve patent sayısı ile doğrudan yabancı yatırımlar arasında pozitif bir ilişki gözlenmiştir.

Halaszovich ve Kinra (2020), 22 gelişmekte olan Asya ülkesi ile 10 gelişmiş ülke arasında ulusal ulaşım sistemlerinin doğrudan yabancı yatırımlar ve ticaret üzerindeki etkisini, Çekim modeli ile 2007, 2010 ve 2012 yıllarını baz alarak incelemişlerdir. Analiz sonucunda, ulusal ulaşım sistemlerinin gelişmesi hem ticaret üzerinde hem de doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde olumlu bir etki bıraktığını gözlenmiştir.

Tufaner ve Şirin (2021), 30 OECD ülkeleri üzerine yaptıkları çalışmada, 1997-2016 dönemi için ulaştırma altyapı harcamalarının doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkileri panel veri yöntemiyle incelemişlerdir. Yapılan analizde ulaştırma altyapı harcamalarının doğrudan yabancı yatırımlarla pozitif bir ilişkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Atioğlu ve Şahin (2022), yaptıkları çalışmayı, 30 OECD ülkeleri için 2010-2017 dönemi Arellano-Bond fark Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM) ile incelemişlerdir. Çalışmada ulaştırma alt yapısına yapılan yatırımlar ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişki araştırılmakta ve parametrelere doğrudan yabancı yatırımların belirleyicileri arasından enflasyon, ticari açıklık ve ekonomik büyüme açıklayıcı değişken olarak eklenmiştir. Yapılan analizde ulaştırma altyapı yatırımlara yapılan harcamaların doğrudan yabancı yatırımları pozitif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Literatüre konu olan ikinci çalışma grubu lojistik performans ve finansal gelişme ilişkisi üzerine yapılmıştır. Bu ilişkiyi ele alan çalışmalarda genellikle değişkenler arasında pozitif bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca çalışmalarda lojistik performans ve finansal gelişmişlik değişkenlerinin yanında ekonomik büyüme değişkeni de analizlere dâhil edilmiştir.

Töyli ve diğerleri (2008), Finlandiya'daki küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) mevcut lojistik performanslarını ve bu firmalarda lojistik performans ile finansal gelişme arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmanın veri seti, 2006 yılında ülke çapında bir Finlandiya lojistik araştırmasına katılan 424 KOBİ'yi içermektedir.

Bulgularda, analiz edilen şirketler arasındaki lojistik performans düzeyinin, lojistik performans ile finansal performans arasında istatistiksel olarak pozitif bir bağlantı gözlenmemiştir fakat basit bir düzeyde ilişki olabileceğini ifade etmektedir.

Özdemir (2017), ülkeler bazında yaptığı çalışmasında yönetim kalitesi, finansal gelişmişlik, lojistik performans ve rekabet gücü değişkenlerini kullanarak değişkenler arasında eş zamanlı ilişkiyi Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi (PLS-SEM) metoduyla ölçmüştür. Çalışmada ülkelerin yönetim kalitesinin, lojistik performans, finansal gelişmişlik ve rekabet gücü üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada aynı zamanda gelişmiş finansal piyasaların ülkelerin lojistik performanslarını arttırdığı gözlenmiştir.

Bardakçı, Erdoğan ve Barut (2020), lojistik performans, ekonomik büyüme ve finansal gelişme ilişkisini E-7 ülkeleri ve G-7 ülkeleri için inceledikleri çalışmada, 2007-2018 verilerini kullanarak uzun dönem tahmincisi ile Panel DOLS yöntemi yardımıyla analiz etmişlerdir. Çalışmada E-7 ülkeleri ve G-7 ülkeleri için toplam dört model oluşturulmuştur. Bulunan bulgular neticesinde E-7 ülkeleri için finansal gelişme ile lojistik performans arasında uzun vadeli bir ilişkiden söz edilemezken, G-7 ülkelerinde anlamsız bir ilişki bulunmuştur. Hem E-7 ülkeleri hem de G-7 ülkeleri için lojistik performans ile ekonomik büyüme arasında uzun vadeli bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat bu uzun vadeli ilişki katsayısı E-7 ülkeleri için anlamlı çıkmamıştır.

Kevser ve Doğan (2021), 157 ülke için 2010-2018 dönem verilerini kullanarak Im-Pesaran-Shin birim kök, Kao ve Pedroni eşbütünleşme, Panel FMOLS ve Dumitrescu Hurlin Panel Nedensellik testleri yardımıyla lojistik performans endeksi, ekonomik büyüme ve finansal gelişme ilişkisini incelemişlerdir. Analizde lojistik performans endeksi ile ekonomik büyüme ve finansal gelişmişlik değişkenleri arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca lojistik performans, ekonomik büyüme ve finansal gelişmişlik katsayıları pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Son olarak çalışmada lojistik performans, finansal gelişmişlik ve ekonomik büyüme arasında tek yönlü nedensellik ilişkisine rastlanmıştır.

İncelenen son literatür grubu finansal gelişme ile yabancı yatırımlar arasındaki ilişkisini inceleyen çalışmalardır. Yapılan çalışmalarda finansal gelişmişlik değişkeni ile

doğrudan yabancı yatırım değişkeninin yanında ekonomik büyüme, ticari açıklık, dış borç stoğu gibi değişkenler de analizlere dahil edilmiştir. Çalışmalarda, yüksek finansal gelişmişliğin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde önemli bir etki bıraktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Jahfer ve Inoue (2014), 1996-2011'e kadar üçer aylık veriler ile Sri Lanka ekonomisi için finansal gelişme, doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik büyüme değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmadaki değişkenler arasındaki ilişkiyi Johansen Eşbütünleşme Analizi ve Vektör Hata Düzeltme Modeli ile araştırmışlardır. Araştırmada finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik tespit edilirken, ekonomik büyüme ve finansal gelişmenin doğrudan yabancı yatırımları artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Donaubauer vd. (2016), OLS analizi ile 2001-2012 yıllarını baz alarak hem ev sahibi ülkede hem de kaynak ülkede doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki finansal gelişimin etkisini araştırmışlar. Çalışmada 137 ev sahibi ülke ile 43 kaynak ülke verilerini kullanmışlardır. OLS analizi sonucunda, her iki ülke grubunda gelişmiş bir finansal sistemin doğrudan yabancı yatırımları artırdığı gözlenmiştir.

Felek ve diğerleri (2018), finansal gelişmişliğin ve ekonomik büyümenin Türkiye'ye doğru gelen Avrupa Birliği (AB) doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkisini analiz etmek için finansal gelişme endeksi oluşturmuşlardır. Bu endeks oluşturulurken 11 tane finansal gelişme değişkeni ile Temel Bileşenler Analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada daha sonra, Avrupa Birliği DYY, finansal gelişmişlik endeksi ve ekonomik büyüme değişkeni arasındaki ilişkiyi 2005Q1-2015Q4 dönemi için incelenmiştir. Analizde ARDL sınır testi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada oluşturulan üç farklı modelin tahmin sonuçları, finansal gelişme değişkeninin ve ekonomik büyüme değişkeninin AB DYY değişkeni üzerinde bireysel olarak bir etki bırakmadığını göstermektedir. Ancak, söz konusu iki değişken birlikte ele alındığında Avrupa Birliği doğrudan yabancı yatırımları üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, çalışmada Schumpeterci yaklaşımın (arz yönlü yaklaşım), ekonomik büyüme ile finansal gelişme arasında bir etkileşim olduğu tespiti ile Türkiye'de geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aslan, Altınöz ve Esmeray (2019), Türkiye ekonomisinde 1985-2016 dönemini baz alarak ARDL sınır testi ve kısa dönem dinamikleri için hata düzeltme terimi modeli kullanarak finansal gelişmenin net doğrudan yabancı yatırımlar üzerine etkisini araştırmışlardır. Çalışmada finansal gelişme için özel krediler, M2 para arzı ve borsa işlem hacmi kullanılmıştır. Sonuçlar, değişkenler arasında uzun dönemde bir eş bütünleşme olduğunu gösterirken, borsa işlem hacmi ve özel krediler doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde negatif bir etki bıraktığı gözlenmiştir. Kısa dönem hata düzeltme modeli sonuçlarında ise doğrudan yabancı yatırım üzerinde özel kredilerin artırıcı etkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca, borsa işlem hacmi değişkeni katsayısı kısa dönemde pozitif olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamsız çıkmıştır. Çalışmanın bulgularında son olarak, M2 para arzının katsayısı pozitif (hem kısa dönemde hem de uzun dönemde) çıkarken, M2 değişkeni katsayısı sadece kısa dönem hata düzeltme modelinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Agyapong ve Bedjabeng (2020), 37 Afrika ülke ekonomileri için 2002-2015 yılları arasında doğrudan yabancı yatırımlar ile dış borç stokunun finansal gelişme üzerindeki etkisini Dinamik Panel veri GMM tahmin yöntemiyle incelemişlerdir. Çalışma analizine kontrol değişkenler olarak enflasyon, kişi başı gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH), ticari açık (TO), para arzı (MS), hükümet etkinliği (GE), düzenleyici kalite (RQ) ve hukukun üstünlüğü (RL) eklenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, 37 Afrika ülkelerinde doğrudan yabancı yatırım ile finansal gelişmişlik arasında pozitif bir ilişki bulunmuş ve dış borç stokunun da finansal gelişmeyi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca analize dahil edilen kontrol değişkenlerden MS, RL, TO, GE ve RQ ile finansal gelişme arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Kılınç (2020), doğrudan yabancı sermaye yatırımları, finansal gelişme ve ticari açıklık ilişkisini incelediği çalışmasında, E7 ülkelerini (Brezilya, Çin, Hindistan, Endonezya, Meksika, Rusya ve Türkiye) ele almış ve değişkenler arasındaki ilişkiyi Kónya (2006) Bootstrap Panel Granger nedensellik testi yardımıyla araştırmıştır. Çalışmasında 1992-2017 dönemi verileri kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda finansal gelişme değişkeninden doğrudan yabancı sermaye yatırımları değişkenine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Bunun yanında, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ticari açıklık arasında bir nedensellik ilişkisine rastlanamamıştır.

Pala ve Barut (2020), 2010-2018 dönemi yıllık verileri ile 34 gelişmekte olan ülkeler için finansal gelişme ve doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkiyi Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının (UFRS) moderatör etkisini analiz etmek amacıyla panel veri analizi yöntemi kullanarak araştırmışlardır. Sonuçlar incelendiğinde, çalışmada kullanılan 9 alt indeksin ortalamasıyla bulunan finansal gelişmenin ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının DYY üzerinde pozitif bir etki bıraktığına ulaşılmıştır. Bunun yanında finansal gelişmenin; finansal kurum indeksi, finansal piyasalara erişim, finansal kurum verimlilik indeksi ve finansal kurumlara erişim indeksleri ile doğrudan yabancı yatırımlar arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca doğrudan yatırımlar üzerinde finansal gelişmenin diğer indeksleri (finansal piyasalar indeksi, finansal piyasa derinlik indeksi, finansal piyasa verimlilik indeksi, finansal piyasalara erişim, finansal kurum derinlik indeksi, finansal kurum verimlilik indeksi ve finansal kurumlara erişim) ile UFRS standartlarının etkisi pozitif olarak tespit edilmiştir. Son olarak çalışmada, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının finansal gelişme indeksi ile DYY arasındaki ilişkide yönlendirici bir etki bırakmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aluko (2020), Afrika’da bulunan 47 ülke için doğrudan yabancı yatırım ile dış yardım arasındaki ilişkide kurumsal kalite ve finansal gelişimin aracı rolünü araştırmıştır. Araştırmasını 1996-2016 yılları için Dinamik Panel Eşik Regresyon modeli ile analiz etmiştir. Analiz sonucunda, gelişmiş finansal sektör ile iyi bir kurumsal kalite doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde uyarıcı bir etki bıraktığı gözlenmiştir. Ayrıca çalışmada zayıf finansal piyasa ve kurumların olduğu ülkelerde dış yardımın doğrudan yabancı yatırımları geciktirdiği bulunmuştur.

Chen ve diğerleri (2015), bölgesel finansal gelişme çokuluslu şirketlerin yer seçimini ve bölgesel finansal gelişmenin doğrudan yabancı yatırımların yayılmalarını nasıl etkilediğini 2004 yılında Ulusal Banka Personel Koleji (NBSC) tarafından gerçekleştirilen veri seti ile araştırmışlardır. Veri seti imalat sektöründe faaliyet gösteren yabancı firmaları kapsamaktadır. Analizdeki bölgeler 22 il, 4 özerk bölge ve 4 belediyeden oluşmaktadır. Ayrıca çalışma Kesitsel Analiz kullanılarak test edilmiştir. Analiz sonucunda doğrudan yabancı yatırımcının yer seçiminde bölgesel finansal gelişmenin önemli bir rol oynadığı bulunmuştur. Başka bir deyişle çalışmada çokuluslu

şirketlerin, finansal alanda daha gelişmiş bölgelere yatırım yapmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Çalışmanın diğer bir sonucuna göre doğrudan yabancı yatırımın verimli yayılması üzerinde bölgesel finansal gelişmişliğin etkisi büyük olmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL GELİŞMİŞLİK DÜZEYİNİN LOJİSTİK PERFORMANS VE YABANCI YATIRIM İLİŞKİSİNE ETKİSİ

1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Lojistik, ülkelerin uluslararası rekabet gücünü arttırması açısından önemlidir. Lojistik sektörü; üretim depolama, taşıma ve dağıtım gibi lojistik faaliyetlerin gerçekleştirildiği birçok bileşenden oluşmaktadır. Lojistik performans ise bu faaliyetlerin etkinliğini, verimliliğini ve sonuçlarını değerlendiren bir göstergedir. Yüksek lojistik performans, tedarik zinciri süreçlerinin hızlanmasını, maliyetlerin düşmesini, kaynakların verimli kullanılmasını ve müşteri memnuniyetinin artmasını sağlamaktadır (Alızada, 2019). Ayrıca gelişen lojistik faaliyetlerle birlikte ülkeler, talep edilen ürünleri daha az maliyetle satıcıdan alıcıya ulaştırabilme imkânı bulmaktadırlar. Bunun yanında lojistik performansı yüksek olan ülkeler, mal ve hizmet taşımacılığındaki güvenilirlik, zamanında teslimat ve maliyet avantajları sunarak doğrudan yabancı yatırımları çekme potansiyeli taşımaktadırlar (Çelebi, 2021). Çok uluslu şirketler bir ülkenin lojistik altyapısının gelişmişliğine bakarak yatırım kararı vermektedirler. Ek olarak lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisinde finansal gelişmişlik düzeyi önem teşkil etmektedir.

Yabancı yatırımların ülke ekonomilerine büyüme, istihdam ve finansal kaynak gibi birçok önemli etkisi bulunmaktadır. Bu yatırımlar aynı zamanda ülkelere teknoloji transferini de beraberinde getirerek uluslararası rekabette avantaj sağlamaktadır. Ancak bir ülkenin yabancı yatırım çekebilmesi için altyapı ve lojistik destek, pazar erişimi, istikrarlı ekonomi ve gelişmiş finansal yapı gibi birtakım koşulların varlığı aranmaktadır. Bu koşullar ülkelerin lojistik performans ve finansal gelişmişlik düzeyi ile doğrudan etkileşim içerisindedir. Yüksek lojistik performans; tedarik süreçlerin hızlanmasına ve maliyetlerin düşmesine neden olmaktadır. Bu durum ise pazara erişimi kolaylaştırdığından yabancı yatırımların ülkeye girişini hızlandırmaktadır. Fakat ülkedeki yabancı yatırım düzeyini arttırmak için sadece yüksek lojistik performans değil aynı zamanda güçlü bir finansal sisteme de gereksinim duyulmaktadır (Özdemir, 2017).

Çünkü gelişmiş bir finansal yapı yatırımcıya güven ve istikrar sağlarken lojistik faaliyetlerin de etkin bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE AMACI

Gelişmekte olan ekonomiler sınıflandırılmasında yer alan BRICS ülkeleri¹, son dönemlerde gerçekleşen ekonomik kırılmalar karşısında diğer ülkelere göre daha az etkilenmişlerdir. Bu nedenle BRICS ülkeleri, gelişmekte olan ülkeler arasında önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, dünya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturmaları, coğrafi alan olarak önemli bir paya sahip olmaları, dünya GSYİH'sının dörtte birini oluşturmaları, doğal kaynak açısından zengin olmaları ve sürdürülebilir politik reformları ile ekonomik performanslarının başarılı olması gibi faktörler BRICS ülkelerinin temel özellikleri olarak sıralanmaktadır (Murat ve Güzel, 2022). Ek olarak gelişmekte olan bir ülke ve büyüme oranlarının istikrarlı olması Türkiye'nin de çalışmaya dâhil edilmesinin sebeplerinden biridir. Bu nedenle çalışmanın ülke grubu BRICS-T olarak belirlenmiştir.

BRICS-T ülkelerinde kişi başına düşen GSYİH'sinde hızlı artışlar meydana gelmekte, üretim maliyetleri düşük seviyelerde gerçekleşmekte, üretimleri artmakta ve iç tasarruflar yüksek olmaktadır. Bu sebeple söz konusu ülkeler, doğrudan yabancı yatırımcılar için cazip hale gelmektedir (Aydın, 2015). Yabancı yatırımların bu ülkelere gelmesinin diğer sebepleri arasında finansal gelişme ve lojistik performans yer almaktadır. Şu sebeple lojistik performansın yüksek olması ulaşım ve altyapının gelişmiş olduğunu göstermektedir ve doğrudan yabancı yatırımları çekmede kilit bir rol oynamaktadır. Bunun yanında, gelişmiş bir finansal sistemin varlığı ülkede tasarrufların oluşmasına ve tasarruf düzeyinin artmasına sebep olmaktadır. Ayrıca iç tasarrufların lojistik sektörü gibi verimli alanlara yönlendirilmesi ve yatırım hacminin artırılması da finansal gelişme düzeyi ile ilişkilendirilmektedir.

Araştırmanın temel amacı, BRICS-T ülkeleri için lojistik performans ve yabancı yatırım ilişkisinde finansal gelişmenin rolünü incelemektir. Buna bağlı olarak Yumuşak Geçişli Panel Regresyon (YGPR) modeli kullanılarak finansal gelişme için bir eşik seviyesi belirlenecektir. Belirlenen finansal gelişmenin eşik seviyesi altında ve üstünde

¹ BRICS; Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika ülkeleri için kullanılan kısaltmadır.

olması durumlarda, lojistik performansın yabancı yatırımlar üzerindeki etkisi detaylı bir şekilde analiz edilecektir.

3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ SETİ

Çalışmanın bu bölümünde, BRICS-T ülkelerinde 2007-2018 dönemi için, lojistik performansı temsilen lojistik performans endeksi, yabancı yatırımı temsilen kişi başı doğrudan yabancı yatırım (ABD \$) ve finansal gelişmeyi temsilen özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payı (%) kullanılmıştır. Lojistik performans endeksi ve özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payı (%) verileri Dünya Bankası'ndan, kişi başı doğrudan yabancı yatırım (ABD \$) verileri Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'ndan alınmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN KISITLARI

Lojistik performans ve yabancı yatırım ilişkisinde finansal gelişmenin rolüne yönelik olarak yapılan bu araştırmada belirli kısıtlar bulunmaktadır. Araştırmada kullanılacak değişkenler bu kısıtlardan birincisini oluşturmaktadır. Yabancı yatırımları etkileyen birçok değişken mevcut olmasına rağmen sadece lojistik performans endeksi kullanılmıştır. Yabancı yatırımları etkileyen diğer değişkenlerin kullanılmamasının nedeni, araştırmada kullanılacak YGPR modelinin birden fazla açıklayıcı değişkenin modele dâhil edilmesine imkân tanımamasıdır.

Çalışmanın ikinci kısıtı araştırmada kullanılacak lojistik performans, yabancı yatırım ve finansal gelişmeyi temsilen hangi değişkenlerin kullanacağıdır. Lojistik performansı temsilen lojistik performans endeksi, yabancı yatırımı temsilen kişi başı doğrudan yabancı yatırım (ABD \$) ve finansal gelişmeyi temsilen özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payı (%) kullanılmıştır. Diğer bir kısıt ise çalışmanın dönem aralığına aittir. Lojistik performans endeks verileri 2007-2010-2012-2014-2016 ve 2018 yıllarını içermektedir. Bu yüzden çalışmada lojistik performans, doğrudan yabancı yatırım ve finansal gelişme verileri 2007-2018 dönemi olarak kısıtlanmıştır.

Lojistik performans ile yabancı yatırım ilişkisinde finansal gelişmişlik düzeyinin rolünün tespitine yönelik yapılan çalışmalarda analize eklenen ülke grupları farklılık göstermektedir. Bu çalışmanın üçüncü kısıtı ise araştırmanın kapsamına dâhil olan ülke grubu ile ilgilidir. BRICS-T ülkelerinin belirli ekonomik koşullarının benzer olması bu

ülkelerin karşılaştırılabilir olmasında önemli bir ölçüttür. Bu konuyla alakalı olarak araştırmanın kapsamına dâhil edilen ülke grubuna farklı ülke gruplarının dâhil edilmesi karşılaştırma yapılabilirliğini ortadan kaldırmaktadır ve elde edilen sonuçların yanlış yorumlanmasına olanak sağlanmaktadır.

5. ARAŞTIRMANIN MODELİ VE HİPOTEZLERİ

Lojistik performans ve yabancı yatırım ilişkisinde finansal gelişmişliğin rolünün incelenmesi amacıyla Liu vd. (2018), Khan (2019) ve Subramaniam (2021) çalışmalarında kullandıkları modelden hareketle bir model oluşturulmuştur. Oluşturulan model, denklem 3.1’de gösterilmiştir. Modelde yer alan tüm değişkenlerin düzey değerleriyle logaritmaları alınarak modele dâhil edilmiştir. Bu şekilde modelin logaritmasının alınması modelin ampirik olarak hesaplanmasını kolaylaştırmıştır.

$$\ln DYYPer_{it} = \beta_0 + \beta_1 LPE_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3.1)$$

Denklem 3.1’de t döneminde i ülkesi için $\ln DYYPer$, kişi başı doğrudan yabancı yatırım (\$); LPE , lojistik performans endeksini ve ε ise beyaz gürültülü hata terimini temsil etmektedir.

Yabancı yatırımların ülke ekonomilerine büyüme ve istihdam gibi birçok önemli etkisi bulunmaktadır. Bu yatırımlar aynı zamanda ülkelere teknoloji transferini de beraberinde getirerek uluslararası rekabette avantaj sağlamaktadır. Ancak bir ülkenin yabancı yatırım çekebilmesi için; altyapı ve lojistik destek, pazar erişimi, istikrarlı ekonomi gibi birtakım koşulların varlığı aranmaktadır. Söz konusu koşullardan biri olan yüksek lojistik performans; tedarik süreçlerin hızlanmasına ve maliyetlerin düşmesine neden olmaktadır. Bu durum ise pazara erişimi kolaylaştırdığından yabancı yatırımların ülkeye girişini hızlandırmaktadır. Dolayısıyla lojistik sektöründe yaşanan pozitif gelişmeler ev sahibi ülkeye yapılan yabancı yatırımları artırıcı niteliktedir. Ancak yabancı yatırım düzeyini artırmak için sadece yüksek lojistik performans değil aynı zamanda güçlü bir finansal sisteme de gereksinim duyulmaktadır.

Gelişmiş bir finansal sistem, ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişleri için oldukça önemli bir faktördür. Çünkü gelişmiş bir finansal yapı, yatırımcıya güven ve istikrar sağlarken lojistik faaliyetlerin de etkin bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca finansal gelişme; ülkelerin işlem ve bilgi maliyetlerinin düşük olmasına, ekonomik birimlerin risklerden korunabilmelerine ve firmaların

performanslarının yükselmesine olanak sağlamaktadır (Yamak, 2017). Dolayısıyla finansal gelişmenin yüksek olduğu ülkelerde lojistik faaliyetleri, etkin bir şekilde yürütülmekte ve tedarik sürecinin verimliliği artmaktadır. Bunun yanında lojistik faaliyetleri için gereken sermaye, depolama, taşıma ve dağıtım gibi unsurların finansmanı daha elverişli gerçekleşmektedir. Bu durum lojistik performansın artmasına neden olmaktadır. Lojistik performansın ve finansal gelişmenin yüksek olduğu bir ülkede ulaşım ve altyapıda yetkinlik ve ekonomide istikrar varlığı söz konusudur. Bu nedenle söz konusu pozitif etkiler, ev sahibi ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişlerini artırmaktadır.

Finansal sistemin yeterince gelişmediği bir ülkede, çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar yeni teknolojilere ulaşamama, ekonomik göstergelerin düşük olması, yabancı yatırımcıları çekememe sorunu, düşük lojistik performans ve finansmana erişim zorluğu gibi unsurları içermektedir (Tekin ve Ural, 2019). Ayrıca finansal gelişmenin düşük olduğu bir ortamda kaynakların verimli alanlara yönlendirilmesi zorlaşmaktadır. Bu durum ülkeden yabancı sermaye çıkışına neden olmakta ve doğrudan yabancı yatırımları azaltmaktadır. Bununla beraber finansal gelişmenin düşük olduğu bir ülkede; lojistik faaliyetler için gerekli olan sermaye, depolama, taşıma ve dağıtım gibi unsurların finansmanı sağlanamamaktadır (Özdemir, 2017). Bu durum lojistik faaliyetlerin etkin bir şekilde yürütülmesini zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla finansal gelişme düzeyinin düşük olduğu ülkelerde gerçekleşen bu negatif etkiler, hem lojistik performansı hem de doğrudan yabancı yatırımları olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda finansal gelişme lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırım arasında doğrusal olmayan ve U şeklinde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın temel hipotezi, BRICS-T ülkelerinde lojistik performans ve yabancı yatırım arasında doğrusal olmayan bir ilişkisinin var olduğu ve bu ilişkide finansal gelişme düzeyinin önemli bir rol oynadığıdır. Bu bağlamda çalışmanın alt hipotezleri ise şu şekilde oluşturulmuştur;

H₁ = Finansal gelişmişlik düzeyinin düşük olduğu ülkelerde lojistik performans artışı yabancı yatırımları olumsuz yönde etkileyerek azaltmaktadır.

$H_2 = \text{Finansal gelişmişlik düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde lojistik performans artışı yabancı yatırımları olumlu yönde etkileyerek artırmaktadır.}$

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, BRICS-T ülkelerinde 2007-2018 dönemi için lojistik performans ve yabancı yatırım arasındaki ilişkide finansal gelişmişliğin rolü incelenmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında, çalışmada kullanılan değişkenlerin serileri için yatay kesit bağımlılığı testi uygulanmıştır. İkinci aşamada ise yapısal kırılmaları ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil panel birim kök testleri yapılmıştır. Son olarak Denklem 3.1'deki model, Yumuşak Geçişli Panel Regresyon yöntemi kullanılarak tahmin edilmiştir.

6.1. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Yapılan panel veri analizlerinde analizi oluşturan ülkelerin yani yatay kesitlerin birbirinden bağımsız olması önem teşkil etmektedir. Yatay kesitleri oluşturan birimlerin bağımsız olması, paneli biçimlendiren birimlerden herhangi birinde meydana gelecek bir şoktan diğer yatay kesit birimlerinin etkilenmeyeceğini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle paneli oluşturan ülkelerin birinde oluşan makroekonomik bir şok, diğer ülkeleri etkilememektedir. Lakin günümüzde bütün ülkelerin birbiri ile ilişki içerisinde olduğu ve her ülkenin farklı nitelikler taşıdığı varsayılırsa böyle bir durumun gerçekleşmesi beklenmemektedir. Ancak seriler arasında yatay kesit bağımlılığı söz konusu iken bu durumun dikkate alınmadan analiz yapılması, analiz sonuçlarını önemli derecede etkilemektedir. Ayrıca yapılan tahminlerin sapmalı ve tutarsız olmasına da neden olmaktadır (Mercan, 2014). Bundan dolayı yapılan analizlerde öncelikle birincil ve ikincil kuşak panel birim kök testlerinden hangisinin uygulanacağına karar verilmesi gerekmektedir. Analizi oluşturan panel verilerde yatay kesit bağımlılığının olmaması durumunda birincil kuşak testler uygulanmaktadır. Analizi oluşturan ülkelerde yatay kesit bağımlılığı olması durumunda ise ikincil kuşak testler yapılmaktadır. Birincil kuşak ve ikincil kuşak testlerden hangisinin uygulanacağına karar verilmesi daha güçlü tahmin sonuçları ortaya çıkarmaktadır (Gövdeli, 2018).

Serilerde yatay kesit bağımlılığının belirlenmesi amacıyla bazı testler uygulanmaktadır. Uygulanan testler; Breusch-Pagan (1980) $CDLM_1$ testi, Pesaran

(2004) $CDLM_2$ testi ve Pesaran, Ullah ve Yamagata (2008) Sapması Düzeltilmiş LM testleridir (Gövdeli, 2018). Bu testlerin hipotezleri aşağıdaki gibidir.

H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır.

Breusch-Pagan (1980) $CDLM_1$ testi, Pesaran (2004) $CDLM_2$ testi ve Pesaran, Ullah ve Yamagata (2008) Sapması Düzeltilmiş LM testlerinden elde edilen olasılık değerleri 0.05'ten küçük olması durumunda %5 anlamlılık düzeyinde H_0 reddedilmektedir. Böylelikle paneli oluşturan birimler arasında yatay kesit bağımlılığının varlığı kabul edilmektedir (Gövdeli, 2018).

Breusch-Pagan (1980) $CDLM_1$ testi Denklem 3.2'de ifade edilmiştir:

$$CDLM_1 = T \sum_{j=1}^{N-1} \sum_{i=1}^N \hat{p}_{ij}^2 \quad (3.2)$$

Denklem (3.2)'de p_{ij} artıklar arasındaki yatay kesit korelasyonlarının tahminlerini ifade etmektedir.

H_0 hipotezi altında N sabit ve $T \rightarrow \infty$ a gitmektedir. Test istatistiği $N(N-1)/2$ serbestlik derecesi ile $Ki-kare$ asimptotik dağılımı göstermektedir. Ayrıca $CDLM_1$ testi zaman boyutu yatay kesit boyutundan büyük olduğunda ($T > N$) kullanılmaktadır (Gövdeli, 2018). Pesaran (2004) $CDLM_2$ testi Denklem 3.3'deki gibi gösterilmiştir:

$$CDLM_2 = \left(\frac{1}{N(N-1)} \right)^{1/2} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T \hat{p}_{ij}^2 - 1) \quad (3.3)$$

$CDLM_2$ test istatistiği Pesaran (2004), H_0 hipotezi altında $T \rightarrow \infty$ ve $N \rightarrow \infty$ olduğunda standart normal dağılmaktadır. $CDLM_2$ testi zaman boyutu yatay kesit boyutundan büyük olduğunda ($T > N$) kullanılmaktadır (Gövdeli, 2018). Ancak test sonuçları grup ortalaması sıfır ve bireysel ortalama sıfırdan farklı olduğunda sapmalıdır. Pesaran, Ullah ve Yamagata (2008) bu sapmayı, Pesaran (2004) $CDLM_2$ test (Denklem 3.3) istatistiğine varyansı ve ortalamayı da ekleyerek düzeltmiştir (Göçer, Mercan ve Hotunluoğlu, 2012). Sapması Düzeltilmiş LM testi (LM_{adj}) Denklem 3.4'te ifade edilmiştir.

$$LM_{adj} = \left(\frac{2}{N(N-1)} \right)^{1/2} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \left[\hat{p}_{ij}^2 \left(\frac{(T-K-1)\hat{p}_{ij} - \hat{\mu}_{tij}}{v_{Tij}} \right) \right] \sim N(0,1) \quad (3.4)$$

Denklem 3.4'te μ_{Tij} ortalamayı, ν_{Tij} varyansı temsil etmektedir. Buradan elde edilecek olan test istatistiği asimptotik olarak standart normal dağılım göstermektedir.

6.2. Panel Birim Kök Testleri

Serilerin durağan olması zaman serisi ve panel veri analizler için önemlidir. Çünkü durağan olmayan seriler birim kök içermektedir. Ayrıca serilerin durağan olmaması, analizlerde kullanılan test istatistiklerinin yanıltıcı sonuçlar üretebileceği, yani sahte regresyon sorununa neden olabileceği bir durumdur. Bu nedenle serilerin durağanlık özelliklerinin araştırılması önem taşımaktadır.

Birincil ve ikincil kuşak panel birim kök testleri durağanlığı iki ayrı durumda incelemektedir. Birincil kuşak panel birim kök testleri yatay kesit bağımlılığını dikkate almamaktadır. Ayrıca yatay kesit bağımlılığının dikkate alınmaması yanlış sonuçların çıkmasına da sebebiyet vermektedir. Bu yüzden serilerin durağanlığını ölçmek için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikincil kuşak panel birim kök testleri kullanılmaktadır (Büyükdeniz, 2018).

Pesaran (2007) tarafından geliştirilen CADF birim kök testi, yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikincil kuşak testlerden biridir ve literatüre bakıldığında panel verilere ilişkin durağanlığın test edilmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Büyükdeniz, 2018). Pesaran (2007), gözlemlenemeyen ortak faktörü temsilen modele bağımlı değişkenin yatay kesit ortalamalarının düzey ve gecikmeli değerlerini dâhil ederek serilerin yatay kesit bağımlılığını ortadan kaldırmıştır (Büyükdeniz, 2018). CADF testinde durağanlığı sınamak için kurulan model Denklem 3.5'te gösterilmektedir:

$$\Delta Y_{it} = \alpha_i + p_i Y_{it-1} + d_0 Y_{t-1} + \sum_{j=0}^p d_{j+1} \Delta Y_{t+j} + \sum_{k=1}^p c_k \Delta Y_{i,t-k} + \varepsilon_{it} \quad (3.5)$$

Bu testte boş hipotez, $H_0: p_i = 0$ olarak tanımlanmıştır. Boş hipotezin reddedilmesi serinin durağan olduğunu göstermektedir.

6.3. Yumuşak Geçişli Panel Regresyon Modelleri

Panel veri analizleri için kullanılan değişkenler arasında doğrusal ya da doğrusal olmayan bir ilişki söz konusu olmaktadır. Değişkenler arasında doğrusal bir ilişki bulunmaması durumunda, doğrusal modellere ilişkin yöntemler ile analiz edilmesi

sonuçlarda problem yaratabilmektedir. Bu sebeple doğrusal olmayan bir modelde değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olmayan panel veri analiz yöntemlerle incelenmesi gerekmektedir. İlk olarak Hansen (1999) panel verilerde doğrusal olmayan ilişkinin incelenmesi için Panel Eşik Regresyon (PER) yöntemini geliştirmiştir (Aydın ve Esen, 2017). PER yönteminde, parametrelerin rejimler arasında ani değişiklik gösterdiği varsayımı altında her bir rejim, hesaplanan eşik düzeyine göre birbirinden ayrılmaktadır. Rejimler arasında katsayıların bu kadar ani değişiklik göstermesi iktisadi açıdan her zaman gerçekleşmesi mümkün olmamaktadır (Güloğlu ve Nazlıoğlu, 2013). Lojistik performans endeksi ile kişi başı doğrudan yabancı yatırım (ABD \$) arasındaki ilişkiyi inceleyen bu yaklaşım, panele dâhil edilen ülkeleri, belirlenen lojistik performans endeksine göre gruplara ayırmakta ve her bir grup için farklı parametreler tahmin etmektedir. Dolayısıyla lojistik performans endeksinin yüksek olduğu gelişmiş ülkeler ile lojistik performans endeksinin düşük olduğu gelişmekte olan ülkeler arasında kesin farklılıklar olduğunu varsaymaktadır. Bu varsayım gereği, gelişmekte olan bir ülkenin gelişmiş ülke sınıfına geçmesi zaman içerisinde gerçekleşmekte ve bu durum tahmin edilen parametrelerin aniden değil, yumuşak bir şekilde değiştiği anlamına gelmektedir. Bu sebeple çalışmada Gonzalez, Terasvirta ve Van Dijk (2005) tarafından geliştirilen ve regresyondaki parametrelerin rejimler arasındaki geçişinin keskin ve ani değil daha yavaş bir şekilde değişmesine izin veren YGPR modeli kullanılmıştır.

Lojistik performans endeksi ile kişi başı doğrudan yabancı yatırım (ABD \$) arasındaki doğrusal olmayan ilişkinin incelenmesi amacıyla Denklem 3.1'den hareketle iki rejimli sabit YGPR modeli oluşturulmuş ve model Denklem 3.6'da gösterilmiştir:

$$LnDYYPer_{it} = \mu_i + \beta_0 LPE_{it} + \beta_1 LPE_{it} * g(q_{it}; \gamma, \theta) + \varepsilon_{it} \quad (3.6)$$

$LnDYYPer_{it}$ ve LPE_{it} sırasıyla logaritmik formda kişi başı doğrudan yabancı yatırım (\$) ve lojistik performans endeksini; ε hata terimini; $t = 1, 2, \dots, T$ zamanı ve $i=1, 2, 3, \dots, N$ ülkeleri göstermektedir. μ_i ve q_{it} sırasıyla birim sabit etkileri ve modelde eşik (geçiş) değerini ifade etmektedir. Denklem 3.6'da $g(q_{it}; \gamma, \theta)$ geçiş fonksiyonu olarak kullanılmakta ve lojistik fonksiyon formunda denklem (3.7)'deki gibidir:

$$g(q_{it}; \gamma, \theta) = [1 + \exp(-\gamma(q_{it} - \theta))]^{-1} \quad (3.7)$$

Denklem 3.7’de θ parametresi $g(q_{it}; \gamma, \theta) = 0$ ve $g(q_{it}; \gamma, \theta) = 1$ ’e denk gelen iki rejim arasındaki eşik parametresi iken γ (düzleştirme parametresi) ise geçiş fonksiyonunun değerindeki değişimin düzlüğünü, başka bir ifade ile bir rejimden diğer rejime geçişi belirlemektedir. Düzleştirme parametresinin sonsuza gitmesi ($\gamma \rightarrow \infty$) ve geçiş fonksiyonundaki 0’dan 1’e doğru değişme, eşik değişkeninin θ ’ya eşit olduğu noktada bir rejimden diğer rejime geçiş PER modelindeki gibi ani ve keskin bir biçimde gerçekleşmektedir. Düzleştirme parametresi 0 (sıfır)’a yaklaştığında ise ($\gamma \rightarrow 0$) geçiş fonksiyonu bir sabite eşit olmaktadır. Bunun yanında düzleştirme parametresinin sıfıra eşit olduğu noktada ($\gamma = 0$) model doğrusal forma indirgenmektedir. Böylelikle model panel kesit-içi tahmincisi kullanılarak tahmin edilmektedir (Fouquau, Hurlin ve Rabaud, 2008).

Geçiş fonksiyonu, geçiş değişkeninin sürekli fonksiyonu olarak tanımlandığı gibi 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Geçiş fonksiyonu Denklem 3.6’da 0 değerini aldığı anda ($g(q_{it}; \gamma, \theta) = 0$) regresyon katsayısı β_0 değerini; 1 değerini aldığı anda ($g(q_{it}; \gamma, \theta) = 1$) ise regresyon katsayısı $\beta_0 + \beta_1$ değerini almaktadır. Geçiş fonksiyonu 0 ile 1 arasında bir değer aldığı anda ($0 < g(q_{it}; \gamma, \theta) < 1$) ise regresyon katsayısı β_0 ve β_1 ’in ağırlıklı ortalaması biçiminde hesaplanmaktadır. Bu sebeple YGPR modelinde katsayıları doğrudan yorumlamak yerine katsayı işaretlerinin yorumlanması tercih edilmektedir (Fouquau, Hurlin ve Rabaud, 2008).

YGPR modeli, iki veya ikiden fazla rejimli olabilmektedir. Bu durumda Denklem 3.6’daki modele ilişkin ikiden fazla rejimli YGPR modeli Denklem 3.8’deki gibi ifade edilmektedir:

$$LnDYYPer_{it} = \mu_i + \beta_0 LPE_{it} + \sum_{j=1}^r \beta_j LPE_{it} * g_j(q_{it}^{(j)}; \gamma_j, \theta_j) \quad (3.8)$$

İkiden fazla rejimli YGPR modelinde kullanılan geçiş fonksiyonu Denklem 3.9’deki gibi gösterilmektedir:

$$g(q_{it}; \gamma, \theta) = [1 + \exp(-\gamma \prod_{j=1}^m (q_{it} - \theta_j))]^{-1}, \gamma > 0, c_1 \leq c_2 \leq \dots \leq c_m \quad (3.9)$$

İkiden fazla rejimli YGPR modelinde geçiş (eşik) değişkeninin (q) açıklayıcı değişkenden farklı olduğu bir durumda esneklik değeri Denklem 3.10’daki gibi hesaplanmaktadır:

$$e_{it} = \frac{\partial \ln DYYPer_{it}}{\partial LPE_{it}} = \beta_0 + \sum_{j=1}^r \beta_j * g_j(q_{it}^{(j)}; \gamma_j, \theta_j) \quad (3.10)$$

YGPR analizi üç aşamada gerçekleştirilmektedir: doğrusallığın test edilmesi, rejim sayısının belirlenmesi ve tahmin edilmesidir (Fouquau, Hurlin ve Rabaud, 2008). Doğrusallık testi $\gamma = 0$ veya $\beta_0 = \beta_1$ sıfır hipotezlerinin sınanmasıyla yapılmaktadır. Ancak her iki durumda da model sıfır hipotezi altında tanımlı olmayan parametrelere sahip olduğundan, test istatistiği standart olmamaktadır. Bu nedenle geçiş fonksiyonu yerine $\gamma = 0$ için birinci derece Taylor açılımı uygulanmaktadır. Doğrusallık testinde sıfır hipotezi doğrusal model olmaktadır. Alternatif hipotez ise YGPR modelidir. Bu hipotezler standart F-istatistiği ile test edilmektedir. Standart F-istatistiği, sıfır hipotezinin reddedilmesi durumunda YGPR modelinin kullanılmasını gerektirmektedir. Doğrusal model hipotezinin reddedilmesinden sonra rejim sayısının belirlenmesi aşamasına geçilmektedir. Bu aşamada, ilk olarak $r = r^* = 1$ sıfır hipotezi, $r = r^* + 1$ alternatif hipotezine karşı sınanmaktadır. Tahmin aşaması, YGPR analizinin son aşamasıdır. Bu aşamada, paneli oluşturan yatay kesitlere ait sabit etkiler değişkenlerin zaman ortalamalarından çıkarılmaktadır. Sonra dönüştürülmüş model, doğrusal olmayan En Küçük Kareler (EKK) yöntemi ile tahmin edilmektedir (Gonzalez, Terasvirta ve Van Dijk, 2005).

7. ANALİZ SONUÇLARI

7.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Gelişmekte olan ekonomiler doğrudan yabancı yatırımları ülkelerine çekebilmek amacıyla lojistik sektörüne yatırım yapmaktadırlar. Bunun yanında gelişmiş bir finansal sistemin varlığı da doğrudan yabancı yatırım girişlerini artırmada önemli bir kriter olmaktadır. Ayrıca finansal gelişme, doğrudan yabancı sermaye yatırımlar üzerinde pozitif etki yaratmasının yanı sıra hem ülkelerin hem de firmaların lojistik performanslarını da artırmaktadır. Dolayısıyla ülkelerin yabancı yatırımları ve lojistik performanslarını artırmaları finansal gelişmişlik düzeylerini yükseltmeleri önem arz etmektedir. Finansal gelişme, bu hususta iki koşulu da sağlamaktadır. Bu durum finansal gelişmenin lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar ilişkisindeki rolünün araştırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Buradan hareketler lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar ilişkisinde finansal gelişmenin rolü YGPR

modeli ile incelenmiştir. “Tablo 3.1” de modelde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 3.1. Veri Setine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

	Ortalama	Std. Sapma	Maksimum	Minimum	Gözlem Sayısı
DYYPer (\$)	23.49	51.38	20.23	21,42	35
LPE (ENDEKS)	3,19	0,36	3,77	2,37	35
FD/GDP (%)	79,12	0,36	156,35	37,78	35

Kişi Başı DYY, Lojistik Performans Endeksi ve FD arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir korelasyon bulunmaktadır (0,43).

“Tablo 3.1”de belirtildiği gibi ülke bazında kişi başına DYY ve lojistik performans endeksi değişkenlerine ilişkin ortalamalar sırayla 23.49 kişi başına \$ ve 3,19 endeks’tir. Özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payına ilişkin ortalama değer ise % 79.12’dir. BRICS-T ülke grubu içerisinde en yüksek DYY sahip ülke 2016 yılında kaydettiği 20.23 kişi başına dolarla Çin iken en düşük olduğu ülke ise 2007 yılında kaydettiği 21,42 kişi başına dolarla Hindistan’dır. Ayrıca lojistik performans endeksinin en yüksek olduğu ülke 2016 yılında 3,77 endeks ile Güney Afrika iken en düşük olduğu ülke ise 2,37 endeks ile Rusya’dır.

7.2. Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

Bu çalışmada kişi başına DYY ile LPI arasındaki doğrusal olmayan ilişkide finansal gelişmenin rolü incelenmektedir. Analizde öncelikle yatay kesitler (ülkeler) arasındaki bağımlılık analiz edilmiştir. Ayrıca yatay kesit bağımlılığın varlığı, Breusch-Pagan (1980) tarafından bulunan ve Pesaran, Ullah Yamagata (2008) tarafından sapması düzeltilen L_{adj} (Adjusted Lagrange Multiplier) testi ile araştırılmıştır. Araştırma neticesinde ulaşılan sonuçlar “Tablo 3.2” de gösterilmektedir.

Tablo 3.2. Yatay Kesit Bağımlılığı Sonuçları

	LnDYYPer (\$)		LPE (ENDEKS)	
	Trendli	Trendsiz	Trendli	Trendsiz
CD_{BP}	138,67***	139,03***	175,48***	174,77***
CD_{LM}	3,53***	3,56***	4,86**	4,81***
CD	-2,47***	-2,37***	-2,19***	-2,54***
LM_{adj}	2,11**	2,22**	9,32***	8,13***

*, ** ve *** sırayla %10, %5 ve %1 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir. CD_{BP} : Breusch ve Pagan 1980 testi, CD_{LM} : Pesaran 2004 CD_{LM} testi, CD : Pesaran 2004 CD testi ve LM_{adj} : Sapması düzeltilmiş CD testi

“Tablo 3.2” de kişi başı DYY ve LPI serilerine ilişkin test istatistiklerine göre “yatay kesit bağımlılığı yoktur” şeklindeki boş hipotez güçlü bir şekilde reddedilmiştir. Modelde ve serilerde yatay kesit bağımlılığının varlığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak ülkelerden birine gelen bir şokun diğer ülkeleri de etkilediği gözlemlenmiştir.

7.3. Birim Kök Testi Sonuçları

Serilerin arasında yatay kesit bağımlılığının var olması, analizin sonraki aşamalarında yapılacak testlerin seçiminde önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testlerinin uygulanmasının gerekli olduğu görülmektedir. Çalışmada kullanılan serilerde yatay kesit bağımlılığının varlığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla çalışmadaki serilerin durağanlığını sınamak için Pesaran (2007) CADF ikincil nesil birim kök testleri yapılmıştır. Test sonuçları “Tablo 3.3” te gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Pesaran (2007) CADF Panel Birim Kök Testi Sonuçları

	Test İst.	Kritik Değerler		
		%1	%5	%10
LnDYYPer	-2,57**	-2,85	-2,47	-2,28
LPE	-3,21***	-2,97	-2,52	-2,31

*, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık seviyelerini göstermektedir.

“Tablo 3.3”te Pesaran (2007) CADF ikincil nesil birim kök test sonuçlarına göre “serilerin birim kök içerdiği” biçiminde kurulan boş hipotez, kişi başına DYY ve lojistik performans endeksi değişkenleri için reddedilmektedir. Bu husus serilerin düzey değerlerinde (I(0)) durağan olduklarını göstermektedir.

7.4. Yumuşak Geçişli Panel Regresyon Tahmin Sonuçları

Çalışmadaki analizde kullanılacak serilerin düzey değerlerinde durağan oldukları belirlenmesinden sonra YGPR analizinin ilk aşaması olarak doğrusal modelin doğrusal olmayan modele karşın tespit edilmesi aşamasına geçilmiştir. Bunun için Wald (LM),

Fisher (LMF) ve LRT (LRT) testleri hesaplanarak modelde doğrusallığın test edilmesi ve geçiş fonksiyonu sayısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu testlerin sonucu “Tablo 3.4”te gösterilmiştir

Tablo. 3.4. Doğrusallık Testleri

Eşik Değişkeni (FD /GDP)	
H_0 : Doğrusal Model H_1 : En az bir eşik değişkenine sahip YGPR Model	
LM	9,14*** (0,01)
LM_F	4,76*** (0,01)
LRT	10,54*** (0,00)
*, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık seviyelerini göstermektedir. FD /GDP: eşik değişkeni olarak kullanılan özel sektöre verilen yurt içi kredilerin GSYİH içerisindeki payını göstermektedir.	

“Tablo 3.4”de görüldüğü gibi LM, LMF ve LRT test sonuçları %1 seviyesinde anlamlılık içermektedir. Bu nedenle sıfır hipotezi reddedilmektedir. Buna göre, modelin doğrusal olmayan en az bir eşik etkisi içerdiği alternatif hipotez kabul edilmiştir. Başka bir deyişle kişi başına doğrudan yabancı yatırımlar ile lojistik performans endeksi arasındaki ilişkide özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payına dair oluşturulan modelin doğrusal olmadığı tespit edilmiştir. Modelin doğrusal olmadığı tespitinden sonra analizde rejim sayısının belirlenmesi aşamasına geçilmiştir. LM, LMF ve LRT testleri tekrar uygulanarak uygun rejim sayısı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar “Tablo 3.5”te gösterilmiştir.

Tablo 3.5. YGPR Modelinde Rejim Sayısının Belirlenmesi

Eşik Değişkeni (FD /GDP)	
H_0 : $r = 1$ ve H_1 : $r = \text{en az } 2$	
LM	0,55 (0,75)
LM_F	0,20 (0,81)
LRT	0,55 (0,75)

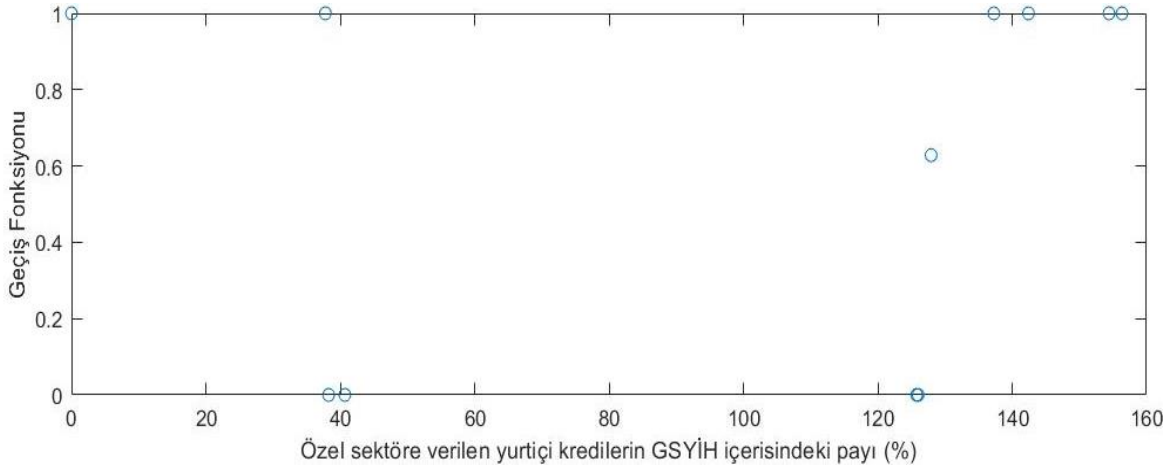
“Tablo 3.5”te verilen sonuçlara göre modeldeki sıfır hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla modelde bir eşik seviyesinin içerdiği tespit edilmiştir ve iki rejimli YGPR modeli ile analiz edilmesinin uygun olduğu görülmüştür. Analizdeki analizde bir sonraki aşama kişi başı doğrudan yabancı yatırımlar ile lojistik performans endeksi

arasındaki ilişkide özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payı, iki rejimli YGPR modeliyle araştırılmıştır. Araştırma sonuçları Tablo 3.6’da gösterilmiştir

Tablo 3.6. YGPR Modelinin Tahmin Sonuçları

Eşik Değişkeni (FD /GDP)	
LPE_1	-0,09**
	(0,04)
LPE_2	0,06**
	(0,02)
Konum Parametresi, θ	37,83
Geçiş Parametresi, γ	2,52
*, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 anlamlılık seviyelerini göstermektedir. Parantez içerisindeki değerler heteroskedastiyeye karşın modifiye edilmiş standart hataları göstermektedir.	

“Tablo 3.6”da gösterildiği gibi geçiş parametre katsayısının (eğim parametresi, $\gamma=2,52$) düşük değer alması rejimler arasındaki geçişin yumuşak bir şekilde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla bu husus, YGPR modelinin PER modeline indirgenemeyeceğini göstermektedir. Bunun yanında kişi başı doğrudan yabancı yatırımlar ile lojistik performans endeksi arasındaki ilişkide rejimler arasındaki geçişin bir anda gerçekleşmediğini, yavaş bir şekilde ve süreç gerektirdiğini göstermektedir. Bu durum “Şekil 3.1.”de gösterilmektedir. Öte yandan modelde eşik değişkeni olarak kullanılan özel sektöre verilen yurt içi kredilerin GSYİH içerisindeki payına (FD/GDP) ilişkin katsayı ise %37,83 olarak bulunmuştur.

Şekil 3.1. BRICS-T ülkeleri için Özel Sektöre Verilen Yurt İçin Kredilerin GSYİH İçerisindeki Payına İlişkin YGPR Modeli ile Elde Edilen Tahmini Geçiş Fonksiyonu.

Kaynak: Yazar tarafından MATLAB programı ile elde edilmiştir.

“Tablo 3.6”da özel sektöre verilen yurt içi kredilerin GSYİH içerisindeki payı %37,83’ün altında olduğu ilk rejimde lojistik performans endeksinde ilişkin tahmin edilen katsayı (β_0), %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif değer (-0,09) almaktadır. Eşik değişkeninin %37,83’ün üstünde olduğu ikinci rejimde ise β_0 ve β_1 ($\beta_0 + \beta_1$)’in toplamı olarak ifade edilen lojistik performans endeksinde ilişkin tahmin edilen katsayı %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif değer (0,06) almaktadır. Fakat bu parametreler logit ve probit modellerde olduğu gibi doğrudan esneklik olarak yorumlanamamaktadır. Bu nedenle parametrelerin sadece işaretleri yorumlanabilmektedir. Elde edilen katsayıların işaretinin birinci rejimde negatif (β_0), ikinci rejimde ise pozitif değer alması, BRICS-T ülkelerinde lojistik performans endeksi ve doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkinin belirli bir eşik düzeyinin altında negatif yönlü olduğunu, üzerinde ise pozitif yönlü olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda sonuçlar lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar ilişkisini açıklayan Halaszovich ve Kinra (2020); lojistik performans ve finansal gelişme ilişkisini açıklayan Özdemir (2017); finansal gelişme ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisini açıklayan Ustaoglu (2020’nun yaptıkları araştırma sonuçlarıyla uyumludur. Sonuç olarak lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisini açıklamada özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payı önemli bir faktör olduğunu ve iki değişken arasında doğrusal olmayan U şeklinde bir ilişkinin varlığını göstermektedir.

SONUÇ

Küreselleşmeyle beraber ticaretin serbestleşmesi; ticaret hacminin artmasına, bilişim ve taşımacılık teknolojilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu gelişmeler küresel ağ ve değer zincirlerini geliştirerek ülkelerin ticaret ve yatırımlarını artırmaktadır. Küresel değer zincirlerin gelişmesi ise lojistik sektörlerde etkinlik ve verimliliği olumlu yönde etkilemektedir. Bu gibi gelişmeler lojistik performans kavramının önemini ortaya çıkarmaktadır. Mal ve hizmetlerin düşük maliyetle, verimli ve hızlı bir şekilde, istenilen yere tam zamanında ulaştırılması olarak tanımlanan lojistik performans, makro ekonomik değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamada önemli bir gösterge haline gelmektedir. Bu göstergeler arasında yer alan doğrudan yabancı yatırımlar ekonomik büyümeyi teşvik etmekte, yeni iş olanakları yaratmakta ve teknoloji transferini sağlamaktadır. Bu nedenle doğrudan yabancı yatırımlar özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri için önem arz etmektedir.

Doğrudan yabancı yatırımlar için lojistik performans, üretim tesisleri, depolama alanları ve ulaşım hizmetleri gibi alanlarda imkânlar sağlamaktadır. Ayrıca yüksek kaliteli lojistik hizmetleri sunan bir ülke, yatırımcılara dağıtım zincirlerini daha verimli bir şekilde yönetmelerine ve daha düşük maliyetlerle üretim yapmalarına olanak tanımaktadır. Bunlara ek olarak, lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkide finansal gelişmişlik düzeyi önemli bir rol oynamaktadır. Gelişmiş bir finansal altyapı ve kaynaklara sahip ülkelerde lojistik sektöründe faaliyet gösteren işletmelere daha etkin bir finansal hizmet sunulabilmektedir. Bu durum lojistik işletmelerin büyüme ve yükselme fırsatlarını artırmaktadır. Aynı şekilde doğrudan yabancı yatırımlar, finansal gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelere doğru kaymaktadır. Çünkü yabancı yatırımcı sermayelerini verimli bir şekilde yönetebilecekleri, yatırımlarını koruyabilecekleri ve istedikleri zaman geri çekebilecekleri bir ortam aramaktadırlar. Bu nedenle finansal gelişme bu güven ortamını sağlayarak doğrudan yabancı yatırımları teşvik etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, BRICS-T ülkelerinde ülke bazında 2007-2018 dönemi için lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar ilişkisinde finansal gelişmişlik düzeyinin rolünü Yumuşak Geçişli Regresyon Modeli ile analiz etmektir. Modele dâhil edilen değişkenler, lojistik performansı temsilen lojistik performans endeksi, yabancı

yatırımı temsilen kişi başı doğrudan yabancı yatırım (ABD \$)'dır. Finansal gelişmeyi temsilen de özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payı kullanılmıştır. Ayrıca özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payı (%) için bir eşik belirlenmiş ve modele dâhil edilmiştir.

Çalışmada kullanılan serilere öncelikle yatay kesit bağımlılığı testi uygulanmıştır. Buna ilişkin yatay kesit bağımlılığının varlığı Breusch-Pagan (1980) tarafından bulunan ve Pesaran, Ullah ve Yamagata (2008) tarafından sapması düzeltilen L_{Madj} (Adjusted Lagrange Multiplier) testiyle incelenmiştir. Lojistik performans endeksi ve kişi başı doğrudan yabancı yatırım (ABD \$) serilerine ilişkin test istatistiklerine göre “yatay kesit bağımlılığı yoktur” şeklinde kurulan boş hipotez güçlü biçimde reddedilmiştir. Başka bir ifadeyle değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada ikinci aşama olarak yapısal kırılmaları ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Pesaran (2007) CADF ikinci nesil panel birim kök testine geçilmiştir. Bu testin sonucuna “serilerin birim kök içerdiği” şeklinde kurulan boş hipotez reddedilmiştir ve serilerin düzey değerde durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Serilerin düzey değerlerinde durağan oldukları tespit edildikten sonra analizin üçüncü aşaması, modelin Yumuşak Geçişli Panel Regresyon yöntemiyle tahmin edilmesidir. YGPR analizinin ilk aşamasında doğrusal model, doğrusal olmayan modele karşı sınanmaktadır. Bu test için Wald, Fisher ve LRT testleri yapılmıştır. Test sonuçlarına göre modelin doğrusal olmadığına karar verilmiştir. Modelin doğrusal olmadığına karar verilmesinin ardından analizde rejim sayısının belirlenmesi amacıyla Wald, Fisher ve LRT testleri tekrar uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre modelin bir eşik değeri içerdiği tespit edilmiştir. Bu tespitin ardından model YGPR yöntemi ile tahmin edilmiştir. Sonuçlara göre, modele eşik değişken olarak dâhil edilen özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payına dair hesaplanan değer %37.83'tür. Sonuca göre, özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payının %37,83'ün altında olduğu ilk rejimde lojistik performans endeksine ilişkin tahmin edilen katsayı, %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif değer (-0,09), üstünde olduğu ikinci rejimde ise %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif değer (0,06) almaktadır. Elde edilen bulgulara göre, özel sektöre verilen yurtiçi

kredilerin GSYİH içerisindeki payı eşik seviyesinin altında olduğunda lojistik performans endeksi doğrudan yabancı yatırımları olumsuz etkilemekteyken, eşik seviyesinin üstünde olduğunda lojistik performans endeksi doğrudan yabancı yatırımları olumlu etkilemektedir. Sonuçlar lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkide finansal gelişmenin rolünün U şeklinde olduğunu işaret etmektedir. Bu bulgular lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar ilişkisini açıklayan Halaszovich ve Kinra (2020), Luttermann vd. (2020) ve Çelebi (2021); lojistik performans ve finansal gelişme ilişkisini açıklayan Özdemir (2017), Chakkham ve Tippayawong (2019) ve Bardakçı vd (2020); finansal gelişme ve doğrudan yabancı yatırım ilişkisini açıklayan Jahfer ve Inoue (2014), Aslan vd. (2019) ve Ustaoglu (2020)'nun çalışmalarında buldukları sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak lojistik performans ve doğrudan yabancı yatırımlar ilişkisinde finansal gelişmişlik düzeyinin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Lojistik performansın doğrudan yabancı yatırıma olan etkisine ilişkin özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payına dair eşik seviyesinin dikkate alınması gerekmektedir. Çalışmada belirlenen eşik düzeyinin altında bir eşik seviyesine sahip olan ülke %37,78 oranla Güney Afrika'dır. Dolayısıyla Güney Afrika özel sektöre verilen yurtiçi kredilerin GSYİH içerisindeki payını artırması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri, lojistik ve finansal altyapılarını geliştirerek doğrudan yabancı yatırımları teşvik edebilmektedir. Analiz sonuçlarından hareketle politika önerileri şu şekildedir:

- Finansal altyapının güçlendirilmesi; bir ülkedeki finansal kurumların ve altyapının daha sağlam ve etkin olmasını sağlayan politika ve uygulamaları kapsamaktadır.
- Yasal ve düzenleyici reformlar; finansal sistemlerde şeffaflığın artırmasını, risk yönetimini güçlendirilmesini ve yatırımcıların korunmasını hedeflemektedir.
- Altyapı yatırımları; ulaşım ve lojistik altyapıların iyileştirilmesini içermektedir
- Finansman imkânlarının genişletilmesi; kredi imkânlarının artırılması, teşvikler, sermaye piyasalarının geliştirilmesi ve alternatif finansman kaynakların sağlanması gibi önlemleri içermektedir.

- Risklerin azaltılması; finansal sistemin karşı karşıya olduğu riskleri yönetmek ve finansal istikrarı sağlamak için uygulanan politikalaradır.
- İş düzeyinin kolaylaştırılması; iş yapma süreçlerini ve bürokratik engellerin azaltılması gibi alınan önlemleri kapsamaktadır.

KAYNAKÇA

- ADLI, F. (2020) “Türkiye’de Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, **İnönü Üniversitesi, S.B.E.** Malatya.
- AFŞAR, A. (2007) “Finansal Gelişme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı 36, ss.188-189.
- AGYAPONG, D.; K. A. BEDJABENG (2020) “External Debt Stock, Foreign Direct Investment and Financial Development Evidence from African Economies”, **Journal of Asian Business and Economic Studies**, Vol. 27, Issue 1, ss. 81-98.
- AĞIR, H. (2009) “Türkiye’de Finansal Liberalizasyon ve Finansal Gelişme İlişkisinin Ekonometrik Analizi”, Doktora Tezi, **Adnan Menderes Üniversitesi, S.B.E.** Aydın.
- AHMED, S. M.; M. I. ANSARI (1998) “Financial Sector Development and Economic Growth: The South-Asian Experience”, **Journal of Asian Economics**, Vol. 9, Issue 3, ss. 503-5017.
- AKDEMİR, B. (2010) “Türkiye’de Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi, S.B.E.** Trabzon.
- AKISIK, O. (2020) “The Impact of Financial Development, IFRS, and Rule of LAW on Foreign Investments: A Cross-Country Analysis”, **International Review of Economics and Finance**, Vol. 69, ss. 815-838.
- AKTAŞ, İ. (2019) “Lojistik Performans Endeksi ile Ekonomik Özgürlük Endeksinin Küresel Ticareti Kolaylaştırmaya Etkisinin İncelenmesi”, Doktora Tezi, **Maltepe Üniversitesi, S.B.E.** İstanbul.
- ALFARO, L.; A. CHANDA; S. KALEMLI-OZCAN; S. SAYEK (2004) “FDI and Economic Growth: The Role of Local Financial Markets”, **Journal of International Economics**, Vol. 64, Issue 1, ss. 89-117.
- ALIZADA, T. (2019) “Azerbaycan’ın Lojistik Performansının Dış Ticarete Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi S.B.E.** Samsun.
- ALPDÜNDAR, H. S. (2021) “Türkiye’de Finansal Gelişmenin Dış Ticaret Üzerine Etkisi ve Seçilmiş Ülkeler ile Karşılaştırma”, Doktora Tezi, **İstanbul Ticaret Üniversitesi, D.T.E.** İstanbul.
- ALUKO, O. A. (2020) “The Foreign Aid-Foreign Direct Investment Relationship in Africa: The Mediating Role of Institutional Quality and Financial Development”, **Economic Affairs**, Vol. 40, Issue 1, ss. 77-84.

- ASIEDU, E. (2002) “On the Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa Different?”, **World Development**, Vol. 30, Issue 1, ss. 107–118.
- ASLAN, A.; B. ALTINÖZ; M. ESMERAY (2019) “Finansal Gelişmenin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt 15, Sayı 3, ss. 649-659.
- ATİOĞLU, E.; O. N. ŞAHİN (2022) “Examining the Effect of Transport Infrastructure on Attracting Foreign Direct Investment”, **Hitit Journal of Social Sciences**, Cilt 15, Sayı 1, ss. 85-99.
- AYDIN, C. (2015) “Makroekonomik Belirsizlik Ve Risk Altında Yatırım Kararları: BRICS Ülkeleri Ve Türkiye Örneği”, Doktora Tezi, **Atatürk Üniversitesi S.B.E.** Erzurum.
- AYDIN, C.; O. ESEN (2017) “Does Too Much Energy Consumption Harm Economic Growth for Turkish Republics in The Transition Process? New Evidence on Threshold Effects”, **International Journal of Energy Economics and Policy**, Vol. 7, No. 2, ss. 34-43
- AYTEKİN, G. K. (2019) “Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Belirleyiciler ve Ekonomik Etkileri”, **Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 15, ss. 255-278.
- BAI, J.; S. NG (2004) “A Panic Attack on Unit Roots and Cointegration”, **Econometrica**, Vol. 72, Issue 4, ss.1127-1177.
- BALASUBRAMANYAM, V. N. (2001) “Foreign Direct Investment in Developing Countries: Determinants and Impact”, **New Horizons for Foreign Direct Investment**, 548, 187.
- BARAD, M.; D. E. SAPIR (2003) “Flexibility in Logistic Systems- Modeling and Performance Evaluation” **International Journal of Production Economics**, Vol. 85, Issue 2, ss. 155-170.
- BARDAKÇI, H.; A. ERDOĞDU; A. BARUT (2020) “G-7 ve E-7 Ülkelerinde Lojistik Performans, Ekonomik Büyüme ve Finansal Gelişme İlişkisi”, **İnsan ve toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt 9, Sayı 5, 4155-4166.
- BAYKUŞ, S. (2020) “Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, S.B.E.** Bandırma.
- BAYRAKTAR, F. (2003) “Dünyada ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları”, **Türkiye Kalkınma Bankası**.

- BAYRAKTUTAN , Y.; M. ÖZBİLGİN (2015) “Lojistik Maliyetler ve Lojistik Performans Ölçütleri”, **Maliye Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, ss. 95-112.
- BENJAAFAR, S.; R. RAMAKRISHNAN (1996) “Modelling, MeasureMent and Evaluation of Sequencing Flexibility in Manufacturing Systems”, **International Journal of Production Research**, Vol. 34, Issue 5, ss. 1195–1220
- BOBBIT, L. M. (2004) “An Examination of the Logistics Leverage Process: Implications for Marketing Strategy and Competitive Advantage,” **Unpublished Ph.D. Dissertation**, The University of Tennessee.
- BOZDURGUT TUNÇ, N. (2006) “Lojistik ve Tedarik Zincirinde Dengelenmiş Performans Kartı Uygulaması”, Yüksek Lisans Tezi, **Sakarya Üniversitesi F.B.E.** Sakarya.
- BULUTAY, T. (2004) “Kalkınma ve Büyüme”, **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, Sayı 214, ss. 5-91.
- BÜYÜKDENİZ, A. (2018) “Teknoloji Yoğunluğuna Göre Dış Ticaret Ve Kur İlişkisi: Panel Veri Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi, S.B.E.** Ankara.
- BREUER, J. B.; R. MCNOWN, M. WALLACE (2002) “Series-Specific Unit Root Tests with Panel Data”, **Oxford Bulletin of Economics and Statistics**, Vol. 64, Issue 5, ss. 527-546.
- BREUSCH, T. S.; A. R. PAGAN (1980) “The Lagrange Multiplier Test and Its Applications to Model Specification in Econometrics”, **The Review of Economic Studies**, Vol. 47, Issue 1, ss. 239-253.
- BREITUNG, J. (2005) “A Parametric Approach To The Estimation of Cointegration Vectors in Panel Data”, **Econometric Reviews**, Vol. 24, Issue 2, ss. 151-173.
- CARRION-I-SILVESTRE, J. L.; T. D. BARRIO-CASTRO, E. LOPEZ-BAZO (2005) “Breaking the Panels: an Application to the GDP Per Capita”, **The Econometrics Journal**, Vol. 8, Issue 2, ss.159–175
- CASTRO, L.; P. REGIS; D. SASLAVSKY (2007) “Infrastructure and the Location of Foreign Direct Investment A Regional Analysis”, ss. 1-45.
- CENGİZ, H.; K. ÇETİNCELİ (2020) “Türkiye ve BRICS Ülkelerinin Bilgi Ve İletişim Teknolojileri Gelişmişlik Endeksleri ile Lojistik Performans Endekslerinin Karşılaştırılması”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 38, ss. 165-185.
- CHAKKAM, S.; K. Y. TIPPAYAWONG (2019) “The Correlation Analysis between Logistics Performance and Financial Performance of Thai Industry”,

In Proceedings of the 2019 International Conference on Management Science and Industrial Engineering, ss. 178-183.

- CHEN, Y.; Y. GAO; Y. GE; J. LI (2015) "Regional Financial Development and Foreign Direct Investment", **Urban Studies**, Vol. 52, Issue 2, ss. 358-373.
- CHOI, I. (2001) "Unit Root Tests For Panel Data", **Journal of international money and Finance**, Vol. 20, Issue 2, ss. 249-272.
- CHOW, G.; T. D. HEAVER; L. E. HENRIKSSON (1994) "Logistics Performance: Definition and Measurement", **International Journal of Physical Distribution & Logistics Management**, Vol. 24, Issue 1, ss. 17-28.
- COŞKUN, H. İ. (2020) "Ülkelerin Lojistik Performanslarının Dış Ticaret Dengesine Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Ticaret Üniversitesi, D.T.E.** İstanbul.
- ÇELEBİ, Ü. (2018) "Lojistik Performans Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: AB-Türkiye Gümrük Birliği Dinamik Etkiler Kapsamında Kavramsal Model Önerisi", Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi S.B.E.** İstanbul.
- ÇELEBİ, Ü. (2021) "The Impact of Logistics Performance Index Upon Gross Domestic Product: Mediating Roles of Foreign Direct Investment and Patents", **Journal of Global Strategic Management**, Vol. 15, Issue 1, ss. 29-45.
- ÇOBAN, S.; M. TOPÇU (2013) "The Nexus Between Financial Development and Energy Consumption in the EU: A Dynamic Panel Data Analysis", **Energy Economics**, Issue 39, ss. 81-88.
- DEMİREL, O. (2006) "Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyümeye Etkileri ve Türkiye Uygulaması", Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi, S.B.E.** Isparta.
- DEMİRTAŞ, C. (2014) "Finansal Gelişme, Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin İncelenmesi: Türkiye Örneği", Yüksek Lisans Tezi, **Aksaray Üniversitesi, S.B.E.** Aksaray.
- DENİZ, H. (2019) "Lojistik Performans İle Dış Ticaret Hacmi Arasındaki İlişkide Yabancı Yatırımların Rolü", Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Ticaret Üniversitesi D.T.E.** İstanbul.
- DONAUER, J.; E. NEUMAYER; P. NUNNENKAMP (2016) "Financial Market Development in Host and Source Countries and Their Effects on Bilateral Foreign Direct Investment", **Kiel Working Paper**, Issue. 2029, ss. 1-33.
- DÖKMEN, G.; F. KAYGUSUZ (2019) "Vergi Takozunun Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi: Avrupa Birliği Örneği", **Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 20, ss. 204-224.

- DÖNMEZ, Ö. (2021) “Türkiye’de Organik Tarım Ürünlerinin Yasal Farkındalığı ile Lojistik Performansı Üzerine Bir Araştırma ve Model Önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, **Iğdır Üniversitesi, L.E.E.** Iğdır.
- DUMRUL, C. (2010) “Finansal Sistemin Gelişimi ve Ekonomik Büyüme: Teori ve Türkiye Uygulaması”, Doktora Tezi, **Erciyes Üniversitesi, S.B.E.** Kayseri.
- ELALDI, M. (2021) “Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi Uygulamalarının Lojistik Performansa Etkisi: TRC 2 Bölgesinde Bir Uygulama”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi L.E.E.** Gaziantep.
- EMEK, U. (2000) “Finansal Piyasalarda Serbestleşmenin İktisadi Büyüme Üzerine Etkileri”, **Rekabet Dergisi**, Sayı 3, ss. 62-90.
- ERDEMİR, M. B. (2021) “Lojistik Performansın Pazarlama Performansına ve Müşteri Memnuniyetine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, **Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, S.B.E.** Niğde.
- ERİM, N.; A. TÜRK (2005) “Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme”, **Kocaeli Üniversitesi S.B.E Dergisi**, Sayı 10, ss. 21-45.
- FARIA, R. N. D.; C. S. D. SOUZA, J. G. V. VIEIRA (2015) “Evaluation of Logistics Performance Indexes of Brazil in the International Trade”, **Ram Rev Adm Mackenzie**, Vol. 16, Issue 1, ss. 213-235.
- FELEK, Ş.; N. YAYLA; A. ÇAĞLAR (2018) “Türkiye’de AB Doğrudan Yatırımları, Finansal Gelişme Ve Ekonomik Büyüme İlişkisine ARDL Yaklaşımı”, **Uluslararası Ve İdari İncelemeler Dergisi**, 20, 63-82.
- FOUQUAU, J.; C. HURLIN, I. RABAU (2008) “The Feldstein–Horioka Puzzle: A Panel Smooth Transition Regression Approach”, **Economic Modelling**, Vol. 25, Issue 2, pp. 284-299.
- GARVIN, D. (1987) “Competing on the Eight Dimensions of Quality”, **Harv. Bus. Rev.**, ss. 101-109.
- GOLDSMITH, R.W. (1969) “Financial Structure and Development” **New Haven, CT: Yale University Press.**
- GONZÁLEZ, A.; T. TERÄSVIRTA, D. VAN DIJK (2005) “Panel Smooth Transition Regression”, **Diva.**
- GÖK, S. (2020) “Döviz Kuru ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar İlişki: Türkiye Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Hatay Mustafa Kemal Üniversite S.B.E.** Hatay.
- GÖÇER, S. G. (2019) “Firma Performansının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi İle Stratejik Analizi: Havacılık Sektöründe Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, **Kocaeli Üniversitesi S.B.E.** Kocaeli.

- GÖVDELİ, T. (2018) “Enerji Tüketimi İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Panel Veri Analizi”, Doktora Tezi, **Gaziantep Üniversitesi, S.B.E.** Gaziantep.
- GÖZE, S. (2014) “Türkiye’de Lojistik Hizmetlerindeki Gelişimin Dış Ticaret Üzerine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, S.B.E.** Afyonkarahisar.
- GROZDANOVSKA, V.; N. JANKULOVSKI; K. BOJKOVSKA (2017) “International Business and Trade”, **International Journal of Sciences: Basic and Applied Research (IJSBAR)**, Vol. 31, Issue 3, ss. 105-114.
- GÜLOĞLU, B.; Ş. NAZLIOĞLU (2013) “Impacts of Inflation on Agricultural Prices: Panel Smooth Transition Regression Analysis”, **Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1.
- GÜMÜŞ, M. A. (2021) “Türkiye ve OECD Ülkelerinde Doğrudan Yabancı Yatırımı Etkileyen Faktörlerin İhracat ve İthalat Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi, S.B.E.** İstanbul.
- GÜMÜŞ, O. (2021) “Doğrudan Yabancı Yatırımların Verimlilik ve Girişimcilik Üzerindeki Etkisi: Gelişmekte Olan Ülkeler”, Yüksek Lisans Tezi, **İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, S.B.E.** İzmir.
- HADRİ, K. (2000) “Testing For Stationarity In Heterogeneous Panel Data”, **The Econometrics Journal**, Vol. 3, Issue 2, ss.148-161.
- HALASZOVICH, T. F.; A. KINRA (2020) “The Impact of Distance, National Transportation Systems and Logistics Performance on FDI and International Trade Patterns: Results From Asian Global Value Chains”, **Transport Policy**, 98, ss. 35-47.
- HANSEN, B. E. (1999) “Threshold Effects in Non-Dynamic Panels: Estimation, Testing, And Inference”, **Journal of Econometrics**, Vol. 93, Issue 2, ss. 345-368.
- HAQUE, M. A.; Z. BIQIONG; M. U. ARSHAD (2022) “Financial Development and Their Impact an FDI Inflow: A Panel Analipsis of Middle-Income Economies”, **Economies**, Vol. 10, Issue 8, ss. 182.
- İMAMOĞLU, N. (2018) “Lojistik Performansının, Firma Performansı ve İhracat Performansına Etkisi: TRA1 Düzey 2 Bölgesinde Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, **Bayburt Üniversitesi, S.B.E.** Bayburt.
- İŞBİLİR, H. A. (2020) “Lojistik Performans Endeksi, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İhracat ve İthalat İlişkisi: OECD Ülkeleri Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Gaziantep Üniversitesi, S.B.E.** Gaziantep.
- IM, K. S.; M. S. PESARAN, Y. SHİN (2003) “Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels”, **Journal of Econometrics**, Vol. 115, Issue 1, ss. 53-74.

- INTERNATIONAL MONETARY FUND (IMF) (2006) “Financial Soundness Indicators”, **Washington, D.C. Retrieved**, <http://www.imf.org>
- IŞIK, E. (2021) “Türkiye’ye Gelen Doğrudan Yabancı Yatırımların Yapay Sinir Ağları ile Tahmin Edilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Selçuk Üniversitesi, S.B.E.** Konya.
- JAHFER, A.; T. INOUE (2014) “Financial Development, Foreign Direct Investment and Economic Growth in Sri Lanka”, **Int. J. Economic Policy in Emerging Economies**, Vol. 7, Issue. 1, ss. 77-93.
- KARAAĞAÇ, U. (2020) “Dışa Açıklık İle Finansal Gelişme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Bursa Uludağ Üniversitesi S.B.E.** Bursa.
- KAR, M.; H. AĞIR (2005) “Finansal Derinleşmenin Göstergeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Finansal Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Cilt 42, Sayı 496, ss. 10-24.
- KARİŞ, Ç.; D. ÇİL, S. KOÇAK (2022) “Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Lojistik Sektörü İlişkisi: Türkiye İçin Toda-Yamamoto Nedensellik Sınaması”, **2. Başkent Uluslararası Multidisipliner Çalışması Konferansı**, 24-25 Şubat, Ankara.
- KEVSER, M.; M. DOĞAN (2021) “Lojistik Performans Endeksi İle Ekonomik Büyüme Ve Finansal Gelişmişlik İlişkisi: Ekonometrik Bir Analiz”, **Türk Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, ss. 31-39.
- KHADAROO, A. J.; B. SEETANAH (2010) “Transport Infrastructure And Foreign Direct Investment”, **Journal of International Development: The Journal of the Development Studies Association**, Vol. 22, Issue 1, ss. 103-123.
- KHAN, S. A. R.; D. QIANLI 2017 “Does National Scale Economic and Environmental Indicators Spur Logistics Performance? Evidence from UK”, **Environmental Science and Pollution Research**, Vol. 24, 26692-26705.
- KHAN, S. A. R. (2019) “The Nexus Between Carbon Emissions, Poverty, Economic Growth, and Logistics Operations-Empirical Evidence from Southeast Asian Countries”, **Environmental Science and Pollution Research**, Vol. 26, Issue 13, ss. 13210-13220.
- LEVIN, A.; C. F. LIN, C. S. J. CHU (2002) “Unit Root Tests in Panel Data: Asymptotic and Finite-Sample Properties”, **Journal of Econometrics**, Vol. 108, Issue 1, ss.1-24.
- KILINÇ, E. C. (2020) “Doğrudan Yabancı Sermaye Girişlerinin Finansal Gelişme ve Ticari Açıklık ile Olan İlişkisi: E7 Ülkeleri Örneği”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi**, Cilt 12, Sayı 2, ss. 45-54.

- KOÇ, M. (2014) “Ülkelerin Finansal Gelişmişlikleri ile Enerji Tüketimleri Arasındaki İlişki (Dört Kıta Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, **Sakarya Üniversitesi, S.B.E.** Sakarya.
- LEVİNE, R. (1997) “Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda”, **Journal of Economic Literature**, Vol. 35, Issue 2, ss. 688-726.
- LIU, J.,; C. YUAN; M. HAFEEZ; Q. YUAN (2018) “The Relationship Between Environment and Logistics Performance: Evidence from Asian Countries”, **Journal of Cleaner Production**, 204, ss. 282-291.
- LOREE, D. W.; S. GUISSINGER (1995) “Policy and Non-Policy Determinants of US Equity Foreign Direct Investment”, **Journal of International Business Studies**, Vol. 26, Issue 2, ss. 281–299.
- LUTTERMANN, S.; H. KOTZAB; T. HALASZOVICH (2020) “The Impact of Logistics Performance on Exports, Imports and Foreign Direct Investment”, **World Review of Intermodal Transportation Research**, Vol. 9, Issue 1, ss. 27-46.
- LYNCH, D. (1996) “Measuring Financial Sector Development”, **Journal of Monetary Economics**, ss. 3-42.
- MADDALA, G. S.; S. WU (1999) “A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and a New Simple Test”, **Oxford Bulletin of Economics and Statistics**, Vol. 61, Issue 1, ss. 631-652.
- MAKKI, S.S.; A. SOMWARU; C. BOLLING. (2004) “Determinants of Foreign Direct Investment in the Food-Processing Industry: A Comparative Analysis of Developed and Developing Economies”, **Journal of Food Distribution Research**, Vol. 35, Issue 3, pp. 60-67.
- MAMMADOV, E. (2016) “Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme: Azerbaycan Örneği”, Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi S.B.E.** İstanbul.
- MENTZER, J. T.; B. P. KONRAD (1991), “An Efficiency/Effectiveness Approach to Logistics Performance,” **Journal of Business Logistics**, Vol. 12, Issue. 1, pp. 33-62.
- MERCAN, M. (2014) “Feldstein-Horioka Hipotezinin AB-15 ve Türkiye Ekonomisi için Sınanması: Yatay Kesit Bağımlılığı Altında Yapısal Kırılmalı Dinamik Panel Veri Analizi”, **Ege Academic Review**, Cilt 14, Sayı 2, 231-245.
- MIKE, F.; G. ORANSAY (2015) “Altyapı ve İnovasyon Değişimlerinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Uygulama”, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 3, Sayı 12, ss. 372-381.
- MORRISSET, P. (2000) “FDI to Africa, Policy Matters”, Mimeo.

- MURAT, D.; S. GÜZEL (2022) ““Determining the Inclusive Development Performances of the BRICS Countries and Turkey with MULTIMOORA”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 17, Sayı 2, ss. 535 – 560.
- NAMLI, M. (2013) “Finansal Gelişmenin Ekonomik BÜYÜMEYE Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz”, Yüksek Lisans Tezi, **Kafkas Üniversitesi S.B.E.** Kars.
- ODA, S. (2008) “Türkiye’de Lojistik Sektörü ve Dış Ticaret Üzerine Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Trakya Üniversitesi, S.B.E.** Edirne.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), **Definition of Foreign Direct Investment**, 4. bs., Fransa, OECD Yayıncılık, 2008, ss. 250.
- ÖZDEMİR, L. (2017) “Relationship Between Financial Development and Logistics Performance and Their Effects On The Competitiveness: An Empirical Cross-Country Study”, Doktora Tezi, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi**, Ankara.
- ÖZTÜRK, M. (2020) “Ülkelerin Lojistik Performans Göstergelerinin Dış Ticaretleri Üzerine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, **Mersin Üniversitesi, S.B.E.** Mersin.
- PALA, F.; A. BARUT (2020) “Finansal Gelişme İle Yabancı Yatırımlar Arasındaki İlişkide Ufrs’nin Moderatör Etkisi: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Analiz”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 17, 52-68.
- PATTERSON, N.; MONTANJESS, M., MOTALA, J., CORDILLO, C. (2004) “Foreign Direct Investment: Trends, Data Availability, Concepts, and Recording Practices”, Uluslararası Para Fonu (IMF). Internet: <http://www.imf.org>
- PESARAN, M. H. (2007) “A Simple Panel Unit Root Test in The Presence of Cross-Section Dependence”, **Journal Of Applied Econometrics**, Vol. 22, Issue 2, pp.265-312.
- PESARAN, M. H.; A. ULLAH, T. YAMAGATA (2008) “A bias-adjusted LM test of error cross-section independence”, **The Econometrics Journal**, Vol. 11, Issue 1, pp.105-127.
- POLAT, S. (2021) “Doğu Anadolu Bölgesinin Lojistik Performansının Belirlenmesi, Erzurum İli Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi S.B.E.** Erzurum.
- QUAZI, R. (2005) “Economic Freedom and Foreign Direct Investment in East Asia” College of Business, Prairie View A&M University, Prairie View, Texas 77446. In **USA International Academy of Business and Public Administration Disciplines (IABPAD) Meetings**.

- RANTASILA, K.; L. OJALA (2012) ““Measurement of National-Level Logistics Costs and Performance”, **ITF Discussion Paper**, No.2012-4.
- REHMAN, A.; M. ILYAS; H. M. ALAM; M. AKRAM (2011) “The Impact of Infrastructure on Foreign Direct Investment: The Case of Pakistan”, **International Journal of Business and Management**, Vol 6, Issue 5, pp. 268-276.
- RICHAUD, C.; K. SEKKAT; A. VAROUDAKIS (1999) “Infrastructure and Growth Spillovers: A Case for a Regional Infrastructure Policy in Africa”, **Manuscript, University of Brussels**.
- SAGDIÇ, N. (2022) “Küreselleşmenin Vergi Gelirlerine Etkisi: Doğrudan Yabancı Yatırımlar Özelinde E7 Ülkeleri için Ekonometri Bir Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, S.B.E. Karaman**.
- SANVICENTE, A. Z.; V. B. GUGLIELMETTI (2021) “Financial Development and Economic Growth in Brazil”, Available at SSRN 3832920.
- SEKKAT K.; M. A. VEGANZONES-VAROUDAKIS (2004) “Trade and Foreign Exchange Liberalisation, Investment Climate and FDI in the MENA Countries”, **Document de Travail Working Paper, Research Series: N°05-06.RS**.
- SEVİNÇ, E. (2022) “Yatırım Teşviklerinin Uluslar arası Ticaret ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkiler”, Yüksek Lisans Tezi, **Bursa Teknik Üniversitesi, L.E.E. Bursa**.
- SEYİDOĞLU, H., **Uluslararası İktisat, Teori Politika ve Uygulama**, 21. bs., İstanbul, Güzem Can Yayınları, 2017, ss. 956.
- SHAW, E. (1973) “Financial Deepening in Economic Development”, **New York: Oxford University Press**.
- SOH, K. L.; W. P. WONG; C. F. TANG (2021) “The Role of Institutions at The Nexus of Logistic Performance and Foreign Direct Investment in Asia”, **The Asian Journal of Shipping and Logistics**, Vol 37, Issue 2, 165-173.
- STOCK, G. N.; N. P. GREIS, J. D. KASARDA (1998) “Logistics, Strategy and Structure: A Conceptual Framework”, **International Journal of Operations & Production Management**, Vol 18, Issue 1, pp. 37-52.
- SUBRAMANIAM, Y. (2021) “ Logistic and Environmental Quality”, **Present Environment & Sustainable Development**, Vol 15, Issue 1, pp. 35-48.
- SÜLEYMANLI, J. (2015) “Azerbaycan’da Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Doğrudan Yabancı Yatırımları Etkileyen Faktörlere İlişkin Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, **Uludağ Üniversitesi, S.B.E. Bursa**.

- ŞAHİN, A. G. (2010) “Lojistik Faaliyetlerde Dış Kaynak Kullanımı: Türkiye’nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Üzerine Bir Uygulama”, Doktora Tezi, **Anadolu Üniversitesi, S.B.E.** Eskişehir.
- ŞEN, H. (2021) “Lojistik Maliyetler ve Lojistik Performansının Firma ve İhracat Performansına Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, **Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, S.B.E.** Zonguldak.
- ŞİMŞEK, T.; E. YİĞİT (2019) “Lojistik Performans ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Orta-Doğu Avrupa Ülkeleri Ve Türkiye Örneği”, **Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives**, Cilt 7, Sayı 2, ss. 169-177.
- ŞİRİN, B.; H. EMANET (2017) “Lojistik Performans Endeksi Kapsamında Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nin Lojistik Performanslarının Analizi”, **International Conference On Eurasian Economies**, ss. 302-309.
- TAYLOR, M. P.; L. SARNO (1998) “The Behavior of Real Exchange Rates During the Post-Bretton Woods Period”, **Journal of International Economics**, Vol. 46, Issue 2, pp.281-312
- TEKİN H. A.; M. URAL (2019) “Finansal Gelişme Ve Ekonomik Performans İlişkisi: Oecd Ülkeleri İçin Bir Analiz”, **Opus International Journal Of Society Researches**, Cilt 11, Sayı 18, ss. 43-77.
- TÖYLİ, J.; L. HAKKINEN; L. OJALA; T. NAULA (2008) “Logistics and Financial Performance: an Analysis of 424 Finnish Small and Medium-Sized Enterprises”, **International Journal of Physical Distribution & Logistics Management**, Vol. 38, Issue 1, pp. 57-80.
- TUFANER, M. B.; B. ŞİRİN (2021) “Ulaştırma Altyapı Yatırım Harcamalarının Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Çalışma”, **Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 23, Sayı 1, ss. 30-44.
- TÜRKMEN, S. (2019) “Firma Yenilikçiliğin Lojistik Performansa Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Gebze Teknik Üniversitesi, S.B.E.** Gebze.
- ULUSLARARASI PARA FONU (IMF). Internet: <http://www.imf.org>
- USTAOĞLU, E. (2020) “Yabancı Yatırım, Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi”, Doktora Tezi, **Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, E.E.** Bolu.
- ÜRE, S. (2020) “OECD Ülkelerinde Lojistik Performans Endeksi ile Siyasal ve Ekonomik Liberalizasyon İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, **Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, S.B.E.** Sivas.

- WHEELER, D.; A. MODY (1992) “International investment location decisions: The case of US firms”, **Journal of International Economics**, Vol 3, Issue 1-2, pp. 57–76.
- YALÇIN, B. (2020) “Lojistik Performans İndeksinin Belirlenmesinde Yeni Bir Model Önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Ticaret Üniversitesi F.B.E.** İstanbul.
- YAMAK, T. (2017) “Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkelerinde Finansal Sistemin Kurumsal Kalitesi”, **Ortadoğu Etütleri**, Cilt 9, Sayı 1, ss. 4-31.
- YAVAN, N.; KARA, H. (2003) “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Bölgesel Dağılışı”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, Sayı 1, Cilt 1, ss. 19-42.

EKLER

EK 1: BRICS-T Ülkeleri

Brezilya
Çin
Rusya
Hindistan
Güney Afrika
Türkiye

Kaynak: UNGA

